

ÇEVRESEL VE SOSYAL POLİTİKA: **Yönetim Kurulu tarafından 7 Mayıs 2014 tarihinde onaylanmıştır.**

Orijinal metnin çevirileri EBRD tarafından sadece okuyucuya kolaylık sağlamak için sunulmaktadır. EBRD çevirilerin doğru ve aslına uygun olmasını sağlamak için makul özeni göstermiş olsa da, sunulan çevirinin doğruluğuna dair garanti veya onay vermemektedir. Okuyucular bu çevirileri kullanırken bu anlamda doğabilecek riskleri kabul etmiş olurlar. EBRD, çalışanları veya aracıları, sebebi veya sonucunda ortaya çıkan hasar ne olursa olsun, çevirideki herhangi bir içeriğin yanlış veya hatalı, eksik, silinmiş veya bozuk olmasından veya üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmış olmasından dolayı okuyuculara veya diğer herhangi bir kişiye karşı hiç bir koşulda sorumlu olmayacaklardır. Metnin İngilizcesi ile çevirisi arasında farklılık veya tezat olması halinde, İngilizce metin geçerli olacaktır.

EBRD Çevresel ve Sosyal Politika

A. Bu Politikanın amacı

1. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD veya Banka), Kuruluş Anlaşmasına¹ uygun olarak yatırım ve teknik işbirliği faaliyetlerinin tamamında “çevresel olarak sağlam ve sürdürülebilir bir kalkınmayı” teşvik etmeyi taahhüt etmiştir. Banka, çevresel ve sosyal² sürdürülebilirliğin, geçiş süreciyle ilgili olarak kendisine verilen görevle tutarlı sonuçlara ulaşmanın temel bir parçası olduğuna inanmakta ve çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği destekleyen projelerin en yüksek önceliğe sahip Banka faaliyetleri arasında yer aldığını kabul etmektedir.
2. Bu Politikada "proje" terimi, bir müşteri tarafından EBRD'den finansman istenen tanımlı bir iş faaliyetleri kümesini, ya da EBRD finansmanı zaten verilmişse finansman anlaşmalarında tanımlanan ve Yönetim Kurulu ya da diğer bir karar organı tarafından kabul edilmiş olan iş faaliyetleri kümesini ifade eder.
3. Bu Politika, Bankanın kendi projelerinin çevresel ve sosyal etkilerini nasıl ele alacağını aşağıdaki yollarla açıklamaktadır:
 - Projeleri bu Politika ve Performans Koşulları doğrultusunda tasarlamak, uygulamak ve işletmek konusunda hem EBRD'nin hem de müşterinin görev ve sorumluluklarını tanımlayarak;
 - Çevresel ve sosyal yararları yüksek olan projeleri desteklemeye yönelik bir stratejik hedef belirleyerek;
 - Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularını Bankanın tüm faaliyetleriyle bütünleştirerek.

B. EBRD'nin taahhütleri

4. EBRD tarafından finanse edilen tüm projeler, bu Politikanın gereklerini karşılayacak şekilde yapılandırılacaktır.
5. EBRD, projelerin yerine getirmesi beklenen kapsamlı bir Performans Koşulları (PK) seti benimsemiştir. Banka, müşterilerinden projeye ilişkili çevresel ve sosyal konuları makul bir süre içerisinde Performans Koşullarını yerine getirecek şekilde yönetmelerini beklemektedir.
6. EBRD, görev ve yetkileri dahilinde, çevresel ve sosyal değerlendirme ve izleme süreçleri yoluyla, projelerin yürürlükteki yasal gereklere ve uluslararası iyi uygulamalara (ÜİU)³ uygun şekilde tasarlanmasını, uygulanmasını ve işletilmesini sağlamaya çalışacaktır. Azaltma hiyerarşisinin⁴ uygulanması, bu yaklaşımın merkezinde yer alır.
7. Avrupa Çevre İlkeleri (AÇİ)⁵ belgesini imzalayan taraflardan biri olarak EBRD, finanse ettiği projelerde coğrafi konumdan bağımsız olarak proje düzeyinde uygulanabildiği yerlerde AB çevre

¹ Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası Kuruluş Anlaşması Madde 2.1(vii).

² Bu Politika metninde, "sosyal" terimi projeden etkilenen insanlarla ve bunların içinde yaşadıkları topluluklarla ve işçiler hakkında ve sosyoekonomik statü, savunmasızlık, toplumsal cinsiyet kimliği, insan hakları, cinsel yönelim, kültürel miras, iş ve çalışma koşulları, sağlık ve güvenlik ve karar alma süreçlerine katılım ile ilgili konular için kullanılmaktadır.

³ Uluslararası iyi uygulama, küresel veya bölgesel olarak aynı veya benzer koşullar altında aynı tür bir girişim içinde yer alan beceri ve deneyim sahibi profesyonellerden makul olarak beklenebilecek mesleki beceri, özen, basiret ve öngörünün sergilenmesini ifade eder. Bunların sergilenmesi, projenin projeye özgü koşullar içinde en uygun teknolojileri kullanmasıyla sonuçlanmalıdır.

⁴ Azaltma hiyerarşisi, geliştirme faaliyetlerinin en başından itibaren çevresel ve sosyal etkiler yaratmaktan sakınmak için tedbirler alınmasını veya bunun mümkün olmadığı yerlerde herhangi bir potansiyel artık olumsuz etkiyi en aza indirmek, hafifletmek ve son çare olarak dengelemek veya telafi etmek üzere ek tedbirlerin uygulamaya konmasını içerir.

⁵ Avrupa Çevre İlkeleri (AÇİ), Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB), EBRD, Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Nordik Çevresel Finans Birliği (NEFCO) ve Nordik Yatırım Bankası (NIB) tarafından kabul edilmiştir. Avrupa Çevre İlkeleri, proje

ilkelerinin, uygulamalarının ve temel standartlarının⁶ benimsenmesini teşvik etmeyi taahhüt eder. Ev sahibi ülkelerdeki düzenlemelerin AB temel çevre standartlarından farklı olduğu yerlerde, hangi düzenleme daha katıysa projelerin o düzenlemeye uyması beklenecektir.

8. EBRD, faaliyet gösterdiği ülkelerce onanan uluslararası çevresel ve sosyal anlaşmaları, antlaşmaları ve sözleşmeleri tanıır. Görev ve yetkileri dahilinde, EBRD finanse ettiği projeleri uluslararası hukukun ilgili ilkelerine ve temel gereklerine uyacak şekilde yapılandırmayı amaçlayacaktır. EBRD, proje değerlendirmesi sırasında ilgili uluslararası antlaşma ve anlaşmalar çerçevesinde ülke yükümlülüklerine ters düştüğü tespit edilen projeleri bilerek finanse etmeyecektir.
9. EBRD, müşterilerinin ve yaptıkları iş faaliyetlerinin insan haklarına⁷ saygılı olma sorumluluğu olduğunu ve bu sorumluluğun çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul eder. Bu sorumluluk insan haklarına saygı duymayı, başkalarının insan haklarının ihlalden korunmasını ve gerçekleştirdikleri iş faaliyetlerinin sebep olabileceği veya katkıda bulunabileceği olumsuz insan hakları etkilerinin ele alınmasını içerir.
10. EBRD, toplumsal cinsiyet eşitliğinin modern, iyi işleyen bir pazar ekonomisinin ve demokratik bir toplumun temel yönlerinden biri olduğuna inanır. EBRD, müşterilerinin toplumsal cinsiyete özgü orantısız ve olumsuz potansiyel etkileri belirlemesini ve bu etkileri azaltmak için gerekli tedbirleri almasını bekler. Uygun olduğu durumlarda, müşterilerden özellikle finansmana, hizmetlere ve istihdama erişim konusunda fırsat eşitliğini ve kadının sosyoekonomik açıdan güçlendirilmesini desteklemek suretiyle projelerin toplumsal cinsiyetle ilgili pozitif etkilerini arttırmaları istenecektir.
11. EBRD, projelerin neden olduğu tarife değişikliklerinin dezavantajlı ve/veya hassas gruplar⁸ için temel hizmet düzeylerinin maddi olarak karşılanabilmesiyle ilgili ne ölçüde sorun yaratabileceğini değerlendirecek ve bu sorunları ele alacak etkili planların geliştirilip uygulamaya konduğundan emin olacaktır.
12. Bu Politikayı uygulamak yoluyla, EBRD müşterilerinin faaliyetlerine değer katmasına yardımcı olmak, uzun vadeli sürdürülebilirliği iyileştirmek ve müşterilerinin çevresel ve sosyal yönetim kapasitesini güçlendirmek için müşterileriyle ortak çalışacaktır.
13. EBRD, faaliyet gösterdiği ülkelerde iklim değişikliğinin hem nedenlerini hem de sonuçlarını ele almanın önemini kabul etmektedir. EBRD, uygun olan her yerde, sıfır/düşük karbonlu yatırımları ve iklim değişikliğini azaltma ve iklim değişikliğine uyum fırsatlarını desteklemek ve EBRD destekli projelerde emisyonları azaltma fırsatlarını belirlemek için yenilikçi yatırımlara girişecek

finansmanı ile ilgili olarak çevresel ilke, uygulama ve standartlarında uyumun artırılması yönündeki ihtiyaca yanıt olarak başlatılan bir inisiyatifdir. Avrupa Çevre İlkeleri kapsamındaki taahhütler 1, 3, 5 ve 10. Performans Koşullarında yansıtılmıştır.

⁶ Avrupa Birliğinin temel çevre standartları, AB'nin ikincil mevzuatında (örneğin tüzükler, direktifler ve kararlar) yer almaktadır. Üye devletlere ve AB kurumlarına yönelik prosedürel normlar ve Avrupa Adalet Divanı (ECJ) ve Genel Mahkeme'nin (EGC, eski adıyla Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi) üye devletler, AB kurumları ve AB'li gerçek ve tüzel kişiler için geçerli olan içtihatları bu tanımın dışında bırakılmıştır.

⁷ Bu politikanın amaçları çerçevesinde, EBRD Uluslararası İnsan Hakları Yasası, BM İnsan Hakları Bildirgesi ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) sekiz temel sözleşmesinden rehber olarak yararlanacaktır.

⁸ Bu Politikanın amaçları çerçevesinde, hassas grup terimi toplumsal cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, din, etnik köken, yerli halk statüsü, yaş, engellilik, ekonomik dezavantaj veya sosyal statü nedeniyle diğer kişilere göre proje etkilerinden daha olumsuz etkilenebilecek olan ve projenin sağladığı faydaları talep etme veya bunlardan yararlanma yetisi sınırlı olabilecek kişileri ifade eder. Hassas bireyler ve/veya gruplar ayrıca yoksulluk sınırının altında yaşayanları, toprağı olmayanları, yaşlıları, kadın ve çocukların aile reisi olduğu hane halklarını, mültecileri, kendi ülkelerinde yerinden edilmiş olan insanları, etnik azınlıkları, doğal kaynağına bağımlı toplulukları veya ulusal mevzuatın ve/veya uluslararası hukukun koruma sağlamadığı diğer yerinden edilmiş kişileri de içerebilir ancak bunlarla sınırlı değildir.

ve teknik yardım sağlayacaktır. EBRD aynı zamanda iklime dirençli yatırımları destekleyen uyum önlemlerinin geliştirilmesinde müşterilerini destekleyecektir.

14. EBRD canlı doğal kaynakların korunması, muhafazası, yönetimi ve sürdürülebilir kullanımı konusunda ihtiyatlı bir yaklaşım benimseyecek ve ilgili projelerde ekosistemleri ve destekledikleri biyolojik çeşitliliği koruyan ve uygun yerlerde güçlendiren tedbirlerin içerilmesini şart koşacaktır.
15. EBRD şeffaflık, hesap verebilirlik ve paydaş katılımı ilkelerine gönülden bağlıdır. EBRD Bankanın çevresel ve sosyal konulardaki performansı hakkında sürekli olarak özet bilgi verecek ve EBRD Kamu Bilgilendirme Politikasına (KBP) uygun olarak Banka paydaşlarıyla anlamlı diyaloglara girecektir. Banka, benzer iyi uygulamaları müşterileri arasında da destekleyecektir.
16. EBRD faaliyet gösterdiği ülkelerde bölgesel veya sektörel düzeyde çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği desteklemeye yönelik etkili müdahalelerin koordine edilmesinde diğer finansal kurumlarla, Avrupa Birliğiyle, iki taraflı donörlerle, BM kurumlarıyla ve diğer kuruluşlarla birlikte çalışacaktır. Diğer uluslararası finansal kurumlarla birlikte finanse edilen projelerde, EBRD proje değerlendirme, proje gerekleri ve izleme konularında ortak bir yaklaşım üzerinde anlaşabilmek için bu kurumlarla işbirliği yapmayı amaçlayacaktır.
17. EBRD'nin ülke stratejileri ve sektör stratejileri ve politikaları, EBRD'nin öngörülen faaliyetleriyle ilişkili potansiyel çevresel ve sosyal zorluk ve fırsatlar hakkında bilgi içerecektir.
18. Teknik işbirliği ve politika diyalogu yoluyla, EBRD faaliyet gösterdiği ülkelerde çevresel ve sosyal sorunların ele alınması ve yönetilmesi için kapasite oluşturma fırsatları arayacaktır. EBRD, projelerinde çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir sonuçlar elde etmek amacıyla müşterileri için elverişli bir ortamın geliştirilmesini kolaylaştıracaktır.
19. Kurum içi faaliyetlerinde, EBRD çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda uluslararası iyi uygulamaları kullanacak ve benzer şekilde yüksek standartlara uygun çalışan tedarikçi ve yüklenicilerle çalışma arayışı içinde olacaktır.

C. Çevresel ve sosyal kaygıların proje döngüsüne entegre edilmesi

EBRD'nin görev ve sorumlulukları

20. EBRD'nin sorumlulukları, kendi yönetimi, Yönetim Kurulu veya diğer bir karar alma organı tarafından onaylanan EBRD kaynaklarını kullanmak suretiyle projelere banka finansmanı sağlayan bir uluslararası finans kurumu olarak oynadığı rolle tutarlıdır. Herhangi bir yatırım veya teknik işbirliği projesi için EBRD katılımının düzeyi, projenin mahiyet ve kapsamına, donör finansmanı olup olmamasına ve müşteriyle olan ilişki ve ortaklığın özel koşullarına göre belirlenir.
21. EBRD, çevresel veya sosyal nedenlerden dolayı bir projeyi finanse etmemeyi seçebilir. EBRD, zorla tahliye⁹ uygulamaları içeren veya bu tür uygulamalarla sonuçlanan projeleri bilerek finanse etmeyecektir. Ek olarak, bu Politika belgesinde Ek 1 olarak yer alan EBRD Çevresel ve Sosyal Dışlama Listesine uygun olarak EBRD'nin finanse etmediği bazı faaliyet türleri bulunmaktadır.

⁹ Bireylerin, grup ve toplulukların zorla veya kendi istekleri dışında evlerinden ve/veya arazilerinden ve üzerinde yaşanan veya kullanılan ortak kaynaklarından edilmesini ve bu yolla uygun yasal veya diğer koruma biçimleri ve bunlara erişimi sağlamaksızın birey, grup veya topluluğun belli bir ikametgah veya mekanda ikamet etme veya çalışma yetisini ortadan kaldıran veya sınırlayan eylemler ve/veya eylemsizlikler. Yasalar doğrultusunda ve uluslararası insan hakları antlaşmalarındaki hükümlere uygun olarak gerçekleştirilen tahliyeler bu tanıma dahil değildir.

22. EBRD bir dizi Özel Fon ve işbirliği fonları yönetmektedir. Tamamen veya kısmen Özel Fonlardan finanse edilen proje veya faaliyetler bu Politikayla uyumlu olacaktır. İşbirliği fonları için de bu Politika geçerli olacaktır; ancak, bu Politika ile tutarlı olması koşuluyla, çevresel ve sosyal konularla ilgili ek donör koşulları geçerli olabilir.

Proje yaşam döngüsü

Sınıflandırma

23. EBRD, gerekli çevresel ve sosyal incelemelerin, bilgi açıklamalarının ve paydaş katılımının mahiyetini ve düzeyini belirlemek için her bir projeyi sınıflandırmaktadır. Söz konusu sınıflandırma, projenin doğası, bulunduğu yer, hassasiyeti ve ölçeği ile ve ayrıca ileride neden olabileceği potansiyel olumsuz çevresel ve sosyal etkilerin önem düzeyi ile orantılı olacaktır. Projeye ilgili var olan tesislerle ilişkili geçmişteki ve halihazırdaki çevresel ve sosyal sorunlar, sınıflandırmadan bağımsız olarak çevresel ve sosyal değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Doğrudan yatırım faaliyetleri¹⁰

24. Bir proje, sınıflandırma zamanında kolaylıkla tespit edilemeyen veya değerlendirilemeyen ve bu nedenle resmi ve katılımcı bir çevresel ve sosyal etki değerlendirme süreci gerektiren, potansiyel olarak önemli çevresel ve/veya sosyal etkilere yol açabilecekse A Sınıfı olarak sınıflandırılır. A Sınıfı projelerin gösterge mahiyetinde bir listesi bu Politikada Ek 2'de sunulmuştur.
25. Bir proje, doğurabileceği olası olumsuz çevresel ve/veya sosyal etkiler tipik olarak sahaya özgüyse ve/veya kolayca saptanabilir ve hafifletici önlemler vasıtasıyla kolayca ele alınabilir mahiyetteyse B sınıfı olarak sınıflandırılır. Çevresel ve sosyal değerlendirme koşulları projeye bağlı olarak değişkenlik gösterebilir; bu koşullar proje bazında EBRD tarafından belirlenecektir.
26. Bir projenin çok az potansiyel olumsuz çevresel veya sosyal etkiye neden olması veya hiçbir etkiye yol açmaması muhtemelse ve potansiyel etkileri sınırlı çevresel ve sosyal değerlendirmelerle kolaylıkla ele alınabiliyorsa, proje C Sınıfı olarak sınıflandırılır.
27. Sınıflandırma sırasında mevcut bilgilerin yetersiz olması halinde, değerlendirmenin kapsamını ve uygun sınıflandırmayı belirlemek için Ön Çevresel ve Sosyal İncelemeler (ÖÇSİ) gerçekleştirilecektir.

Finansal Aracılık Faaliyetleri

28. Finansal araçların (FA) fon sağladığı bir finansman yapısına sahip olan projeler "FA" (finansal aracılık) projesi olarak sınıflandırılır; bu projelerde alt proje değerlendirme ve izleme faaliyetleri finansal aracı¹¹ tarafından gerçekleştirilir.

Genel proje değerlendirme yaklaşımı

29. Tüm projeler, projenin EBRD tarafından finanse edilip edilmeyeceğine ve finanse edilecekse çevresel ve sosyal konularının proje planlama, uygulama ve işletme evrelerinde nasıl ele alınacağına karar vermesine yardımcı olmak için çevresel ve sosyal değerlendirmeden geçerler. Değerlendirme projenin doğasına ve ölçeğine uygun ve çevresel ve sosyal etkilerin ve sorunların düzeyiyle orantılı olacak, azaltma hiyerarşisine gerekli özeni gösterecektir. Değerlendirme, projenin bu Politikaya ve Performans Koşullarına uygun olarak uygulanabilir olup olmadığını

¹⁰ EBRD projeleri "Doğrudan Yatırım Projeleri" ve "Finansal Aracılık Projeleri" olarak ikiye ayrılmaktadır. Finansal Aracılık Projelerinde müşteri bir finansal hizmet sağlayıcısı, bir yatırım fonu ya da benzer bir oluşumdur. Tüm diğer projeler Doğrudan Yatırım projeleri olarak adlandırılır.

¹¹ Finansal araçlar, diğerlerinin yanı sıra, özel sermaye fonlarını, bankaları, leasing (finansal kiralama) şirketlerini, sigorta şirketlerini ve emeklilik fonlarını içerir.

değerlendirecek ve potansiyel mali, yasal ve itibara yönelik risklerin değerlendirilmesini ve potansiyel çevresel ve sosyal fırsatların belirlenmesini içerecektir. Sosyal ve çevresel değerlendirme, EBRD'nin genel proje değerlendirme sürecine entegre edilmiştir. EBRD, uzmanlık isteyen veya teknik konuların değerlendirilmesinde yardımcı olmak üzere üçüncü şahıs uzmanlardan faydalanabilir.

30. EBRD'nin çevresel ve sosyal değerlendirmesi üç kilit ögenin ele alınmasını içerir: (i) projeye ilişkili çevresel ve sosyal etkiler ve sorunlar; (ii) müşterinin projeyi ilgili Performans Koşullarına uygun olarak uygulama kapasitesi ve kararlılığı; ve (iii) uygun olduğu ölçüde, projeye ilişkili olan ama EBRD tarafından finanse edilmeyen tesis ve faaliyetler. EBRD'nin çevresel ve sosyal değerlendirmesinin kapsamı vaka bazında tanımlanacak olup teminat olarak gösterilen varlıklarla ilişkili potansiyel risk ve yükümlülüklerin gözden geçirilmesini de içerebilir.
31. Bankanın bu Politikaya uygun olarak bir çevresel ve sosyal değerlendirme gerçekleştirebilmesi için yeterli bilginin temin edilmesini sağlamak müşterinin sorumluluğudur. Bankanın rolü aşağıdaki gibidir: (i) müşterilerin bilgilerinin gözden geçirilmesi; (ii) ilgili Performans Koşullarını karşılayabilmek için çevresel ve sosyal etkileri ele almaya yönelik azaltma hiyerarşisiyle tutarlı olacak şekilde uygun tedbirlerin geliştirilmesinde müşteriye yardımcı olmak üzere rehberlik sunmak; ve (iii) ek çevresel ve sosyal fırsatların belirlenmesine yardımcı olmak.
32. EBRD, Bankanın değerlendirme yaptığı sırada projelerin farklı düzeylerde bilgiye sahip olabileceğini kabul etmektedir. Geleneksel proje finansmanında tipik olduğu üzere, bazı durumlarda, EBRD yatırımından elde edilecek kaynağın teklif edilen kullanım şekli ve ilgili çevresel ve sosyal ayak izi, Bankanın yatırım yapma kararını aldığı sırada biliniyor ve büyük ölçüde anlaşılıyor olabilir. Ancak bazı durumlarda ise Bankanın yatırımı işletme sermayesi finansmanı ve bazı sermaye yatırımları gibi belirli fiziksel varlıklara yönelmeyebilir veya daha ilerisi için yatırımlara yol açabilir. Bu gibi durumlarda, fonların teklif edilen kullanım şekli ve sosyal ve çevresel ayak izi, EBRD'nin yatırım kararını aldığı sırada büyük ölçüde belirsizdir. Banka bu nedenle (i) söz konusu sektöre özgü risk ve etkileri ve iş faaliyetinin bağlamını temel alarak yatırımı değerlendirecek, ve (ii) müşterinin projeyi Performans Koşullarına uygun olarak uygulama kapasitesini değerlendirecektir.
33. EBRD'ye inşa halindeki bir projeyi finanse etmesi teklif edildiğinde veya teklif edilen projenin yerel çevresel ve sosyal etki değerlendirmeleri de dahil olmak üzere ev sahibi ülkeden gerekli izinleri almış olduğu hallerde, Bankanın yapacağı değerlendirme, EBRD koşullarını yerine getirmek için ek çalışmalara ve/veya azaltıcı tedbirlere ihtiyaç olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Performans Koşulları karşısında proje tasarımının ve uygulamasının bir boşluk analizini içerecektir.
34. EBRD'nin yapacağı değerlendirme, müşterinin projelerle ilgilenme ve/veya projelerden etkilenme potansiyeli olan paydaşları belirlemesini, projelerden kaynaklanan etki ve sorunlar hakkında yeterli bilgi vermesini ve anlamlı ve kültürel açıdan uygun bir şekilde paydaşlarla istişarede bulunmasını gerektirmektedir. Özellikle, EBRD müşterilerinden projeye ilgili potansiyel etkilerle ve kaygı düzeyiyle orantılı olacak şekilde ilgili paydaşların katılımını sağlamalarını istemektedir. Bu şekilde sağlanacak olan paydaş katılımı, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyinin (UNECE) Çevreyle İlgili Konularda Bilgiye Erişim, Karar Alma Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesinin ruhuna ve ilkelerine uygun olarak yürütülmelidir. ÇSED'e tabi olan ve uluslararası sınırların ötesine geçen önemli çevresel etkiler doğurma potansiyeli olan projeler için, Banka projenin coğrafi konumundan ve potansiyel etkilerinden bağımsız olarak Sınır Ötesi Bağlamda Çevresel Etki Değerlendirmesi hakkındaki UNECE Sözleşmesinde ortaya konan yaklaşımı teşvik edecektir. Bazı durumlarda, Banka paydaşların görüşlerini öğrenebilmek için kendi halkın katılımı faaliyetlerini gerçekleştirebilir. Paydaş belirleme ve paydaş katılımı, uygun yerlerde Bankanın teknik işbirliği faaliyetlerine de dahil edilebilir.

35. Finansal Aracılık projeleri için, EBRD finansal aracı ve portföyü hakkında aşağıdakileri belirlemek için bir durum değerlendirmesi (due diligence) yapacaktır: (i) Finansal aracının mevcut çevresel ve sosyal politikaları ve prosedürleri ve bunları uygulama kapasitesi, (ii) finansal aracının mevcut ve gelecekteki olası portföyü ile ilişkili çevresel ve sosyal sorunlar ve (iii) finansal aracının mevcut çevresel ve sosyal koruma sistemini güçlendirmek için gerekli tedbirler.

Performans Koşulları

36. Projelerin çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin uluslararası iyi uygulamalara uygun olmaları beklenir. Müşterilerin ve/veya projelerinin bunu başarmasına yardım etmek için, Banka aşağıda sıralandığı şekilde çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin kilit alanları için özel Performans Koşulları tanımlamıştır:

- PK 1 - Çevresel ve Sosyal Etkilerin ve Sorunların Değerlendirilmesi ve Yönetimi
- PK 2 - İşgücü ve Çalışma Koşulları
- PK 3 - Kaynak Verimliliği, Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü
- PK 4 - Sağlık ve Güvenlik
- PK 5 - Arazi Edinimi, Gönülsüz Yeniden Yerleşim ve Ekonomik Yer Değiştirme
- PK 6 - Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi
- PK 7 - Yerli Halklar
- PK 8 - Kültürel Miras
- PK 9 - Finansal Araçlar
- PK 10 - Bilgi Açıklama ve Paydaş Katılımı

Doğrudan yatırım projeleri PK 1 ila 8 ve 10'a, finansal aracılık projeleri ise PK 2, PK 9 ve PK 4'ün iş sağlığı ve güvenliği koşullarına uygun olmalıdır. Her bir PK, kendi amaçları içinde istenen sonuçları ve müşterilerin bu sonuçları elde etmelerine yardımcı olmak üzere projeler için aranacak özel koşulları tanımlar. İlgili ulusal kanunlara uygunluk, tüm PK'ların ayrılmaz bir parçasıdır

37. Yeni tesisleri veya iş faaliyetlerini içeren projeler, en başından itibaren PK'ları karşılayacak şekilde tasarlanacaktır. Eğer bir proje Kurul onayı sırasında PK'ları karşılamayan mevcut tesisleri veya faaliyetleri içeriyorsa, müşteriden EBRD için kabul edilebilir olan bir süre içinde söz konusu tesis veya faaliyetlerin PK'lara uygunluğunu sağlamak üzere teknik ve mali açıdan fizibil ve etkin maliyetli olan tedbirleri EBRD'yi tatmin edecek şekilde alması istenecektir. Buna ek olarak, EBRD müşterilerinin projeye ilişkili olan ama projenin bir parçasını oluşturmayan diğer faaliyetlerinde çevresel ve sosyal riskleri PK'larla tutarlı olacak şekilde yönetmek için müşterileriyle birlikte çalışacaktır.
38. Projenin çok sahali bir şirket için genel kurumsal finansman, işletme sermayesi veya özsermaye finansmanını içerdiği durumlarda, müşteriden makul bir süre içinde PK'lara uygunluğu sağlamak için kurumsal düzeyde (yani sadece proje düzeyinde değil) tedbirler geliştirmesi istenecektir. Fonların belirli fiziksel varlıklar için kullanılacağı durumlarda, fon kullanımı Performans Koşullarına tabi olacaktır. Fonların belirli fiziksel varlıklara yönlendirilmediği yerlerde, yukarıda 32. paragrafta yer alan şartlar geçerli olacaktır.

Üçüncü şahıs performansı

39. Zaman zaman projenin Performans Koşullarını yerine getirme yetisi üçüncü şahıs etkinliklerine¹² bağlı olacaktır. EBRD, finanse ettiği projelerin, sonuçlar üçüncü şahısların performansına bağlı olsa bile Performans Koşullarıyla tutarlı sonuçlar elde etmesini sağlamaya çalışır. Üçüncü şahıs

¹² Üçüncü şahıs, diğerlerinin yanında, bir devlet kurumu, bir yüklenici, proje/müşterinin önemli düzeyde ilişkide olduğu bir tedarikçi veya proje/müşteriyle ilişkili bir tesis veya hizmetin işletmecisi olabilir.

riskinin yüksek olduğu ve müşterinin üçüncü şahsın eylem ve davranışları üzerinde kontrol veya nüfuza sahip olduğu hallerde, EBRD müşteriden PK'larla tutarlı sonuçlara ulaşmak için üçüncü şahısla işbirliği yapmasını isteyecektir. Özel koşullar ve eylemler, vaka bazında ayrı ayrı belirlenecektir. Belirli üçüncü şahıs riskleri Bankanın projeyi finanse etmekten vazgeçmeye karar vermesiyle sonuçlanabilir.

Karar alma

40. Bir projenin onaylanması için EBRD Yönetim Kuruluna veya diğer bir karar alma organına sunulan dokümantasyonda çevresel ve sosyal değerlendirmenin bir açıklaması, önemli etkiler ve sorunlar, belirlenen azaltıcı tedbirler ve paydaş katılımının bir özeti ile birlikte bu etki ve sorunların müşteri tarafından nasıl ele alındığı veya alınacağı yer alacaktır. Yönetim Kurulu veya diğer karar alma organı, projenin genel yararları ve risklerinin değerlendirilmesinin bir parçası olarak karar verme sürecinde paydaşların görüş ve kaygılarını hesaba katacaktır.
41. EBRD Yönetim Kurulu, EBRD finansmanının bir koşulu olarak, çevresel ve sosyal değerlendirmenin belirli öğelerinin Kurul onayından sonra ve finansman anlaşmasının imzalanmasının ardından gerçekleştirilmesini kabul etme tasarrufuna sahiptir. Kurul, teklif edilen yaklaşımın toplam etki, risk ve yararlarını değerlendirecektir. Bir yaklaşımın söz konusu koşullara tabi olacak şekilde onaylandığı hallerde, Proje Özeti Dokümanında yaklaşımın bir açıklaması yer alacaktır.

Yasal belgeler

42. EBRD'nin bir proje ile ilgili olarak müşterileriyle yaptığı finansman anlaşmaları, EBRD'nin çevresel ve sosyal koşullarını yansıtan özel hükümlere yer verecektir. Bunlar tüm geçerli PK'lara uygunluğun sağlanmasına ilişkin hükümlerle birlikte çevresel ve sosyal raporlama, paydaş katılımı ve izlemeye ilişkin hükümleri içerir. Yasal belgeler ayrıca, uygun yerlerde, borçlanan veya yatırım yapılan şirketin çevresel ve sosyal hükümleri finansman anlaşmalarının koşullarıyla uyumlu olacak şekilde uygulayamaması durumunda Bankanın sahip olacağı hakları ve/veya yasal çözüm yollarını da içerecektir.

İzleme

43. EBRD projelerin çevresel ve sosyal performansını ve çevresel ve sosyal taahhütlere uyumunu, yasal belgelerde üzerinde anlaşmaya varıldığı üzere gözden geçirir. İzlemenin kapsamı, hem doğrudan yatırım hem de finansal aracılık projeleri için, projelerle bağlantılı çevresel ve sosyal etkilerle ve konularla orantılı olacaktır. Asgari olarak, izleme gerekleri ve taahhütleri, müşterilerce hazırlanan projelerde Yıllık Çevresel ve Sosyal Raporların gözden geçirilmesini içerecektir. EBRD ayrıca Bankanın çevresel ve sosyal uzmanları ve/veya bağımsız uzmanlar tarafından projelere yapılacak saha ziyaretleri yoluyla müşterilerce hazırlanan izleme bilgilerini periyodik olarak doğrulayabilir.
44. Eğer müşteri yasal anlaşmalarda belirlendiği şekilde sosyal ve çevresel taahhütlerini yerine getiremezse, EBRD, uygunluğu sağlamak için müşteri tarafından alınacak düzeltici önlemler üzerinde müşteriyle anlaşmaya varabilir. Eğer müşteri üzerinde anlaşmaya varılan düzeltici önlemlere uygunluğu sağlayamazsa, Banka uygun gördüğü şekilde finansman anlaşmalarında yer alan eylemlere ve/veya önlemlere başvurabilir. EBRD ayrıca projelerle ilgili performans iyileştirme fırsatlarını müşteriyle birlikte inceleyecektir.

Operasyona ilişkin değişiklikler

45. EBRD onayını ve finansman anlaşmalarının imzalanmasını takiben projenin doğası ve kapsamında değişiklikler olabilir. Bu değişikliklerin kendileriyle ilişkili önemli çevresel ve sosyal sonuçları olabilir. Bu tür maddi değişiklikler öngörüldüğünde, Banka bu Politikaya uygun olarak teklif edilen değişikliklerin bir çevresel ve sosyal değerlendirmesini yapacak ve ilave değerlendirme ve paydaş katılımı koşulları ve çevresel ve sosyal hafifletici önlemler, tadil edilen/yeniden yapılandırılan proje belgelerine eklenecektir. Operasyona ilişkin değişikliklerin Kurul tarafından onaylanandan maddi olarak farklı çevresel veya sosyal bir senaryo ile sonuçlanması halinde, değişiklik üst yönetim kadrosuna bildirilecek ve uygunsa, geçerli EBRD politikalarıyla tutarlıysa, bilgi veya onay için Kurula sunulacaktır.

D. EBRD kamuya raporlama ve hesap verme sorumluluğu

46. EBRD, kendi faaliyetleriyle ilişkili çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularıyla ve bu Politikanın uygulanmasıyla ilgili bir yıllık rapor yayımlayacaktır.
47. EBRD tarafından finanse edilen projelere ilişkin çevresel ve sosyal konular, Bankanın Kamu Bilgilendirme Politikasının¹³ gerektirdiği gibi EBRD Proje Özeti Dokümanında özetlenecektir.
48. Bankanın Değerlendirme Departmanı, EBRD tarafından finanse edilen projelerin çevresel ve sosyal performans boyutlarını Bankanın Değerlendirme Politikasına ve ilgili rehberlik notlarına uygun olarak değerlendirir.
49. EBRD, Banka tarafından finanse edilen projeler hakkındaki şikayetleri değerlendirmek ve incelemek için bir Proje Şikayet Mekanizması (PŞM) oluşturmuştur. PŞM, bir Banka projesinden kendilerine zarar geleceği algısına sahip olan yerel birey, kuruluş ve gruplara, banka operasyonlarından bağımsız olarak sorunu çözmek üzere şikayetlerini bildirebilecekleri ve yardım isteyebilecekleri bir mekanizma sunmaktadır. PŞM ayrıca Bankanın bu Politikaya veya KBP'nin projeye özgü bileşenlerine uygun davranmadığına inanan bireyler veya gruplar tarafından şikayet bildirisinde bulunmak için de kullanılabilir.

E. Başkalarıyla birlikte çalışma dahil yüksek çevresel ve sosyal yararları olan yatırımların desteklenmesi

50. EBRD, önemli çevresel ve sosyal faydalar sağlamak için özel olarak tasarlanmış proje ve inisiyatifleri destekleyecektir. Bu yaklaşım:
- Mevcut veya teklif edilen EBRD projelerini desteklemek için teknik işbirliğini;
 - Teknik işbirliği ve politika diyalogu yoluyla elverişli ortamın iyileştirilmesini, böylece EBRD müşterilerinin çevresel ve sosyal konuları daha iyi ele alabilmelerine olanak sağlanmasını;
 - Öncelikli alanlarda bağımsız yatırım projelerinin teşvik edilmesini;
 - Projelerde kaynak verimliliğinin teşvikini; ve
 - Önemli çevresel ve sosyal yararları olan potansiyel yeni iş alanlarını keşfetmek için pilot projelerin finanse edilmesini kapsar.

F. Kurumsal ve uygulamaya ilişkin düzenlemeler

51. Yukarıda tanımlanan stratejik yönlerin yeterli bir şekilde ele alınmasını sağlamak için EBRD bu Politikanın etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayacak uygun kaynakları ve sorumlulukları tahsis edecektir. Banka çevresel ve sosyal değerlendirmeleri ve izleme süreçlerini denetlemek ve

¹³ Proje Özeti Dokümanı (PÖD), EBRD'nin Yayınlar Masasından temin edilebileceği gibi EBRD web sitesinde (www.ebrd.com) de mevcuttur.

çevresel ve sosyal açıdan yararlı projeler başlatmak ve geliştirmek üzere uygun personel kaynaklarını temin edecektir.

52. Bu politika, Yönetim Kurulunca onaylanmasından 6 ay sonra yürürlüğe girecektir. Bu Politikanın yürürlüğe girmesinden önce Banka yönetimi¹⁴ tarafından başlangıç onayı verilen projeler, projenin başlangıç onayının verildiği sırada yürürlükte olan Politikaya tabi olacaktır.
53. EBRD bu Politikanın uygulanmasına yardımcı olmak için çevresel ve sosyal prosedürler ve uygun rehberlik notları ve araçları geliştirecek ve sürdürecektir ve personelin bu Politikanın gerekleri hakkında yeterli eğitimi almasını sağlayacaktır.
54. EBRD, politikaya ilişkin genel konularda ve sonuçlandırılmalarından önce tüm sektör politikalarında ve stratejilerinde görüşleri alınacak olan Çevresel ve Sosyal Danışma Kurulu (ÇSDK) tarafından desteklenmeye devam edecektir. EBRD proje ve faaliyetleriyle ilişkili spesifik konularda da ÇSDK'nın görüşleri alınabilir.
55. EBRD kendi finanse ettiği projelerin çevresel ve sosyal performansını devamlı olarak bu Politikanın amaçlarıyla karşılaştırarak izleyecek ve değerlendirecektir. Bu Politika devamlı olarak gözden geçirilecek ve Yönetim Kurulu onayına tabi olarak değiştirilebilecek veya güncellenebilecektir. Ek olarak, bu Politika her beş yılda bir Yönetim Kurulu tarafından incelemeye tabi tutulacaktır.

¹⁴ Bu Politikanın kabul edildiği sırada, bu başlangıç onayına "Konsept İncelemesi" adı verilmektedir.

Ek 1: EBRD Çevresel ve Sosyal Dışlama Listesi

EBRD bilerek doğrudan veya dolaylı olarak aşağıdakilerle ilgili projeleri finanse etmeyecektir:

- Ev sahibi ülkenin (ulusal) kanunları veya yönetmelikleri veya uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler altında üretimi veya ticareti yasa dışı sayılan ürün veya faaliyet veya aşağıdakiler gibi uluslararası aşamalı olarak yürürlükten kaldırma veya yasağa konu olan ürün ve faaliyetler:
 - PCB¹⁵ (Poliklorlu bifenil) içeren ürünlerin üretim veya ticareti;
 - Uluslararası aşamalı azaltma veya yasaklara¹⁶ konu olan farmasötiklerin, pestisitlerin/herbisitlerin ve diğer tehlikeli maddelerin üretimi veya ticareti;
 - Uluslararası aşamalı azaltmaya¹⁷ tabi olan ozon tüketen maddelerin üretimi veya ticareti;
 - Vahşi hayatın ticareti veya CITES¹⁸ (Nesli Tehlike Altındaki Türlerin Ticaretine İlişkin Sözleşme) altında düzenlenen vahşi hayat ürünlerinin üretimi veya ticareti;
 - Uluslararası hukuk¹⁹ kapsamında yasaklanan atıkların sınır ötesi hareketleri.
- Bağlanmamış asbest elyaflarının veya asbest içeren ürünlerin üretimi veya kullanımı veya ticareti.
- Biyolojik çeşitlilik kaynaklarının veya kültürel mirasın²⁰ korunmasına ilişkin ev sahibi ülke mevzuatı veya uluslararası sözleşmelerle yasaklanan faaliyetler.
- Uzunluğu 2,5 km'yi aşan ağlar kullanılarak deniz ortamında ağ sürükleyerek balıkçılık.
- Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) koşullarına²¹ uymayan tankerlerle petrol veya diğer tehlikeli maddelerin taşınması.
- Gerekli ithalat ve ihracat ruhsatları olmaksızın veya ihracat, ithalat veya transit geçiş ülkelerinden geçiş için başka bir izin belgesi olmaksızın mal ticareti.

¹⁵ PCB'ler: Poliklorlu bifeniller bir grup çok zehirli kimyasaldır. PCB'ler 1950 ila 1985 tarihli yağ doldurulmuş elektrik trafolarında, kapasitörlerde ve şalter mekanizmalarında bulunabilmektedir.

¹⁶ Referans belgeler, zaman zaman değişikliğe uğradığı haliyle Bazı Tehlikeli Kimyasalların İthalatı ve İhracatına İlişkin 2455/92/EEC sayılı Konsey Tüzüğü; Birleşmiş Milletler Tüketimi ve/veya Satışı Hükümetlerce Yasaklanan, Geri Çekilen, Şiddetle Kısıtlanan veya Onaylanmayan Ürünlerin Konsolide Listesi; Bazı Tehlikeli Kimyasalların ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair Rotterdam Sözleşmesi; Kalıcı Organik Kirleticiler hakkında Stockholm Sözleşmesi; ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Pestisitler için Tehlike Düzeyine Göre Önerdiği Sınıflandırmadır.

¹⁷ Ozon Tüketen Maddeler (OTM): Stratosferdeki ozonla tepkimeye girerek ozonu tüketen ve yaygın olarak sözü edilen "ozon deliklerine" neden olan kimyasal bileşiklerdir. Ozon Tabakasını İnceltlen Maddelere Dair Montreal Protokolü, ozon tüketen maddeleri ve bu maddelerle ilgili hedef azaltma ve aşamalı ortadan kaldırma tarihlerini sıralar. Aerosoller, soğutma gazlarını, köpük püskürtme ajanlarını, çözücülerini ve yangından koruma ajanlarını içeren Montreal Protokolü ile düzenlenen kimyasal bileşiklerin bir listesi, imzalayan ülkelerle ilgili detaylı bilgi ve aşamalı olarak sonlandırma hedef tarihleri ile birlikte Birleşmiş Milletler Çevre Programından temin edilebilir.

¹⁸ CITES: Nesli Tehlike Altındaki Türlerin Ticaretine İlişkin Sözleşme. CITES'da listelenen türlerin bir listesi CITES sekreteryasından temin edilebilir.

¹⁹ Referans belgeler: 14 Haziran 2006 tarihli 1013/2006/EC sayılı Atıkların Taşınması Tüzüğü; geri dönüşüm faaliyetleri için tahsis edilen atıkların sınır ötesi hareketlerinin kontrolü hakkında C(92)39/Son Kararının revizyonuna ilişkin OECD Konseyinin C(2001)107/Son kararı; Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımına ve Bertarafına İlişkin Basel Sözleşmesi (22 Mart 1989).

²⁰ İlgili uluslararası anlaşmalar şunları içerir: Vahşi Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunmasına İlişkin Bonn Sözleşmesi; Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Ramsar Sözleşmesi, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması (Bern) Sözleşmesi; Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme; Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi.

²¹ Bu, Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Dair Sözleşme (MARPOL) ve Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS) kapsamında gerekli olan tüm sertifikalara sahip olmayan (bununla sınırlı olmaksızın Uluslararası Güvenli Yönetim (ISM) Koduna uygunluk dahil) tankerleri, Avrupa Birliği tarafından kara listeye alınan tankerleri veya Paris Liman Devleti Denetimi Mutabakat Muhtırası ile yasaklanan tankerleri ve MARPOL 13G kuralı altında aşamalı olarak sonlandırılacak olan tankerleri içerir. 25 yaşın üstündeki tek cidarlı gemiler hiçbir şekilde kullanılmamalıdır.

Ek 2: A Sınıfı Projeler

Bu Liste aşağıda sıralanan kategorilerde “bakir arazilerdeki” projeler veya büyük genişletme veya dönüşüm-değişim projeleri için geçerlidir. Aşağıda gösterge niteliğinde sıralanan proje türleri, ileride potansiyel olarak önemli olumsuz çevresel ve/veya sosyal etkilerle sonuçlanabilecek ve bu nedenle de bir çevresel ve sosyal etki değerlendirmesinin gerçekleştirilmesini gerektiren projelere örneklerdir. Her bir projenin sınıflandırması, projenin doğası, yeri, hassasiyeti ve ölçeğine bağlı olarak gerçek veya potansiyel olumsuz çevresel ve sosyal etkilerin doğasına ve önemine bağlı olacaktır.

1. Ham petrol rafinerileri (ham petrolden sadece yağ üreten taahhütler hariç) ve günlük 500 ton veya daha fazla kömür veya bitümlü şist gazlaştırma veya sıvılaştırma yapan tesisler.
2. Termik enerji santralleri ve 300 megawatt²² veya daha fazla ısı çıkışı olan diğer yakma tesisleri ve nükleer enerji santralleri ve nükleer reaktörler; buna söz konusu enerji santrallerinin ve reaktörlerin sökülmesi veya işletmeden çıkartılması dahildir (maksimum enerjisi 1 kilowatt sürekli termik yükü aşmayan parçalanabilir ve üretken maddelerin üretimi ve dönüşümüne yönelik araştırma tesisleri hariç).
3. Nükleer yakıtların üretimi veya zenginleştirilmesi için tasarlanan tesisler, radyasyon yayan nükleer yakıtların yeniden işlenmesi, depolanması veya nihai bertarafı veya radyoaktif atıkların depolanması, bertarafı veya işlenmesi için tasarlanan tesisler.
4. Dökme demir ve çeliğin ergitilmesi için entegre tesisler; cevher, yoğunlaştırılmış veya ikincil ham maddelerden metalürjik, kimyasal veya elektrolitik süreçlerle demir olmayan ham metal üreten tesisler.
5. Entegre kimya tesisleri: Birkaç ünitenin sıralandığı ve işlevsel açıdan birbirine bağlı olduğu, kimyasal dönüşüm süreçleri kullanılarak maddelerin endüstriyel ölçekte imal edildiği ve temel organik kimyasalları, temel inorganik kimyasallar, fosfor, nitrojen veya potasyum temelli gübreler (basit veya bileşik gübreler), temel bitki sağlığı ürünleri ve biyositler, kimyasal veya biyolojik süreçlerin kullanıldığı temel farmasötik ürünler ve patlayıcıların üretimi için kullanılan tesisler.
6. Otoyol, ekspres yol ve uzun mesafe demir yolu trafiği için hat inşaatı; 2100 metre veya daha uzun temel pist uzunluğuna sahip havaalanlarının inşaatı; dört veya daha fazla şeritli yeni yol yapım çalışmaları veya yeniden düzenlenen ve/veya genişletilen yol kısımlarının aralıksız 10 km veya daha uzun olması koşuluyla mevcut yolları dört veya daha fazla şeritli hale getirmek için yapılan yeniden düzenleme ve/veya yol genişletme çalışmaları.
7. Gaz, petrol ve kimyasalların büyük ölçekli nakli için boru hatları, terminaller ve beraberindeki tesisler.
8. Büyük ölçekli limanlar, iç su yolları ve iç su yolu trafiğine yönelik limanlar; ticaret limanları, kara bağlantılı yükleme ve boşaltma iskeleleri ve dış limanlar (vapur iskeleleri hariç).
9. Tehlikeli, toksik veya tehlikeli atıkların yakılması, kimyasal işlemden geçirilmesi veya düzenli depolanması için atık işleme ve bertaraf tesisleri.
10. Tehlikeli olmayan atıkların yakılması veya kimyasal işlemden geçirilmesi için büyük ölçekli atık bertaraf tesisleri.
11. Suyun tutulması veya kalıcı olarak depolanması amacıyla tasarlanmış büyük²³ barajlar veya diğer setler.

²² Buhar ve tek çevrimli gaz türbinli enerji santralleri için 140MW brüt elektrik çıkışına eşdeğer.

²³ Uluslararası Büyük Barajlar Komisyonunun (ICOLD) tanımına göre, büyük baraj temelden itibaren 15 metre veya daha fazla yüksekliğe sahip baraj anlamındadır. 5 ila 15 metre yüksekliğe ve 3 milyon metreküpten fazla depolama hacmine sahip barajlar da büyük barajlar olarak sınıflandırılmıştır.

12. Çıkarılacak veya zenginleştirilecek yıllık su hacminin 10 milyon metreküp veya daha fazla olduğu yeraltı suyu çıkarma faaliyetleri veya suni yer altı suyu doldurma projeleri.
13. (i) Kereste veya benzeri lifli malzemelerden kağıt hamuru üretim tesisleri, (ii) havayla kurutulmuş günlük 200 metrik ton ve üzeri üretim kapasiteli kağıt veya karton üretimi için sanayi tesisleri.
14. Büyük ölçekli turba çıkarma, taş ocakları ve açık ocaklı madencilik, metal cevheri veya kömür işleme.
15. Ticari amaçlarla petrol veya doğal gaz çıkarma.
16. Petrol, petrokimyasallar veya kimyasal ürünlerin depolandığı, 200.000 ton veya daha fazla depolama kapasitesine sahip depolama tesisleri.
17. Büyük ölçekli ağaç kesme faaliyetleri veya geniş alanların ormansızlaştırılması.
18. 150.000 nüfusa eşdeğer kapasiteyi aşan evsel atık su arıtma tesisleri.
19. Büyük ölçekli evsel katı atık işleme ve bertaraf tesisleri.
20. Büyük ölçekli turizm ve perakendecilik geliştirme işleri.
21. Yukarıdan geçen yüksek gerilim elektrik hatlarının inşası.
22. Enerji üretimi için büyük ölçekli rüzgar enerjisi üretim tesisleri (rüzgar santralleri).
23. Büyük ölçekli arazi ıslahı ve deniz dibi tarama operasyonları.
24. Öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerinin ve/veya kritik habitatların dönüştürülmesini, arazi kullanım amacının değiştirilmesini ve yoğunlaştırma çalışmalarını içeren büyük ölçekli temel tarım ve ormancılık faaliyetleri.
25. Günlük 12 ton bitmiş ürün işleme kapasitesinin aşıldığı post ve deri tabaklama tesisleri.
26. Yoğun kümes hayvanı ve domuz yetiştirme amacıyla kurulmuş ve (i) en az 85.000 et tavuğu ve 60.000 yumurta tavuğu için yeterli yeri; (ii) domuz üretimi için her biri 30 kg'den ağır en az 3000 domuzluk yeri; veya (iii) en az 900 dişi domuzluk yeri olan tesisler.
27. Proje sınıfı bu listede olmasa bile uluslararası, ulusal veya bölgesel öneme sahip hassas alanlarda yürütülmesi planlanan veya söz konusu mahallerde algılanabilir bir etkisi olması muhtemel Projeler²⁴. Söz konusu hassas alanlar diğerlerinin yanında ulusal veya uluslararası hukukun belirlediği doğa koruma alanlarını, öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerini destekleyen kritik habitatlar veya diğer ekosistemler, arkeolojik veya kültürel önemi olan alanlar, yerli halklar veya diğer savunmasız gruplar için önem taşıyan alanlar gibi diğer hassas yerleri kapsar.
28. Yerel topluluklara veya diğer etkilenen taraflara önemli olumsuz sosyal etkileri olabilecek projeler.
29. Önemli gönülsüz yeniden yerleşim veya ekonomik yer değiştirmeleri gerektirebilecek projeler.

²⁴ Sınırlama olmaksızın sosyal veya çevreye yönelik projeleri (yenilenebilirler gibi) de içerir.

EBRD Performans Koşulu 1:

Çevresel ve Sosyal Etkilerin ve Sorunların Değerlendirilmesi ve Yönetimi

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), projelerle ilişkili çevresel ve sosyal etkilerin¹ ve sorunların belirlenmesi için entegre değerlendirmeler yapmanın ve çevresel ve sosyal performansın proje ömrü boyunca müşteri tarafından yönetilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Başarılı ve etkin bir Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi (ÇSYS), yönetim tarafından başlatılan ve desteklenen dinamik ve sürekli bir süreçtir ve müşteri, işçileri ve projeden ve/veya müşteri şirketin diğer faaliyetlerinden etkilenen topluluklar ve uygun yerlerde diğer paydaşlar arasında anlamlı bir iletişimi gerektirir. ÇSYS, performans yönetiminde sürekli bir iyileşme elde etmek amacıyla sonuçları sistemli bir şekilde planlama, uygulama, inceleme ve onlara yapılandırılmış bir yolla tepki vermeyi kapsayan bir metodolojik sistemler yaklaşımı gerektirir. Projenin doğasına ve ölçeğine uygun bir ÇSYS, sağlıklı ve sürdürülebilir çevresel ve sosyal performansı destekler ve daha iyi mali, çevresel ve sosyal sonuçlar sağlayabilir.
2. Bu PK, projeye bağlantılı potansiyel çevresel ve sosyal etki ve sorunların değerlendirilmesi sürecinde ve bu etki ve sorunların yönetimi ve izlenmesi için uygun prosedürlerin geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde müşterinin sorumluluklarını ana hatlarıyla belirler. Proje paydaşlarıyla iletişim bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır. Bankanın paydaş katılımına ilişkin koşullarını ana hatlarıyla açıklayan PK 10, bu PK 1 ile bağlantılı olarak okunmalıdır.

Amaçlar

3. Bu PK'nın amaçları şöyledir:
 - Projenin çevresel ve sosyal etkilerini ve sorunlarını belirlemek ve değerlendirmek;
 - Proje faaliyetlerinin çalışanlar, etkilenen topluluklar ve çevre üzerinde yaratacağı olumsuz çevresel ve sosyal etki ve sorunları ele almak için bir azaltma hiyerarşisi² yaklaşımının benimsenmesi;
 - Yönetim sistemlerinin etkin kullanımı yoluyla müşterilerin çevresel ve sosyal performanslarının iyileştirilmesini desteklemek;
 - İlgili PK'larla tutarlı olacak şekilde çevresel ve sosyal sorun ve etkileri değerlendirmek ve yönetmek için, projenin doğasına uygun olarak tasarlanmış bir ÇSYS geliştirmek.

Uygulama kapsamı

4. Bu PK, EBRD tarafından doğrudan finanse edilen tüm projeler için geçerlidir. Müşteri, çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların proje tasarımı, inşaat, işletme ve işletmeden çıkarma veya kapatma veya eski haline getirme süreçleri boyunca nasıl ele alınıp yönetileceğini belirleyecektir.
5. Bu PK'da "proje" terimi, EBRD Yönetim Kurulu ya da diğer bir karar organı tarafından kabul edilmiş olan ve bir müşteri tarafından EBRD'den finansman istenen tanımlı bir iş faaliyetleri kümesini, ya da EBRD finansmanı zaten verilmişse finansman anlaşmalarında tanımlanan iş faaliyetleri kümesini ifade eder.

¹ Bu Politika'nın amaçları çerçevesinde, sosyal etki ifadesi, desteklenecek iş faaliyetinin bireyler, yerel topluluklar ve işçiler üzerinde yaratacağı etkiler ve bu kişilerin çalışma koşulları, sosyoekonomik statüleri, kültürel kimlikleri, insan hakları ve/veya sağlıkları üzerinde oluşabilecek etkiler anlamındadır.

² Azaltma hiyerarşisi, geliştirme faaliyetlerinin en başından itibaren çevresel ve sosyal etkiler yaratmaktan sakınmak için tedbir alınmasını veya bunun mümkün olmadığı yerlerde herhangi bir potansiyel artık olumsuz etkiyi en aza indirmek, hafifletmek ve son çare olarak dengelemek veya telafi etmek üzere ek tedbirlerin uygulamaya konmasını içerir.

6. Yeni tesisleri veya iş faaliyetlerini içeren projeler, en başından itibaren PK'ları karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. Projenin zaten mevcut tesislerle ilgili olduğu veya projenin en başta PK'lara uygunluk sağlayamadığı hallerde, müşterinin bir Çevresel ve Sosyal Eylem Planı (ÇSEP)³ geliştirmesi ve uygulaması gerekecektir; ÇSEP, söz konusu tesislerin makul bir süre içinde ilgili PK'lara uygunluk sağlaması için gerekli olan bir dizi tedbiri içerecektir.

Koşullar

Çevresel ve sosyal değerlendirme:

7. Çevresel ve sosyal değerlendirme süreci yeni bilgileri temel alacaktır; buna projenin ve müşterinin ilgili faaliyetlerinin doğru bir açıklaması ve detaylandırılması ve uygun detay seviyesinde olacak şekilde çevresel ve sosyal mevcut durum (baseline) verileri dahildir. Değerlendirme süreci ayrıca: (i) uluslararası hukuk kapsamında ev sahibi ülke yükümlülüklerini uygulayan yasalar da dahil olmak üzere, projenin faaliyet gösterdiği yerde geçerli olan çevresel ve sosyal yasaları ve yasal gerekleri; ve (ii) PK çerçevesinde geçerli olan koşulları da belirlemelidir. Azaltma hiyerarşisi ve uluslararası iyi uygulamaların⁴ tatbiki, bu yaklaşımın merkezinde yer alır. Olumsuz çevresel ve sosyal etkileri olabilecek projeler için, müşteri, değerlendirme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak, projenin paydaşlarını belirleyecek ve projenin PK 10'a uygun olarak planlanması, uygulanması ve işletilmesinde paydaşların görüş ve kaygılarını dikkate alabilmek amacıyla paydaşlarla anlamlı iletişim için bir plan tasarlayacaktır.
8. Değerlendirme süreci, projenin yaratacağı potansiyel etki ve sorunlarla dengeli ve orantılı olacak ve entegre bir şekilde projenin tüm ilgili doğrudan çevresel ve sosyal etki ve sorunlarını ve proje döngüsünün ilgili aşamalarını (örneğin inşaat öncesi, inşaat, işletme, işletmeden alma veya kapatma ve eski haline getirme) kapsayacaktır. Müşterinin çevresel ve sosyal değerlendirmeyi iklim değişikliği, insan hakları ve toplumsal cinsiyet gibi belirli risk ve etkilere odaklanan başka çalışmalarla tamamlaması uygun olabilir.
9. Çevresel ve sosyal değerlendirme süreci aynı zamanda, uygun olduğu ölçüde, projenin bir parçası olmayan ama projeden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilecek olan, sadece proje yüzünden var olan veya proje için bir risk oluşturabilecek faaliyet veya tesislerle ilişkili olan ve potansiyel olarak önemli çevresel ve sosyal sorunları belirleyip nitelendirecektir. Bu ilişkili faaliyet ve tesisler projenin varlığını sürdürebilmesi için gerekli olabilir ve müşterinin kontrolünde veya üçüncü şahıslara ait veya üçüncü şahıslarca yürütülüyor olabilir. Müşterinin bu faaliyet veya tesisleri kontrol edemediği veya etkileyemediği hallerde, çevresel ve sosyal değerlendirme süreci bunların proje için oluşturduğu ilgili riskleri saptamalıdır. Üçüncü şahıs faaliyetleriyle veya tesisleriyle ilişkili, potansiyel olarak önemli olumsuz çevresel ve/veya sosyal risklerin saptandığı hallerde, müşteri bu riskleri yönetmek ve hafifletmek için ilgili üçüncü şahıslarla birlikte çalışmalıdır. Benzer şekilde, faydaları artırma fırsatlarının olduğu durumlarda, müşteri ilgili üçüncü şahıs üzerinde nüfuzunu ve etkisini kullanmalıdır. Ek olarak, değerlendirme süreci projenin kümülatif etkilerini, diğer ilgili geçmiş, şimdiki ve makul öngörülebilir gelişmelerden ve projenin mümkün kıldığı ve daha sonraki bir aşamada veya farklı bir yerde oluşabilecek planlanmamış ancak öngörülen faaliyetlerden kaynaklanan etkilerle birlikte ele alacaktır.
10. A Sınıfı projeler⁵, hemen tespit edilip değerlendirilemeyen ve gelecekte gerçekleşebilecek potansiyel olarak önemli olumsuz çevresel ve/veya sosyal etkilerle sonuçlanabileceğinden,

³ ÇSEP, finansman anlaşmalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturur.

⁴ Uluslararası iyi uygulama, küresel veya bölgesel olarak aynı veya benzer koşullar altında aynı tür bir taahhüdün içinde yer alan beceri ve deneyim sahibi profesyonellerden makul olarak beklenebilecek mesleki beceri, özen, basiret ve öngörünün sergilenmesini ifade eder. Bunların sergilenmesi, projenin projeye özgü koşullar içinde en uygun teknolojileri kullanmasıyla sonuçlanmalıdır.

⁵ A Sınıfı projelerin gösterge mahiyetinde bir listesi EBRD'nin Çevresel ve Sosyal Politikasında Ek 2'de sunulmuştur.

müşterinin kapsamlı bir Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) çalışması yapmasını gerektirecektir. ÇSED süreci, projeye ilgili olarak gelecekte meydana gelebilecek potansiyel çevresel ve sosyal etkileri⁶ belirlemek için bir kapsam belirleme aşamasını içerecektir. ÇSED, proje dışındaki alternatifler de dahil olmak üzere söz konusu etkilerin kaynağının teknik ve mali açıdan fizibil alternatiflerinin incelenmesini içerecek ve teklif edilen hareket tarzının neden seçildiğinin gerekçesini belgeleyecektir. ÇSED aynı zamanda potansiyel iyileştirme fırsatlarını da saptayacak ve olumsuz etkilerden sakınmak ve sakınmanın mümkün olmadığı hallerde olumsuz etkileri hafifletmek için gerekli tedbirleri önerecektir. ÇSED bağımsız uzmanlar tarafından gerçekleştirilmeli veya doğrulanmalıdır. ÇSED süreci ayrıca PK 10'da belirtildiği gibi bir halkı bilgilendirme ve halkın katılımı sürecini içerecektir.

11. İleride meydana gelebilecek potansiyel olumsuz çevresel ve sosyal etkilerin tipik olarak sahaya özel olduğu ve/veya azaltıcı önlemlerle hemen tespit edilip ele alınabildiği B Sınıfı projeler için, müşteri projenin doğası, büyüklüğü, yeri ve potansiyel etki ve risklerin özellikleriyle orantılı bir çevresel ve sosyal değerlendirme yürütecektir. Değerlendirme, projeye ilişkili olarak ileride meydana gelebilecek potansiyel olumsuz etkileri nitelendirecek, potansiyel iyileştirme fırsatlarını saptayacak ve olumsuz etkilerden sakınmak ve sakınmanın mümkün olmadığı hallerde olumsuz etkileri hafifletmek için gerekli tedbirleri önerecektir.
12. Zaten mevcut olan tesisleri içeren A ve B Sınıfı projeler için, hem geçmişteki hem de halihazırdaki faaliyetlerin çevresel ve sosyal sorunlar açısından değerlendirilmesi gerekecektir. Söz konusu değerlendirmenin amacı, mevcut tesislerle ve operasyonlarla ilişkili potansiyel riskleri, sorumlulukları ve fırsatları belirlemek, yasal gereklere uygunluğun güncelliğini doğrulamak ve müşterinin mevcut yönetim sistemlerini ve genel performansını PK'larla karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Mevcut olan tesislerle ilgili incelemeler, incelenen tesisten bağımsız olan uzmanlarca gerçekleştirilmelidir.
13. Gelecekte olumsuz çevresel ve sosyal etkilere yol açma olasılığı olmayan veya çok düşük olan ve söz konusu etkilerin hemen tespit edilip azaltıcı tedbirlerle ele alınabildiği C Sınıfı projeler için, müşteri bu PK'nın 14-22'nci paragraflarına uygun olarak etki ve risklerle orantılı bir ÇSYS uygulayacak ve PK 1 paragraf 23-28 uyarınca projenin Performans Koşullarına uygunluğunu izleyecek ve rapor edecektir.
14. Faaliyetleri birden fazla sahada yürütülen müşterilerin genel kurumsal finansman, işletme sermayesi veya özsermaye finansmanı için başvurduğu durumlarda, 7 ila 12'nci paragraflarda anlatılan değerlendirme uygun olmayabilir. Böyle durumlarda, müşterinin mevcut ÇSYS ve geçmişteki ve halihazırdaki performansı, geçerli PK'lar karşısında değerlendirilecek ve kurumsal düzeyde (yani saha düzeyinde değil) bir ÇSEP geliştirilip uygulanacaktır.

Kurumsal düzeydeki değerlendirme:

- Müşterinin faaliyetleriyle ve tesisleriyle ilişkili tüm sosyal ve çevresel etki ve sorunları yönetme ve ele alma yetisini PK'larda açıklanan koşullar karşısında değerlendirecektir;
- Müşterinin projenin faaliyet gösterdiği yerde geçerli olan çevresel ve sosyal yasal gereklerle uygunluğunu değerlendirecektir; ve
- Müşterinin ana paydaş gruplarını ve mevcut paydaş katılımı faaliyetlerini belirleyecektir.

Kurumsal değerlendirmenin tam kapsamı, vaka bazında belirlenecektir.

Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemleri

15. Müşterilerden, projenin doğasına ve ölçeğine uygun, uluslararası iyi uygulamalar (UIU) doğrultusunda projenin çevresel ve sosyal etkileriyle orantılı bir ÇSYS kurmaları ve sürdürmeleri istenmektedir. Bu yönetim sisteminin amacı, çevresel ve sosyal koşulların uygulamasının

⁶ Çevresel ve sosyal etkilerin değerlendirilmesi sırasında projeye ilişkili potansiyel doğrudan ve dolaylı ve kümülatif etkiler ve, uygun yerlerde, potansiyel sınır ötesi etkiler göz önünde bulundurulacaktır.

bütünleştirilmiş ve koordineli bir sürece entegre edilmesi ve müşterinin ana operasyonel faaliyetlerindeki etki ve sorun değerlendirmelerine dahil edilmesidir.

Çevresel ve Sosyal Politika

16. Müşteri, uygun şekilde, projenin sağlıklı çevresel ve sosyal performansa ulaşmasına olanak veren çevresel ve sosyal hedef ve ilkeleri tanımlayan kapsayıcı bir politika oluşturacaktır. Söz konusu politika, PK'ların ilkeleriyle tutarlı olacak şekilde çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim süreci için bir çerçeve sağlayacaktır.

Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı

17. Çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinden çıkan bulguları ve paydaş katılımının sonuçlarını dikkate alarak, müşteri tespit edilen çevresel ve sosyal etkileri ve sorunları ve PK'lara uygunluğu sağlamak için gereken diğer performans iyileştirme önlemlerini ele almak üzere bir eylem programı geliştirecek ve uygulayacaktır. Projeye bağlı olarak, program belgelenmiş operasyonel politikaların, yönetim sistemlerinin, prosedürlerin, planların, uygulamaların ve sermaye yatırımlarının bir birleşiminden oluşabilir; bunların tümüne Çevresel ve Sosyal Yönetim Planları (ÇSYP) adı verilmektedir.
18. ÇSYP, azaltma hiyerarşisini yansıtacak ve teknik ve mali açıdan fizibil olan durumlarda en aza indirme, azaltma veya telafi etme yerine etkilerin önlenmesine veya etkilerden sakınılmasına öncelik verecektir; ÇSYP ayrıca projenin tüm ilgili aşamalarının geçerli yasalara, yasal gereklerle ve PK'lara uygun olacak şekilde yapılandırılmasını sağlayacaktır. Etkilenen birey veya grupların değerlendirme sürecinde dezavantajlı veya savunmasız⁷ olarak belirlendiği hallerde, ÇSYP olumsuz etkilerin orantısız bir şekilde bu kişileri etkilememesi ve bu kişilerin projeden fayda sağlamak amacıyla fırsatlardan yararlanabilmesi için farklılaştırılmış tedbirler içerecektir. İlgili yerlerde, ÇSYP üçüncü şahıs ve tedarik zinciri sorunlarının yönetimini de kapsayacaktır.
19. ÇSYP'nin ayrıntı ve karmaşıklık düzeyi, projenin etki ve sorunlarıyla orantılı olacak ve projeye özgü riskleri, etkileri ve fırsatları ele alacaktır. ÇSYP, arzu edilen sonuçları mümkün olduğu ölçüde belirli dönemler içinde izlenebilen hedefler ve performans göstergeleri gibi öğelerle ölçülebilir olaylar şeklinde tanımlayacaktır. Proje geliştirme ve uygulama sürecinin dinamik mahiyetinden hareketle, ÇSYP proje şartlarında meydana gelen değişikliklere, öngörülmeven olaylara, yasal gereklerdeki değişikliklere ve izleme ve gözden geçirme sonuçlarına duyarlı olacak ve zaman zaman güncellenecektir.
20. ÇSYS, belirlediği özel koşullar ve eylemler de dahil olacak şekilde, ister doğrudan müşteri tarafından ister yükleniciler veya alt yükleniciler aracılığıyla gerçekleştiriliyor olsun, proje için geçerli olacaktır. Proje sahalarında çalışan yüklenicilerin uygun bir yüklenici yönetim sistemi benimseyip uygulamak suretiyle bu koşullara uymasını sağlamak, müşterinin sorumluluğudur. Etkili yüklenici yönetimi:
 - Sözleşme edilen iş ve hizmetlerle ilişkili çevresel ve sosyal risklerin değerlendirilmesini ve ihale belgelerine ilgili ÇSYP koşullarının uygun şekilde dahil edilmesini ve yüklenicilerden bu standartları uygulamalarının ve uygunsuzlukların azaltılması için gerekli önlemleri almalarının sözleşme yoluyla talep edilmesini;

⁷ Bu Politikanın amaçları çerçevesinde, savunmasız grup terimi toplumsal cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, din, etnik köken, yerli halk statüsü, yaş, engellilik, ekonomik dezavantaj veya sosyal statü nedeniyle diğer kişilere göre proje etkilerinden daha olumsuz etkilenebilecek olan ve projenin sağladığı faydaları talep etme veya bunlardan yararlanma yetisi sınırlı olabilecek kişileri ifade eder. Savunmasız bireyler ve/veya gruplar ayrıca yoksulluk sınırının altında yaşayanları, toprağı olmayanları, yaşlıları, kadın ve çocukların aile reisi olduğu hane halklarını, mültecileri, kendi ülkelerinde yerinden edilmiş olan insanları, etnik azınlıkları, doğal kaynağına bağımlı toplulukları veya ulusal mevzuatın ve/veya uluslararası hukukun koruma sağlamadığı diğer yerinden edilmiş kişileri de içerebilir ancak bunlarla sınırlı değildir.

- Yüklenicilerin proje görevlerini sözleşme koşullarına göre gerçekleştirmek için bilgi ve beceriye sahip olup olmadıklarının denetlenmesini;
- Yüklenicinin sözleşme koşullarına uyumunun izlenmesini; ve
- Alt yüklenicilerin söz konusu olduğu hallerde, yüklenicilerden alt yüklenicileri için benzer düzenlemeler getirmelerinin istenmesini içerir.

Çalışan statüsünde olmayan işçilerin iş ve çalışma koşullarına ilişkin gerekler, PK 2'de verilmiştir. Tüm işçilerin iş sağlığı ve güvenliği koşulları PK 4'de yer almaktadır.

Kurumsal kapasite ve taahhüt

21. Müşteri, ilgili ulusal yasal gereklerle ve PK'larla sürekli uygunluğu sağlamak için, ÇSYP'nin uygulanmasına yönelik görev, sorumluluk ve yetkileri tanımlayan bir örgütlenme yapısını oluşturacak, sürdürecektir. Müşteri, yönetim temsilcisi/temsilcileri dahil olmak üzere, ÇSYP'nin sürdürülmesi ve uygulanması için net yetki ve sorumluluklara sahip özel personel atayacaktır. Kilit çevresel ve sosyal sorumluluklar tanımlanacak ve ilgili personele iletilecektir. Müşteri, etkin ve sürekli sosyal ve çevresel performans elde etmek için yeterli desteği ve insan kaynakları ile mali kaynakları sağlayacaktır.
22. Müşteri, projenin çevresel ve sosyal performansına ilişkin faaliyetler için doğrudan sorumluluğu olan çalışanlarının uygun yeterliliğe ve eğitime sahip olmalarını sağlayacaktır.

Tedarik zinciri yönetimi

23. Müşteri, kendi tedarik zinciriyle ilişkili riskleri tespit etmek zorundadır. Müşterinin ana tedarikçileri üzerinde makul olarak kontrol uygulayabildiği hallerde, çevresel ve sosyal değerlendirme süreci projenin temel operasyonel işlevleri için merkezi önemi olan ana tedarik zincirlerinin çevresel ve sosyal risklerle ilişkilendirilme olasılığı olup olmadığını göz önüne alacaktır. Eğer böyle bir durum söz konusuysa, müşteri projenin doğasına ve ölçeğine uygun olarak söz konusu tedarik zincirlerinin karmaşıklık düzeyiyle ve ilişkili çevresel ve sosyal sorunlarıyla orantılı bir tedarik zinciri yönetim sistemi benimseyecek ve uygulayacaktır. Yönetim sistemi, tedarik zinciri değerlendirmesi sırasında veya devam eden izleme çalışması sırasında tespit edilen çevresel ve sosyal sorunları ele almak için harekete geçmeye yönelik süreçleri içerecek ve aşağıdakileri göz önünde bulunduracaktır: (i) müşterinin soruna neden olup olmadığı veya katkıda bulunup bulunmadığı; (ii) müşterinin tedarikçi üzerindeki baskı gücü; (iii) ilişkinin müşteri için ne derece önemli olduğu; (iv) sorunların ciddiyet derecesi; ve (v) tedarikçiyle ilişkinin sonlandırılmasının olumsuz sonuçlara yol açıp açmayacağı. Tedarik zinciri için aranan çalışma standartları PK 2'de, canlı doğal kaynaklara ilişkin tedarik zincirleri için istenen koşullar ise PK 6'da tanımlanmıştır.

Proje izleme ve raporlama

24. Müşteri, projenin çevresel ve sosyal performansını izleyecektir. Bu izleme, şunları amaçlayacaktır: (i) projenin PK'lara uygun olarak uygulanıp uygulanmadığının belirlenmesi; ve (ii) ders alınması, kaynak tahsisi ve sürekli iyileştirme için fırsatların tespit edilmesi.
25. İzleme gerekleri projenin doğasıyla ve çevresel ve sosyal etki ve sorunlarıyla orantılı olacaktır. İzleme kapsamında şunlar ele alınacaktır:
 - Çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinde tespit edilen önemli çevresel ve sosyal etkiler;
 - Proje değerlendirme sürecinde ve varsa sonrasındaki izleme sürecinde belirlendiği şekilde PK'ların ilgili kısımları;
 - ÇSYP veya ÇSEP'de belirtilen eylemler;
 - İşçilerden ve dış paydaşlardan alınan şikayetler ve bunların nasıl çözüldüğü;
 - Yasal izleme ve raporlama gerekleri;

- Diğer taraflarca (örneğin alıcılar, finansörler veya sertifikasyon kuruluşları) istenen izleme/raporlama.
26. Müşteri, izlemeyi gerçekleştirmek için yeterli sistem, kaynak ve personelin olmasını sağlayacaktır. Müşteri izleme sürecinin sonuçlarını incelemeli ve gerektiği şekilde düzeltici eylem adımları atmalıdır. Ek olarak, müşteri kendi izleme bilgilerini tamamlamak veya doğrulamak için bağımsız uzmanlar, yerel topluluklar veya sivil toplum kuruluşları gibi üçüncü tarafları kullanabilir. İlgili otoritelerin veya diğer üçüncü tarafların belirli etki ve sorunların ve bunlarla ilişkili hafifletici tedbirlerin yönetiminden sorumlu olduğu yerlerde, müşteri söz konusu azaltıcı tedbirlerin oluşturulmasında ve izlenmesinde ilgili otoritelerle veya diğer üçüncü taraflarla birlikte çalışacaktır.
 27. Müşteri, PK'lara uygunluğu ve ÇSYS, ÇSYP, ÇSEP ve uygun yerlerde Paydaş Katılım Planının uygulamasını içerecek şekilde, projenin çevresel ve sosyal performansı konusunda EBRD'ye düzenli raporlar sunacaktır. Müşteri, izleme sonuçlarını temel alarak, EBRD ile üzerinde anlaşmaya vardığı şekilde, tüm gerekli düzeltici ve önleyici eylemlere üzerinde değişiklik yapılmış olan ÇSYP veya ÇSEP'de yer verecektir. Müşteri üzerinde anlaşmaya varılan düzeltici ve önleyici eylemleri uygulayacak ve performanslarını arttırmak için söz konusu eylemlerin takibini yapacaktır.
 28. Müşteri, müşteriyle veya projeyle ilgili olarak ortaya çıkan ve önemli bir olumsuz etki yaratma olasılığı olan çevresel ve sosyal olay veya kazalardan EBRD'yi derhal haberdar edecektir.
 29. Müşteri, proje kapsamında, tasarımında veya işleyişinde çevresel ve sosyal etki ve sorunlarda önemli değişiklik yapması muhtemel olan değişikliklerden EBRD'yi derhal haberdar edecektir. Müşteri her türlü ek değerlendirmeyi ve paydaş katılım çalışmasını PK'lara uygun olarak gerçekleştirecek ve EBRD ile üzerinde anlaştığı şekilde ÇSYP veya ÇSEP'yi bulgulara uygun olarak değiştirecektir.
 30. Önemli olumsuz çevresel ve sosyal etki ve sorunlara yol açabilecek projeler için, müşteriden projeye ilişkin periyodik bağımsız gözden geçirmeler gerçekleştirmek üzere dış uzmanlar tutması veya spesifik çevresel ve sosyal sorunlara ilişkin izleme çalışması yapması istenebilir. Bu çalışmanın ve devam eylemlerinin kapsamı vaka bazında belirlenecektir.

EBRD Performans Koşulu 2:

İşgücü ve Çalışma Koşulları

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), müşteriler ve müşterilerin iş faaliyetleri için iş gücünün değerli bir varlık olduğunu ve iyi insan kaynakları yönetiminin ve örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı dahil işçi haklarına saygıyı temel alan sağlıklı bir işçi-yönetim ilişkisinin iş faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için kilit unsurlar olduğunu kabul etmektedir. Müşteriler, işçilere adil davranarak ve onlara güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları¹ sağlayarak faaliyetlerinin verimlilik ve üretkenliğinde artış gibi somut faydalar yaratabilir.

Amaçlar

2. Bu Performans Koşulunun amaçları:
 - İşçilerin temel ilke ve haklarının² sayılması ve korunması;
 - İşçiler için adil muamele, ayrımcılık yapılmaması ve fırsat eşitliği dahil, düzgün iş gündeminin³ desteklenmesi;
 - Sağlıklı bir işçi-yönetim ilişkisinin tesis edilmesi, sürdürülmesi ve iyileştirilmesi;
 - Müşterinin taraf olduğu tüm toplu sözleşmelere, ulusal iş ve istihdam kanunlarına uyumun teşvik edilmesi;
 - Özellikle sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarını teşvik etmek suretiyle işçilerin sağlık ve güvenliklerinin korunması ve desteklenmesi;
 - Proje faaliyetleriyle ilgili olarak zorla çalıştırma ve çocuk işçiliği (ILO tarafından tanımlandığı şekliyle) uygulamalarının kullanılmasının önlenmesidir.

Uygulama kapsamı

3. Müşteri, çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların proje döngüsü boyunca nasıl ele alınıp yönetileceğini belirleyecektir. Bu PK'nın koşullarını yerine getirmek için gerekli eylemlerin uygulaması, müşterinin genel Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi (ÇSYS) ve projeye özgü Çevresel ve Sosyal Yönetim Planları (ÇSYP) kapsamında yönetilecektir. Çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim koşulları PK 1'de verilmiştir.
4. Bu PK'da, "işçiler" terimi yarı zamanlı (part-time), geçici, mevsimlik ve göçmen işçiler dahil olmak üzere müşterinin çalışanlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. PK'nın çalışan statüsünde olmayan işçiler için nasıl geçerli olacağı 21 ila 23'üncü paragraflarda belirlenmiştir. Tedarik zinciriyle ilişkili iş konuları 24 ila 26'ncü paragraflarda ele alınmaktadır.

¹ İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin koşullar PK 4 kapsamında yer almaktadır.

² 29 ve 105 No.lu ILO Sözleşmeleri (Zorla Çalıştırma), 87 No.lu ILO Sözleşmesi (sendika özgürlüğü ve sendikalaşma hakkı), 98 No.lu ILO Sözleşmesi (toplular pazarlık hakkı), 100 ve 111 No.lu ILO Sözleşmeleri (ayrımcılık), 138 No.lu ILO Sözleşmesi (asgari yaş) ve 182 No.lu ILO Sözleşmesi (en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği)

³ Düzgün iş, insanların çalışma hayatlarındaki beklentilerini özetler. Düzgün iş, üretken olan ve adil bir gelir getiren bir işte çalışma fırsatlarını, iş yerinde emniyeti ve aileler için sosyal korumayı, kişisel gelişim ve sosyal entegrasyon için daha iyi fırsatları, insanların kaygılarını ifade etme, örgütlenme ve kendi yaşamlarını etkileyen kararlara katılma özgürlüğünü ve tüm kadın ve erkekler için fırsat eşitliğini ve eşit muameleyi içerir.

Koşullar

Genel

5. Projelerin asgari olarak (i) ulusal iş, sosyal güvenlik ve iş sağlığı ve güvenliği kanunlarına ve (ii) ILO sözleşmelerinde⁴ belirlenen temel ilke ve standartlara uygun olması gerekmektedir.

İşçi ilişkilerinin yönetimi

İnsan kaynakları politikaları

6. Müşteri bu PK'nun ve ulusal hukukun gereklerine uygun olarak iş gücü yönetimi için kendi yaklaşımını ortaya koyan, kendi büyüklüğüne ve iş gücüne uygun insan kaynakları politikaları benimseyecek ve/veya sürdürecektir. Bu politikalar işçiler için anlaşılabilir ve erişilebilir olacak ve iş gücü tarafından konuşulan ana dil(ler)de hazırlanmış olacaktır.

Çalışma ilişkileri

7. Müşteri işçilerin ulusal iş ve istihdam kanunu ve diğer geçerli toplu sözleşmeler çerçevesindeki haklarını ve ücret, çalışma saatleri, fazla mesai düzenlemeleri ve fazla mesai ücretleri ve (hastalık izni, analık/babalık izinleri veya tatil gibi) diğer yan hakları içeren çalışma koşullarını ve istihdam şartlarını ve bunlarda meydana gelen her türlü maddi değişikliği belgelendirecek ve tüm işçilere bildirecektir. Bu bilgi işçiler için anlaşılabilir ve erişilebilir olacak ve iş gücü tarafından konuşulan ana dil(ler)de mevcut olacaktır. İnsan kaynakları yönetim sistemleri işçilerin özel hayat ve kişisel bilgilerin korunması haklarına saygı gösterecektir.
8. İletişimler, işçilere (i) özellikle iş gücünü etkileyebilecek olası değişiklikler hakkında olmak üzere yeterli bilgi ve (ii) 20'nci paragrafta ayrıntılarıyla açıklandığı gibi şikayetlerin nasıl yapılacağı dahil, sürekli iyileştirme çabalarının bir parçası olarak görüş bildirme fırsatı sunma amacı çerçevesinde yönetilmelidir.

Çocuk işçiliği

9. Müşteri küçük yaştakilerin istihdamına ilişkin olarak tüm ilgili ulusal yasalara veya uluslararası çalışma standartlarına, hangisi çocuğa daha fazla koruma sağlıyorsa, uyacaktır.
10. Müşteri ekonomik açıdan sömürücü olması veya tehlikeli olması veya çocuğun eğitimini engellemesi veya çocuğun sağlığı veya fiziksel, akli, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimi için zararlı olması muhtemel biçimlerde çocuk çalıştırmayacaktır. 18 yaşın altındaki kişiler müşteri tarafından belirlenecek ve tehlikeli işlerde çalıştırılmayacaklardır. 18 yaşın altındaki kişilerin tüm çalışmaları uygun bir risk değerlendirmesine tabi tutulacak, sağlık, çalışma koşulları ve çalışma saatleri düzenli olarak izlenecektir.

Zorla Çalıştırma

11. Müşteri, güç kullanma veya cezalandırma tehdidi altında bir bireye zorla yaptırılan, gönüllü olarak yapılmayan iş veya hizmeti içeren zorla çalıştırma uygulamayacaktır. Bu, çıraklık

⁴Bakınız yukarıda Not 2.

sözleşmeleri, borç karşılığı emek düzenlemeleri veya benzer iş sözleşmesi düzenlemeleri veya insan ticareti mağdurlarında⁵ olduğu gibi gönülsüz veya mecburi çalıştırmayı kapsar.

Ayrımcılık yapmama ve fırsat eşitliği

12. Projeler istihdama ilişkin ayrımcılık yapmamaya dair ilgili koşullara uygunluk sağlayacaktır. Projeye ilişkili olarak, müşteri özellikle:

- Cinsiyet, ırk, milliyet, siyasi görüş, sendikayla ilişki, etnik veya sosyal veya yerli köken, din veya inanç, medeni durum veya aile durumu, engellilik, yaş, cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliği gibi iş gerekleriyle ilişkili olmayan kişisel özellikler temelinde istihdam kararları almayacaktır.
- İstihdam ilişkisini fırsat eşitliği ve adil muamele ilkesine dayandıracak ve personel seçme ve işe alma, görevlendirme, emeğin karşılığını verme (ücretler ve yan haklar dahil)⁶, çalışma koşulları ve istihdam şartları (engellilik, eğitime erişim, terfi, iş akdinin feshi veya emeklilik ve disiplin dahil) dahil olmak üzere istihdam ilişkisinin hiçbir yönü bakımından ayrımcılık yapmayacaktır.
- Cinsel taciz, zorbalık, korkutma ve/veya sömürü dahil her türlü tacizi önlemek ve ele almak için önlemler alacaktır.

Geçmiş ayrımcı eylemleri düzeltmek için alınan özel koruma tedbirleri; yerel istihdam fırsatlarının teşviki; veya ulusal hukuka uygun olmak koşuluyla işin niteliğinin gereksinimlerine dayanarak belirli bir iş için eleman seçmek ayrımcılık olarak düşünülmemektedir.

İşçi örgütleri

13. Müşteri işçilerini kendi işçi temsilcilerini seçmekten, işçi örgütleri oluşturmaktan veya kendi seçtikleri bir işçi örgütüne katılmaktan veya toplu pazarlıktan caydırmayacaktır. Müşteri söz konusu örgütlerde temsilci görevini üstlenen, örgütlere katılan veya katılmak isteyen veya toplu pazarlık yapan çalışanlara karşı ayrımcılık yapmayacak veya misillemede bulunmayacaktır. Ulusal hukuka göre müşteri bu tür işçi örgütleriyle ve temsilcileriyle ilişki kuracak ve onlara anlamlı müzakereler için gerekli bilgiyi zamanında sağlayacaktır. Ulusal hukukun işçi örgütlerinin kuruluşunu veya işleyişini büyük ölçüde kısıtladığı hallerde müşteri işçilerin şikayetlerini bildirebilmesi ve çalışma koşulları ile istihdam şartlarına ilişkin haklarını koruyabilmesi için işletmesinin ve iş gücünün büyüklüğüne uygun olarak bağımsız bir süreç tesis edecektir.

Ücretler, yan haklar ve çalışma koşulları

14. Teklif edilen ücretler, yan haklar ve çalışma koşulları (mesai saatleri dahil) bütün olarak en azından söz konusu ülke/bölge ve sektörde eşdeğer işverenler tarafından sunulanlarla kıyaslanabilir olmalıdır.

15. Müşterinin bir toplu pazarlık sözleşmesine taraf olduğu veya bu tür sözleşmelerle başka şekillerde bağlı olduğu durumlarda söz konusu sözleşmeye itibar edilecektir. Bu türden bir sözleşme yoksa veya çalışma koşullarını ve istihdam şartlarını içermiyorsa, müşteri makul çalışma koşulları ve istihdam şartları sağlayacaktır.

⁵ İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması olarak tanımlanmıştır.

⁶ Müşteri, eşit işe eşit ücret ilkesini göz önünde bulunduracaktır.

16. Müşteri göçmen işçileri belirleyecek ve bu işçilerin aynı işi yapan ama göçmen olmayan işçilerle özünde eşit olan şart ve koşullarla çalıştırılmasını sağlayacaktır.

İş sağlığı ve güvenliği

17. Müşteriler işçilere güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlayacak ve projeler PK 4 hükümlerine uyacaktır.

İşçiler için kalacak yer sağlanması

18. Müşterinin işçiler için kalacak yer sağladığı durumlarda, kalacak yer konumuna uygun olacak, temiz ve güvenli olacak ve asgari olarak işçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Özellikle, kalacak yer sağlama ile ilgili olarak iyi uluslararası sektör uygulamalarına⁷ uygunluk sağlanacaktır. İşçilerin işveren tarafından sağlanan konaklama yerine ve bu yerden olan hareket özgürlükleri makul olmayan sebeplerle kısıtlanmayacaktır.

Personel Sayısını Azaltma

19. Projeye ilgili herhangi bir toplu işten çıkarma⁸ uygulamasından önce, müşteri personel sayısında azaltmaya gitmek yerine uygulanabilecek alternatiflerin bir analizini yapacaktır. Söz konusu analizde personel sayısını düşürmek yerine başvurulabilecek uygun alternatifler belirlenemezse, müşteri ulusal hukuk kuralları ve iyi uluslararası sektör uygulamaları doğrultusunda ve ayrımcılık yapmama ve istişare ilkeleri temelinde, personel azaltımının işçiler üzerindeki olumsuz etkilerini değerlendirmek, azaltmak ve hafifletmek için bir personel azaltma planı geliştirecek ve uygulayacaktır. Personel azaltımı için seçme süreci şeffaf olacak, adil, objektif ve tutarlı bir şekilde uygulanan kriterleri temel alacak ve etkili bir şikayet mekanizmasına tabi olacaktır. Müşteriler istihdam koşullarında meydana gelen değişiklikleri ilgili sendikalara (varsa) ve işçilere ve işçi temsilcilerine ve, uygun yerlerde, ilgili kamu makamlarına makul süre içinde bildirecektir. Bu istişare, iş kayıplarının ilgili işçiler üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini azaltmayı ve hafifletmeyi amaçlayacaktır. Bu istişarelerin sonucu nihai personel azaltım planında yansıtılacaktır. Ödenmemiş olan tüm geriye dönük ücret, sosyal güvence ödemeleri ve emeklilik katkı payı ve ödemeleri (i) işçiyle olan çalışma ilişkisinin sonlandırılması esnasında veya öncesinde; (ii) uygun yerlerde, işçilerin menfaati için; veya (iii) bir toplu sözleşmeyle üzerinde anlaşmaya varılan bir takvime uygun olarak ödenecektir.

Şikayet Mekanizması

20. Müşteri, işçilerin (ve varsa örgütlerinin) makul iş yeri sorunlarını iletebilmeleri için etkili bir şikayet mekanizması sağlayacaktır. Müşteri işe alım zamanında işçileri şikayet mekanizmasından haberdar edecek ve şikayet mekanizmasını onlar için kolayca erişilebilir hale getirecektir. Mekanizma uygun bir yönetim düzeyini içermeli ve sorunları herhangi bir misilleme olmaksızın ilgili taraflara geri bildirim sağlayan anlaşılabilir ve şeffaf bir süreç kullanarak derhal ele alınmalıdır. Mekanizma ayrıca gizli şikayetlerin bildirilip ele alınmasına izin vermelidir. Mekanizma hukuk çerçevesinde veya mevcut tahkim veya ara buluculuk prosedürleri altında var olabilecek diğer adli veya idari çözümleri engellememeli, işçi sendikaları veya toplu sözleşmeler yoluyla sağlanan şikayet mekanizmalarının yerine geçmemelidir.

⁷ EBRD/IFC Rehberlik Notu: "İşçiler için konaklama imkanları: süreçler ve standartlar", 2009.

⁸ Toplu işten çıkarmalar, 98/59/EC no.lu AB Direktifi Madde 1'de tanımlanmıştır.

Çalışan statüsünde olmayan işçiler

21. Müşteri tarafından yükleniciler veya diğer araçlar vasıtasıyla proje sahalarında çalışmak veya projenin ana işlevleri ile doğrudan ilgili işleri yapmak için tutulan ancak müşterinin çalışmanı statüsünde olmayan işçiler için, müşteri (i) bu yükleniciler veya araçların itibarlı ve meşru işletmeler olduğundan emin olmak ve (ii) onlardan yukarıdaki 6 ila 18 ve 20. paragraflarda belirtilen koşulları uygulamalarını talep etmek için makul çabayı gösterecektir. Müşteri kendi çalışmanı statüsünde olmayan işçilerle doğrudan sözleşme yaptığında, müşteri yukarıdaki 6 ila 18 ve 20. paragrafların gereklerini yapacaktır.
22. PK 1'e uygun olarak, müşteri bu PK'nın gerekleri doğrultusunda ve projeye ilgili olarak üçüncü şahıs çalışanlarının performansını yönetmek ve izlemek için politika ve prosedürler oluşturacaktır. Ek olarak, müşteri söz konusu üçüncü şahıs çalışanlarıyla yapacağı sözleşmeye dayalı anlaşmalara bu koşulların dahil edilmesi için makul çabayı gösterecek ve bir yüklenici yönetim planı geliştirip uygulayacaktır.
23. Müşteri, kendi çalışmanı statüsünde olmayan işçilerle ilişkili riskleri tespit etmek zorundadır. Müşteri, kendi çalışmanı statüsünde olmayan işçilerin PK 2 gereklerini karşılayan etkili bir şikayet mekanizmasına erişime sahip olmasını sağlayacaktır. Üçüncü şahsın bir şikayet mekanizması sağlayamadığı hallerde, müşteri üçüncü şahsın çalıştırdığı işçilere hizmet edecek etkili bir şikayet mekanizması sağlayacaktır.

Tedarik zinciri

24. PK 1'de ana hatlarıyla ortaya konan tedarik zinciri yönetim sürecinin bir parçası olarak müşteri, projenin ana işlevleri bakımından merkezi öneme sahip olan mal ve malzemelerin tedarik edildiği tedarik zincirlerinde (ana tedarik zincirleri) çocuk işçiliği ve zorla çalıştırma⁹ uygulamalarının var olma riskini tespit edip değerlendirecektir.
25. Müşteri eğer bir ana tedarik zincirinde ILO standartlarıyla ters düşen çocuk işçiliği veya zorla çalıştırma uygulamalarının olduğunu öğrenirse, aşağıdaki koşullara uygun olarak bu durumu düzeltmek için uygun adımları atacaktır:
 - Çocuk işçiliğinin saptanması durumunda, sorunu çözmek veya hafifletmek için iyi niyetli çaba gösterilmelidir. Müşteri söz konusu mal veya malzemeleri söz konusu tedarikçiden satın almaya ancak ve ancak tedarikçinin söz konusu uygulamaları makul bir süre içinde ortadan kaldırmak için uluslararası iyi uygulamalar doğrultusunda bir program uygulama konusunda kararlı olduğuna dair tatmin edici taahhütler vermesi veya deliller sunması durumunda devam etmelidir. Müşteri söz konusu programın uygulamasında kaydedilen ilerleme hakkında düzenli olarak rapor hazırlayacaktır.
 - Zorla çalıştırmayla ilgili olarak, müşteri söz konusu mal veya malzemeleri söz konusu tedarikçiden satın almaya ancak ve ancak tedarikçinin zorla çalıştırma tanımına giren koşulları makul bir süre içinde ortadan kaldırmak için uygun adımları attığına dair tatmin edici taahhütler vermesi veya deliller sunması durumunda devam etmelidir.
 - Çocuk işçiliği ve/veya zorla çalıştırma riski olan yerlerde, müşteri tedarik zincirindeki önemli değişiklikleri ve çocuk işçiliği ve/veya zorla çalıştırmaya ilişkin yeni risk veya olayları tespit etmek için kendi ana tedarik zincirini sürekli esasta izleyecektir.

Ek olarak, ana tedarik zinciri işçileri arasında önemli iş güvenliği sorunlarının saptandığı hallerde, müşteri ilgili tedarikçilerin bu durumları önlemek için adım atmasını sağlamaya yönelik prosedürler ve hafifletici tedbirler getirecektir.

⁹ 138, 182, 29 ve 105 No.lu ILO Sözleşmelerinde tanımlandığı haliyle.

26. Müşterinin bu riskleri tam olarak ele alabilme yetisi, müşterinin ana tedarikçileri üzerindeki yönetim kontrolünün ve nüfuzunun düzeyine bağlı olacaktır. Üzerinde anlaşmaya varılan bir süre içinde müşteri etkilenen ana tedarik zincirini bu PK ile uygunluk sağladıklarını kanıtlayabilen tedarikçilere kaydıracaktır.

Güvenlik görevlilerine ilişkin koşullar

27. Müşteri kendi personelini ve mülkünü korumaya yönelik güvenlik hizmetleri için yüklenici veya personel çalıştırdığında, söz konusu personelin işe alınması, davranış kuralları, eğitimi, donanımı ve izlenmesi ile ilgili olarak orantısallık ilkelerinin ve uluslararası iyi uygulamaların¹⁰ rehberliğinde güvenlik personeli için bir uygulama ve davranış standardı üzerinde anlaşmaya varacaktır. Müşteri, güvenlik hizmeti sağlayanların geçmişte meydana gelmiş görevi kötüye kullanma olaylarında adlarının geçmediğinden emin olmak için makul sorgulamaları yapacak, güvenlik personelinin güç kullanımı (ve uygun yerlerde ateşli silah kullanımı) ve işçilere ve yerel halka uygun şekilde davranılması konusunda yeterli eğitimi almalarını sağlayacak ve güvenlik personelinin geçerli yasalara uygun hareket etmelerini isteyecektir. Müşteri, tehdidin doğasıyla ve ölçüsüyle orantılı olarak önleme ve savunma amaçları için kullanıldığı haller hariç güç kullanımına onay vermeyecektir. Müşteri, etkilenen yerel halkın ve işçilerin güvenlik düzenlemeleriyle ve güvenlik personelinin davranışlarıyla ilgili kaygılarını ifade edebilmelerine olanak vermek için etkili bir şikayet mekanizmasını kuracak ve idame ettirecek, bu PK ve PK 10'a uygun olarak şikayet mekanizmalarının varlığı ve nasıl kullanılacağı konusunda halka ve işçilere bilgi verecektir.
28. Müşteriye güvenlik hizmetleri sunmak üzere devletin emniyet görevlileri görevlendirilmişse, müşteri bu devlet personelinin kullanımından kaynaklanabilecek potansiyel riskleri tespit edip değerlendirecek, emniyet görevlilerinin yukarıdaki paragraf 27'ye uygun davranış sergilemesi yönündeki isteğini ilgili kamu makamına ileticek ve ilgili kamu makamlarını müşteri tesislerine ilişkin güvenlik düzenlemelerini engel teşkil edecek güvenlik kaygıları yoksa halka açıklamaya teşvik edecektir.
29. Müşteri, güvenlik görevlilerinin yasaya aykırı veya görevi kötüye kullanma şeklinde davranış sergilediğine ilişkin iddiaları soruşturacak, bunun tekrarlanmaması için gerekli adımları atacak (veya ilgili tarafları gerekli adımları atmaya çağırarak) ve yasaya aykırı veya görevi kötüye kullanma şeklinde davranışları kamu makamlarına bildirecektir.

¹⁰ Örneğin, *Güvenlik ve İnsan Hakları için Gönüllü İlkeler*.

EBRD Performans Koşulu 3:

Kaynak Verimliliği ve Kirlenmenin Önlenmesi ve Kontrolü

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), artan ekonomik faaliyetlerin ve şehirleşmenin hava, su ve topraktaki kirlilik düzeylerini arttırabileceğini ve sınırlı kaynakları yerel, bölgesel ve küresel düzeylerde insanları ve çevreyi tehdit edecek bir şekilde tüketebileceğini kabul etmektedir. Bu nedenle, kaynak verimliliği ve kirliliğin önlenmesi ve kontrolü, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin ana öğeleridir ve projeler bu konuda uluslararası iyi uygulamalara uygunluğu sağlamalıdır.
2. Bu PK, kaynak kullanımını optimize etmek ve kirleticilerin çevreye salınımını etkin bir şekilde önlemek ve denetlemek için mevcut en iyi tekniklerin ve uluslararası iyi uygulamaların kullanılmasının önemini kabul etmektedir.
3. Bu PK, kaynak yönetimine ve kirliliğin önlenmesi ve kontrolüne azaltma hiyerarşisini, çevreye verilen zararın bir öncelik olarak kaynağında düzeltilmesi ilkesini ve "kirleten öder" ilkesini bir dayanak olarak kullanan proje düzeyinde bir yaklaşımı özetlemektedir. Projeye ilgili olarak kaynak kullanımından kaynaklanan etki ve sorunların ve atık üretiminin ve emisyonların, projenin yeri ve yerel çevresel koşullar bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Amaçlar

4. Bu Performans Koşulunun amaçları:
 - Enerji, su ve kaynak verimliliğine ilişkin iyileştirmeler ve atığın en aza indirilmesi için projeye ilişkili fırsatların belirlenmesi;
 - Projeden salınan kirlilik ve kaynak kullanımından dolayı insan sağlığı ve çevre üzerinde meydana gelen olumsuz etkileri ele almak için azaltma hiyerarşisi yaklaşımının benimsenmesi; ve
 - Projeye ilişkili sera gazı emisyonlarının azaltılmasının teşvik edilmesidir.

Uygulama kapsamı

5. Müşteri, çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların proje döngüsü boyunca nasıl ele alınıp yönetileceğini belirleyecektir. Bu PK'nın koşullarını yerine getirmek için gerekli eylemlerin uygulaması, müşterinin genel çevresel ve sosyal yönetim sistemi (ÇSYS) ve projeye özgü çevresel ve sosyal yönetim planları (ÇSYP) kapsamında yönetilecektir. Çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim koşulları PK 1'de verilmiştir.

Koşullar

Kaynak verimliliği

6. Çevresel ve sosyal değerlendirme süreci, uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak projeye ilgili kaynak verimliliğinin sağlanması için fırsat ve alternatifleri belirleyecektir. Bu yolla, müşteri enerji, su ve diğer kaynakların ve malzeme girdilerinin tüketimini en aza indirmek ve bunların kullanımlarında verimliliği arttırmak için ve proje uygulaması sırasında atık malzemelerin kurtarılması ve yeniden kullanılması için, teknik ve mali açıdan

fizibil¹ ve etkin maliyetli² tedbirler olacaktır. Ana odak, projenin temel işlevleri olduğu düşünülen faaliyetler olacaktır ancak müşteriye ait projenin bir parçası olmayan diğer iş faaliyetlerindeki benzer fırsatlar da göz önünde bulundurulacaktır. Kıyaslama verilerinin mevcut olduğu durumlarda, müşteri yaptığı değerlendirmede görece verimlilik düzeyini belirlemek için kendi operasyonlarını uluslararası iyi uygulamalarla karşılaştıracaktır.

7. Müşteri; ham madde, enerji ve sudan tasarruf etme ve aynı zamanda çevreye bırakılan kirleticileri azaltma hedefiyle kaynak verimliliği tedbirlerini ve daha temiz üretim ilkelerini ürün tasarım ve üretim süreçlerine entegre edecektir.

Kirliliğin önlenmesi ve kontrolü

8. Müşterinin çevresel ve sosyal değerlendirme süreci, proje için uygulanacak uygun kirlilik önleme ve kontrol yöntemlerini, teknolojilerini ve uygulamalarını ("teknikler") belirleyecektir. Değerlendirme, projenin bir parçası olan tesis ve operasyonların özelliklerini, projenin coğrafi konumunu ve yerel ortamdaki çevre koşullarını göz önünde bulunduracaktır. Değerlendirme süreci, insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerden sakınmak veya bunları en aza indirmek için en uygun olan, teknik ve mali açıdan fizibil ve etkin maliyetli kirlilik önleme ve kontrol tekniklerini belirleyecektir. Projeye uygulanan teknikler, azaltma hiyerarşisi doğrultusunda ve uluslararası iyi uygulamalarla tutarlı olarak riskleri azaltma ve en aza indirme yerine önleme ve sakınmaya öncelik verecektir ve projeye ilişkili olumsuz etki ve sorunların doğasına ve ölçeğine uygun olacaktır.
9. Müşteriler projeleri, proje düzeyinde uygulanabilen ilgili AB temel çevre standartlarını³ karşılayacak şekilde yapılandıracaktır. Doğaları ve ölçükleri gereği AB Endüstriyel Emisyonlar Direktifine tabi olan belli projelerin nerede olduklarından bağımsız olarak AB'nin Mevcut En İyi Tekniklerini (BAT) ve ilgili emisyon ve deşarj standartlarını karşılaması gerekecektir.
10. Proje düzeyinde uygulanabilen AB temel çevre standartlarının mevcut olmadığı hallerde, müşteri, EBRD ile mutabakat içinde, uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak başka uygun çevre standartları belirleyecektir. Ek olarak, projeler geçerli ulusal hukuka uygun olarak tasarlanacak ve ulusal yasalara ve yasal gereklere uygun olarak sürdürülüp işletilecektir. Ev sahibi ülke düzenlemelerinin AB çevre koşullarında veya belirlenen diğer uygun çevre standartlarında sunulan düzey ve ölçülerden farklı olduğu yerlerde, hangisi daha katıysa projelerin ona uyması beklenmektedir.
11. Yeni tesis ve operasyonları içeren projelerin en başından itibaren AB temel çevre standartlarına veya üzerinde mutabakata varılan diğer çevre standartlarına ve ulusal yasal gereklere uyması beklenir. Mevcut tesis ve/veya operasyonların rehabilitasyonunu içeren projelerin 9. ve/veya 10. paragrafta yer alan koşulları, performanslarının geçerli standartlar

¹ Teknik fizibilite, teklif edilen tedbirlerin ve eylemlerin ticari olarak mevcut olan beceri, ekipman ve malzemelerle uygulanıp uygulanamayacağına dayanır ve iklim, coğrafya, altyapı, emniyet, yönetim, kapasite ve operasyonel güvenilirlik gibi hakim yerel faktörleri göz önünde bulundurur. Mali fizibilite, ticari kaygılara dayanır ve projenin yatırım, işletme ve bakım maliyetleriyle karşılaştırıldığında söz konusu tedbir ve eylemlerin uygulanmasının getireceği ek maliyetin görece büyüklüğünü içerir.

² Maliyet etkinliği veya etkin maliyetlilik, alınması düşünülen tedbirin tüm ömrü boyunca ortaya çıkacak sermaye ve işletme maliyetine ve mali faydalara göre belirlenir. Bu PK'nın amaçları kapsamında, bir kaynak verimliliği veya sera gazı emisyonlarını azaltma tedbiri, en azından projenin kendisiyle karşılaştırılabilir olacak şekilde riske göre derecelendirilmiş bir yatırım getirisi sağlaması bekleniyorsa etkin maliyetli olarak değerlendirilir.

³ Bu PK amaçları kapsamında, AB çevre standartları AB ikincil mevzuat belgesinin bizzat içinde proje düzeyine uygulanabilen (örneğin ortam düzeyinden ziyade) net nitel ve nicel şartların yer aldığı hallerde proje düzeyinde uygulanabilir.

karşısında formal bir değerlendirmeye tabi tutulması yoluyla belirlenecek makul bir süre içinde karşılaması beklenir.

12. AB üye devletlerinde ve/veya AB katılım sürecindeki, aday ve potansiyel aday ülkelerde yer alan ve mevcut tesis ve/veya operasyonların rehabilitasyonunu içeren ve ilgili AB temel çevre standartlarının saptanmış olduğu projelerle ilgili olarak, söz konusu standartlara uygunluğun sağlanması için tanınan süre, ulusal olarak mutabakat sağlanmış süreleri göz önünde bulundurmalıdır. Tüm diğer ülkelerdeki projeler için, AB temel çevre standartlarıyla uygunluğu sağlamak için tanınan süre yerel koşulları ve uygulama maliyetini göz önünde bulundurmalı ve Avrupa Komşuluk Politikasıyla ve AB ile ilgili ev sahibi ülke arasında imzalanmış ikili anlaşmalarla ve eylem planlarıyla tutarlı olmalıdır.
13. Projenin yaşam döngüsü boyunca, müşteri insan sağlığı ve çevre üzerindeki potansiyel olumsuz etkileri en aza indirmek ama bunu yaparken teknik ve mali fizibilitayı ve etkin maliyetliliği korumak için azaltma hiyerarşisiyle tutarlı kirlilik önleme ve kontrol teknikleri uygulayacaktır. Bu, rutin, rutin dışı veya kaza sonucu kirleticilerin salınması için de geçerlidir.

Sera gazları

14. Müşterinin çevresel ve sosyal değerlendirme süreci, projenin tasarım ve işletme evrelerinde projeye ilişkili sera gazı emisyonlarını en aza indirmek veya önlemek için alternatifleri değerlendirmeye alacak ve teknik ve mali açıdan fizibil ve etkin maliyetli seçenekleri uygulayacaktır. Seçenekler, bunlarla sınırlı olmamakla birlikte şunları içerebilir: alternatif proje lokasyonları, teknikler veya süreçler, yenilenebilir veya düşük karbonlu enerji kaynaklarının benimsenmesi, sürdürülebilir tarım, ormancılık ve hayvancılık yönetimi uygulamaları, kaçak emisyonların azaltılması ve gaz alevlemelerinin azaltılması.
15. Halihazırda yıllık 25.000 tondan fazla CO₂ eşdeğeri üreten veya yatırım sonrası üretmesi beklenen projeler için, müşteri bu emisyonların miktarını EBRD Sera Gazı Emisyonları için Değerlendirme Metodolojisine uygun olarak belirleyecektir. Sera gazı değerlendirmesinin kapsamı tesislerden çıkan tüm doğrudan emisyonları, proje veya sistemin bir parçası olan faaliyet ve operasyonları ve projenin kullandığı, enerji üretimiyle ilişkili dolaylı emisyonları içerecektir. Sera gazı emisyonlarının miktarı yıllık olarak müşteri tarafından belirlenecek ve EBRD'ye rapor edilecektir.

Su

16. Müşteriler projenin su kullanımını en aza indirmeye çalışacaktır ve projeye özgü bir su kaynağının geliştirilmesi gereken hallerde müşteri teknik amaçlar için mümkün olan durumlarda insan kullanımına uygun olmayan suları kullanmaya çalışacaktır.
17. Uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak su tüketiminin en aza indirilmesi, suyun yeniden kullanımı ve geri dönüştürülmesine yönelik tüm teknik ve mali açıdan fizibil ve etkin maliyetli fırsatlar belirlenmeli ve proje tasarımının bir parçası olarak göz önünde bulundurulmalıdır.
18. Su ihtiyacı yüksek (günde 5.000 m³'den fazla) projeler için aşağıdakiler uygulanmalıdır:
 - Sisteme giren ve sistemden çıkan suyu gösteren ayrıntılı bir su dengesi çalışması geliştirilmeli, sürdürülmesi ve yıllık olarak EBRD'ye rapor edilmelidir.
 - Su kullanımı verimliliği ile ilgili sürekli iyileştirme fırsatları belirlenmelidir.
 - Spesifik su kullanımı (her bir birim üretim için kullanılan su hacmi olarak ölçülür) değerlendirilmelidir.

- Operasyonlar su kullanımı verimliliğine ilişkin mevcut endüstriyel standartlarla kıyaslanmalıdır.

19. Müşteri, su çıkarmanın üçüncü taraf kullanıcılar ve yerel ekosistemler üzerinde yaratabileceği potansiyel kümülatif etkileri göz önünde bulundurmalıdır. Uygun yerlerde, müşteri su tedarikine ilişkin faaliyetlerinin üçüncü taraflar üzerindeki etkilerini değerlendirecektir ve teklif ettiği su kaynağının hassas ekosistemler veya üçüncü taraflar için çok önemli olan su kaynakları üzerinde olumsuz etkiler yaratmayacağını kanıtlamalıdır. Müşterinin çevresel değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, müşteri azaltma hiyerarşisi yaklaşımına ve uluslararası iyi uygulamalara paralel olarak en aza indirme ve azaltma yerine risk ve etkileri önleme ve kaçınmaya öncelik verecektir.

Atık⁴

20. Müşteri tehlikeli olan ve olmayan atık maddelerin üretimini önleyecek veya en aza indirecek ve uygulanabilir olduğu ölçüde bunların zararlılığını en aza indirecektir. Atık üretimin önlenemediği fakat en aza indirildiği hallerde, müşteri atığı yeniden kullanacak, geri dönüştürecek veya geri kazanacak veya enerji kaynağı olarak kullanacak, atığın geri dönüştürülemediği veya yeniden kullanılmadığı durumlarda ise atığı çevresel açıdan güvenilir bir şekilde arıtacak ve bertaraf edecektir.
21. Eğer üretilen atığın tehlikeli olduğu düşünülüyorsa, müşteri atığın sınır ötesi hareketi için geçerli sınırlamaları dikkate alarak çevresel açıdan güvenli bir şekilde bertaraf edilmesi için ticari ve mali açıdan fizibil ve etkin maliyetli alternatifleri değerlendirecektir.
22. Atığın elden çıkarılması üçüncü şahıslar tarafından yapıldığında, müşteri atığın son varış noktasına kadarki tüm aşamalar için taşıma zinciri dokümantasyonunu alacak ve ilgili düzenleyici kurumlarca ruhsat verilmiş itibarlı ve meşru işletmeler olan yüklenicileri kullanacaktır. Müşteri ayrıca ruhsatlı atık depolama sahalarının kabul edilmiş standartlara göre işletildiğinden emin olmalıdır. Bunun olmadığı yerlerde, müşteri proje sahasında kendi atık geri dönüşüm ve bertaraf tesislerini geliştirme olasılığını da içerecek şekilde alternatif bertaraf seçeneklerini göz önünde bulunduracaktır.

Tehlikeli maddelerin ve malzemelerin güvenli kullanımı ve yönetimi

23. Projeye ilişkili tüm faaliyetlerde, müşteri tehlikeli maddelerin ve malzemelerin kullanımını önleyecek veya en aza indirecek, bu madde ve malzemelerin potansiyel zararlı etkilerinden insan sağlığını ve çevreyi korumak için bu tür maddeler ve malzemeler yerine daha az tehlikeli olan ikame maddelerin ve malzemelerin kullanımını değerlendirecektir. Önlemenin veya daha az zararlı olanıyla ikame etmenin mümkün olmadığı durumlarda, müşteri bu madde/malzemelerin proje faaliyetleriyle ilgili üretiminden, naklinden, taşınmasından, elleçlenmesinden, depolanmasından, kullanım veya bertarafından dolayı havaya, suya ve/veya toprağa salınımını en aza indirmek veya kontrol altına almak için uygun risk yönetimi önlemlerini uygulayacaktır.
24. Müşteri canlı organizmalar için yüksek düzeyde zehirli oluşları, çevresel devamlılıkları, biyolojik birikme potansiyeli veya ozon tabakasını inceltme potansiyelleri nedeniyle uluslararası yasaklara veya aşamalı olarak yürürlükten kaldırmaya tabi maddelerin ve malzemelerin üretim, ticaret ve kullanımından sakınacaktır.

⁴Bu Performans Koşulunun amaçları çerçevesinde, atık, çevreye güvenli şekilde atılmadan önce uygun fiziksel, kimyasal ve/veya biyolojik süreçler kullanılarak işlenmesi gereken atık gazların, sıvı ve/veya katı maddelerin/malzemelerin heterojen bir karışımı olarak tanımlanmıştır.

Pestisit kullanımı ve yönetimi

25. Pestisit kullanan veya yöneten müşteriler, zararlıların yönetimine ilişkin faaliyetleri için bir entegre zararlı yönetimi (EZY) ve/veya entegre vektör yönetimi (EVY) yaklaşımı oluşturacak ve uygulayacaktır. Müşterinin EZY ve EVY programı, zararlılara ve çevreye ilişkin bilgilerin kullanımını mevcut zararlı kontrol yöntemleriyle koordine edecektir; bu yöntemlere bitki zararlılarının kabul edilemez düzeylerde zarara neden olmasını önlemeye yönelik kültürel uygulamalar ve biyolojik, genetik ve son çare olarak kimyasal yöntemler dahildir. Zararlı yönetim faaliyetlerinin pestisit kullanımını içerdiği hallerde, müşteri pestisitlerin biyolojik çeşitlilik, insan sağlığı ve geniş kapsamlı çevre üzerindeki etkilerini azaltmak için ve daha genel olarak gerekli ürün koruma ihtiyacı ile tutarlı pestisit risklerinde ve kullanımında önemli bir genel azaltmayı ve pestisitlerin daha sürdürülebilir kullanımını sağlamak için çaba gösterecektir.
26. Pestisitlerin sürdürülebilir kullanımı aşağıdakileri içerecektir:
- Pestisitlerin biyolojik çeşitlilik, insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerini önlemek ve bu mümkün değilse en aza indirmek;
 - Zararlı aktif maddelerin düzeylerini, bunların en tehlikelilerini daha güvenli alternatiflerle (kimyasal olmayanlar dahil) değiştirmek suretiyle azaltmak;
 - Toksikitesi düşük olan, hedef türlere karşı etkili olduğu bilinen ve polinasyon yapan böcekler gibi hedeflenmeyen türler ve çevre üzerinde minimal etkileri olan pestisitlerin seçilmesi;
 - Düşük girdili ve pestisitsiz ürün yetiştirilmenin desteklenmesi;
 - Hedef türlerin doğal düşmanlarına verilen zararın en aza indirilmesi, zararlılarda direnç gelişiminin önlenmesi.
27. Müşteri pestisitleri uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak elleçleyecek, depolayacak, kullanacak ve bertaraf edecektir.

EBRD Performans Koşulu 4:

Sağlık ve Güvenlik

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), proje faaliyetleriyle bağlantılı olarak işçiler, projeden etkilenen topluluklar ve tüketiciler üzerinde oluşabilecek olumsuz sağlık ve güvenlik etkilerini ve sorunlarını önlemenin veya hafifletmenin önemini kabul etmektedir.
2. Proje faaliyetleri, donanım ve altyapısı işçilerin ve toplumun inşaatla, operasyonlarla ve işletmeden almayla ve ham ve mamul malzemelerin taşınmasıyla ilişkili olanlar dahil sağlık ve güvenlik risklerine ve etkilerine maruz kalma potansiyelini arttırabilir.
3. İşçileri için sağlıklı ve güvenli koşullar sağlamak ve işçilere sağlık ve güvenlik konusunda onları bilgilendirmek, eğitmek, denetlemek ve onlara danışmak müşterilerin birincil sorumluluğudur. İşçiler işverenleriyle aktif işbirliği yapma ve kendilerinin ve başkalarının sağlık ve güvenliklerini gözetme sorumluluğuna sahiptir.
4. Halkın sağlık ve güvenliğinin korunması ve teşvikinde ilgili makamların oynadığı rol kabul edilirken, müşteri projeden dolayı projeden etkilenen toplumun sağlık ve güvenliğine ilişkin olarak doğabilecek riskleri ve olumsuz etkileri saptama, önleme, en aza indirme veya hafifletme görevine sahiptir.

Amaçlar

5. Bu Performans Koşulunun amaçları şöyledir:
 - Sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları sağlayarak ve projeye bağlantılı sorun ve risklere uygun bir sağlık ve güvenlik yönetim sistemi uygulayarak işçilerin sağlık ve güvenliklerinin korunması ve desteklenmesi
 - Proje ömrü boyunca rutin ve rutin dışı durumlardan dolayı projeden etkilenen topluluk ve tüketicilerin sağlık ve güvenlikleri üzerinde oluşan olumsuz etkileri önceden tahmin etmek, değerlendirmek ve önlemek veya en aza indirmek.

Uygulama kapsamı

6. Müşteri, çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların proje döngüsü boyunca nasıl ele alınıp yönetileceğini belirleyecektir. Bu PK'nın koşullarını yerine getirmek için gerekli eylemlerin uygulaması, PK 1'de belirtildiği gibi müşterinin genel Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi (ÇSYS) ve projeye özgü Çevresel ve Sosyal Yönetim Planının (ÇSYP) ayrılmaz bir parçası olarak yönetilecektir.
7. İşçiler ve etkilenen topluluklar üzerindeki potansiyel risk ve etkiler, projenin inşaat, devreye alma, işletme ve işletmeden alma dahil evrelerine göre değişiklik gösterebilir. Kirletici salınımı yüzünden insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerin önlenmesi ve kontrolü için uyulması gereken ayrıntılı koşullar PK 3'te verilmiştir; işçi sağlığı ve güvenliği dışındaki iş ve çalışma koşullarına ilişkin gerekler PK 2'de ele alınmaktadır.
8. Bu PK boyunca, "işçiler" terimi kısmi zamanlı, geçici, mevsimsel ve göçmen işçiler dahil müşterinin çalışanlarını ve proje sahalarında çalışmak veya projenin temel işlevleriyle doğrudan ilişkili işler yapmak üzere yükleniciler veya diğer araçlar vasıtasıyla müşteri tarafından çalıştırılan ama müşterinin çalışanı statüsüne sahip olmayan işçileri ifade eder.

Koşullar

Sağlık ve güvenlik yönetimi için genel koşullar

9. Müşteri proje faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sırasında veya proje faaliyetlerinden dolayı ve onlarla bağlantılı olarak işçilerde ve etkilenen toplumlarda ortaya çıkan kaza, yaralanma ve hastalıkları tespit etmek ve önlemek için adımlar atacak ve sağlık ve güvenlik risklerini azaltma hiyerarşi yaklaşımına ve uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak yönetmek için önleyici tedbirler ve planlar hazırlayacak ve uygulayacaktır.
10. Müşteri işçilere ve etkilenen toplumlara, proje boyunca sağlık ve güvenlik tehlikeleri, riskler, koruyucu ve önleyici tedbirler ve güvenlikleri için gerekli olan acil durum düzenlemeleri hakkında ilgili bilgileri, rehberlik ve eğitimi sağlayacaktır.
11. Projeye bağlantılı işler sırasında kaza, yaralanma veya hastalık oluşursa veya böyle bir olayın gerçekleşme potansiyeli varsa, müşteri bulguları soruşturacak, belgeleyecek ve analiz edecek, bu durumların tekrarlamaması için tedbirler alacak ve, kanunların gerektirdiği yerlerde, ilgili otoritelere bildirimde bulunacak ve bu otoritelerle işbirliği yapacaktır.

İş sağlığı ve güvenliği

12. Müşteri, kendi sektörünün doğasından kaynaklanan riskleri ve var olabilecek özel tehlike sınıflarını göz önünde bulundurarak işçilere güvenli ve sağlıklı bir iş yeri sağlayacaktır. Müşteri, ilgili temel AB İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) standartları¹ ve uluslararası iyi uygulamalar doğrultusunda projenin evresine, büyüklüğüne ve doğasına uygun sağlık ve güvenlik risklerini ve koruma önlemlerini belirleyecektir. Müşteri, uygun olan yerlerde, ÇSYS'ye entegre edilmek üzere projeye özel bir sağlık ve güvenlik planı geliştirecektir.
13. Müşteri aşağıdakileri sağlayacak iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri uygulayacaktır. (i) tehlikeli durum ve maddelerin modifikasyonunu, ikamesini veya ortadan kaldırılmasını içeren önleyici ve koruyucu tedbirler; (ii) riskleri en aza indirmek için donanım ve bu donanımın kullanımının şart koşulması ve sağlanması; (iii) işçilere hiç bir maliyet getirmeden kişisel koruyucu donanım; ve (iv) sağlık ve güvenlik prosedürlerini ve koruyucu donanımı nasıl kullanacakları ve bunlara nasıl uyum sağlayacakları konusunda işçilere eğitim. Müşteri, proje sahasında çalışan veya projenin ana işlevleriyle doğrudan ilgili işler yapan çalışanı statüsünde olmayan işçilere, yüklenicilerine ve diğer üçüncü şahıslara sağlık ve güvenlik planına uymalarını şart koşacaktır.
14. Her türlü çalışma faaliyeti sırasında, müşteri sağlık ve güvenlik önlemlerinin yeterli şekilde uygulanmasını, sürdürülmesini ve yürütülmesini sağlamak için tüm işçilere devamlı ve uygun gözetimin temin edilmesini sağlayacaktır.
15. Müşteri işçilerinin sağlığını izleyecek ve işçilere iş yerinde sağlık ve güvenlik ile ilgili konulara katılmaları yönünde tavsiyede bulunacak ve özendirilecektir. Bu konular, bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla, kaza soruşturmalarını, risk değerlendirmelerini ve iş seçimini içerecektir.
16. Belirli iş faaliyetleriyle bağlantılı olarak yaş, cinsiyet, engellilik veya kısa veya uzun dönemli sağlık koşulları gibi hassasiyetleri olan işçilerin sağlık ve güvenlikleri üzerinde

¹ AB İSG standartları, işçilerin korunması için minimum sağlık ve güvenlik gerekliliklerini belirleyen, iş yerinde sağlık ve güvenlik alanındaki AB mevzuat gerekliliklerinde yer alan temel koşulları ifade eder.

olumsuz etkilerle sonuçlanabilecek özel risklerin bulunduğu hallerde, müşteri bir risk değerlendirmesi yapacak ve yaralanma ve hastalıkları önlemek için ayarlamalar yapacaktır.

Toplum sağlığı ve güvenliği

17. Müşteri, etkilenme potansiyeli olan toplulukların sağlık ve güvenliğine yönelik projeye ilişkili riskleri ve olumsuz etkileri belirleyip değerlendirecek ve bu risk ve etkilerle orantılı ve projenin evresine, büyüklük ve doğasına uygun koruma, önleme ve azaltma tedbirleri geliştirecektir. Müşteri, azaltma tedbirleri ve planları konusunda, uygun olduğu üzere, ilgili makamlarla ve diğer paydaşlarla işbirliği yapacaktır. Bu tedbirler, azaltma hiyerarşisi yaklaşımıyla ve uluslararası iyi uygulamalarla tutarlı olacaktır.
18. Projenin toplum sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkilerini önlemeye veya azaltmaya yönelik tedbirler ilgili kamu makamlarının sorumluluğu olabilir. Böyle durumlarda, müşteri ilgili makamlara bildirimde bulunma ve bu makamlarla işbirliği yapma konusundaki görev ve sorumluluklarını netliğe kavuşturacaktır.

Sağlık ve güvenlik yönetimi için özel koşullar

Altyapı, bina ve donanım tasarımı ve güvenliği

19. Müşteri; üçüncü şahıslar ve etkilenen toplumlar için oluşan güvenlik risklerini göz önünde bulundurarak, uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak projenin yapısal öğelerinin veya bileşenlerinin tasarım, inşaa, işletme ve işletmeden çıkarma evrelerine sağlık ve güvenlik kaygılarını dahil edecektir. Yapısal öğeler yeterlilik ve deneyim sahibi profesyoneller tarafından tasarlanıp inşaa edilecektir. Üçüncü şahıs can ve yangın güvenliği denetimleri hem ortak amaçlar için kullanılan mevcut binalar için hem de yeni binalar için, bunların işletmeye alınmasından veya kullanımından önce gerçekleştirilmelidir.
20. Ortak amaçlar için kullanılan binaların inşaatı ve başlıca tadilatları, evrensel erişim² konseptine uygun olarak tasarlanmalıdır.
21. Barajlar, atık barajları veya kül havuzları gibi yapısal öge veya bileşenlerin yüksek riskli yerlerde konumlandığı ve bunların arızalanmasının veya çalışmamasının işçi ve toplulukların güvenliğini tehdit edebileceği hallerde, müşteri proje geliştirme sürecinin mümkün olan en erken evresinde ve proje tasarım, inşaa, işletme ve işletmeye alma evreleri boyunca bir gözden geçirme yapmak üzere, tasarım ve inşaatın sorumlu olanlardan ayrı olarak, benzer projelerde konuyla ilgili ve kabul görmüş deneyime sahip bir veya daha fazla nitelikli uzman tutacaktır.

Tehlikeli malzemelerin güvenliği

22. Müşteri proje tarafından serbest bırakılabilecek tehlikeli malzemelere bölge halkının maruz kalma olasılığını engelleyecek veya en aza indirecektir. İşçiler ve projeden etkilenen halk için tehlikelere maruz kalma olasılığı varsa, müşteri tehlikeye neden olan durum veya malzemeyi tadil ederek, ikame ederek veya ortadan kaldırarak maruz kalmayı önlemeye veya en aza indirmeye özel önem verecektir.
23. Tehlikeli malzemelerin projeye bağlantılı mevcut tesis veya operasyonların bir parçası olması halinde, müşteri projeden etkilenen halkın ve işçilerin söz konusu tehlikeli malzemelere maruz kalmasını engellemek için başlatma ve devreden çıkarma faaliyetlerini

² Evrensel erişim, farklı durumlardaki ve çeşitli koşullardaki her yaştan ve yetenekten insan için serbest erişim anlamındadır.

yürütürken özel özen gösterecektir. Bu tür malzemelerin kullanılmasından sakınmak mümkün değilse, müşteri uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak elleçleme, depolama ve taşıma için gerekli tedbirleri alacaktır.

24. Müşteri ham maddelerin ve ürünlerin güvenli bir şekilde taşınmasını ve atıkların güvenli bir şekilde nakil ve bertaraf edilmesini sağlamak için makul çabayı gösterecek ve bölge halkının maruz kalmasını önleyecek veya kontrol altına alacak önlemleri uygulayacaktır.

Ürün güvenliği

25. Projenin tüketici ürünlerinin üretim ve/veya ticaretini içerdiği hallerde, müşteri iyi tasarım ve imalat süreçleri yoluyla ve ürün dağıtımı için uygun depolama, elleçleme ve taşıma yollarıyla ürün güvenliğini sağlamalıdır. Belli bir iş sektörü ve ülkedeki ürün güvenliği standartlarına ve uygulama kurallarına özgü genel güvenlik gerekleri de dahil olmak üzere uluslararası iyi uygulamalar gözetilmelidir.
26. Müşteri, ürünlerinin tüketici sağlığı ve güvenliği üzerindeki potansiyel risk ve etkilerini proje değerlendirme sürecinde belirleyecek ve değerlendirecektir. Ürün güvenliğine yönelik yaklaşım, azaltma hiyerarşisine uymalı ve ürünün sağlık ve güvenlik riskleri hakkında yeterli bilginin tüketicilere sunulmasını sağlamalıdır. Ciddi sağlık tehditleri oluşturabilecek ürünleri içeren durumlar için, müşteri ürünün geri çağırılmasını ve ürün geri çekme politikasının ve prosedürlerinin hazır olmasını sağlayacaktır.

Hizmetlerin güvenliği

27. Projenin topluluklara hizmet sunumunu içermesi halinde, müşteri bu hizmetlerin işçiler veya halkın sağlık ve güvenliği üzerinde riskler veya etkiler doğurmadığından emin olmak için uygun kalite yönetim sistemleri yoluyla bu hizmetlerin güvenlik ve kalitesini sağlamalıdır.
28. Projenin kamu hizmetleri sunumunu içermesi durumunda, müşteri mümkün olduğu ölçüde evrensel erişim ilkelerini dahil etmelidir.

Trafik ve yol güvenliği

29. Müşteri proje yaşam döngüsü boyunca işçiler ve projeden etkilenmesi olası topluluklar için ortaya çıkabilecek trafik ve yol güvenliği risklerini belirleyecek, değerlendirecek ve izleyecek, uygun yerlerde bunları ele almak üzere tedbirler geliştirecektir. Kamu yollarında ve diğer altyapı formlarında hareketli ekipman çalıştıran projeler için, müşteri söz konusu ekipmanın çalıştırılmasıyla ilgili olarak hadiselerin oluşmasını ve halktan birinin yaralanmasını önlemeye çalışacaktır.
30. Müşteri ilgili AB yol ve trafik güvenliği yönetimi standartlarını³ göz önünde bulunduracak, yol güvenliği tedbirlerini belirleyecek ve projeden etkilenen yerel halk üzerinde oluşabilecek yol güvenliği etkilerini azaltmak için teknik ve ekonomik açıdan fizibil ve etkin maliyetli yol güvenliği bileşenlerini proje tasarımına dahil edecektir. Uygun olan yerlerde, müşteri projenin her bir aşaması için bir yol güvenliği denetimi gerçekleştirecek ve sorunları veya olumsuz güvenlik trendlerini saptamak ve çözüme kavuşturmak için hadise ve kaza raporlarını rutin olarak izleyecektir. Araçları veya araç filoları (kendilerine ait veya kiralanmış) olan müşteriler, işçilere sürücü ve araç güvenliği üzerine uygun eğitimi

³ 19 Kasım 2008 tarihli 2008/96/EC sayılı Kara Yolu Altyapısı Güvenlik Yönetimi Direktifinin amaçlarıyla tutarlı.

vereceklerdir. Müşteri tüm proje araçlarının düzenli aralıklarla bakıma girmesini sağlayacaktır.

Doğal afetler

31. Müşteri, projeye ilgili olarak deprem, heyelan veya sel gibi doğal afetlerin doğurabileceği potansiyel etki ve riskleri saptayacak ve değerlendirecektir.
32. Müşteri, proje faaliyetlerinin katkıda bulunabileceği arazi kullanımı değişiklikleri veya doğal afetler nedeniyle ortaya çıkan etkilerin şiddetlenmesini önleyecek ve/veya en aza indirecektir.

Hastalığa maruz kalma

33. Hassas grupların sahip olduğu farklılaştırılmış maruz kalma durumları ve daha yüksek hassasiyet göz önünde bulundurularak, işçilerin veya toplulukların hastalıklara maruz kalmasının önlenmesine veya en aza indirilmesine yardımcı olmak için müşteri ilgili makamlarla istişare içinde uygun azaltma tedbirleri geliştirecektir. Müşteri, geçici veya sürekli proje işçilerinin gelişimiyle bağlantılı olabilecek bulaşıcı hastalıkların bulaşmasını önlemek veya en aza indirmek için önlemler alacaktır.
34. Projeden etkilenen topluluklara özgü belirli salgın hastalıkların olması halinde, müşteri proje döngüsü süresince hem işçiler hem de toplulukta söz konusu hastalık vakalarının azaltılmasına yardımcı olabilecek koşulları iyileştirme fırsatları bulmaya teşvik edilmektedir. Müşteri, geçici veya sürekli proje işçilerinin gelişimiyle bağlantılı olabilecek bulaşıcı hastalıkların bulaşmasını önlemek veya en aza indirmek için önlemler alacaktır.

Acil durumlara hazırlıklı olma ve müdahale

35. Müşteri, projeye ilişkili operasyonel risklere ve bunların potansiyel olumsuz etkilerini önleme veya en aza indirme ihtiyacına ve geçerli yasal şartlara⁴ uygun olacak şekilde hadiselere, kazalara ve acil durumlara müdahale etmeye hazırlıklı olacaktır.
36. Müşteri büyük kaza risklerini saptayacak ve değerlendirecek ve tutarlı ve etkin bir şekilde insanlar ve çevre için yüksek koruma düzeyleri sağlamak amacıyla büyük kazaları önlemek veya bunların işçiler, etkilenen topluluklar veya çevre üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlamak için tüm gerekli tedbirleri alacaktır. Bu tedbirler bir büyük kaza önleme/acil durum hazırlık politikasında ve müşterinin ÇSYP'sine entegre edilmiş uygun bir yönetim planında belirlenecektir. Müşterinin proje riskleriyle ilişkili acil durumlara etkin bir şekilde müdahale etme kapasitesine sahip olmasını sağlamak için, bu plana organizasyon yapıları, sorumluluklar, prosedürler, iletişim, eğitim, kaynaklar ve söz konusu politikayı uygulamak için gerekli olan diğer yönler dahil edilecektir ve planın genel amacı:
 - İnsanlara, çevreye ve mala gelecek hasarı sınırlamak ve etkileri en aza indirmek için hadiselerin önlenmesi, frenlenmesi ve kontrol altına alınması;
 - İnsanları ve çevreyi büyük kazaların etkilerinden korumak için gerekli tedbirlerin uygulanması;
 - Gerekli bilgilerin ilgili acil hizmet kuruluşlarına veya makamlara ve etkilenme olasılığı olan işçilere ve halka iletilmesi; ve

⁴ 96/82/EC (EU SEVESO III) sayılı Konsey Direktifini önce değiştiren ve daha sonra yürürlükten kaldıran 4 Temmuz 2012 tarihli, 2012/18/EU sayılı tehlikeli maddeler içeren büyük kaza risklerinin kontrolüne ilişkin Direktifte ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere.

- Büyük bir kazadan sonra çevrenin eski haline getirilmesi ve temizlenmesinin sağlanması olacaktır.
37. Büyük kaza riskinin olduğu projelerde, müşteri acil durumlara etkin bir şekilde müdahale etmek için yaptığı hazırlıklarda ilgili makamlarla ve projeden etkilenen toplulukla işbirliği yapacak ve onlara yardım edecektir. Yerel makamlar veya müdahale birimleri etkili bir şekilde müdahale etme kapasitesine sahip değilse veya kapasiteleri çok azsa, müşteri projeye ilgili acil durumlara hazırlık ve müdahalede aktif rol oynayacak ve ister doğrudan ister dolaylı olsun makul olarak öngörülebilir olaylara müdahale edebilme kapasitesini ispatlamak için yeterli kanıtı sağlayacaktır.

EBRD Performans Koşulu 5:

Arazi Edinimi, Gönülsüz Yeniden Yerleşim ve Ekonomik Yer Değişirme

Giriş

1. Gönülsüz yeniden yerleşim, projeye ilişkin arazi edinimi¹ veya arazi kullanımının² kısıtlanması sonucunda hem fiziksel yer değişimini (konutun başka yere taşınması veya kaybindan) hem de ekonomik yer değişimini (gelir kaynaklarının ve geçim kaynaklarının kaybedilmesine yol açacak şekilde varlık veya kaynakların kaybı ve/veya varlık veya kaynaklara erişimin kaybı) ifade eder.
2. Etkilenen bireylerin veya bölge halkının yeniden iskâna yol açan arazi edinimini veya arazi kullanım kısıtlamalarını reddetme hakları olmadığında yeniden yerleştirme gönülsüz olarak değerlendirilir. Bu (i) kamulaştırma yetkisi³ temelinde yapılan yasal istimlakler veya arazi kullanımı kısıtlamaları ve (ii) satıcı ile müzakerelerin başarısız olması halinde alıcının istimlake başvurabildiği veya arazi kullanımına yasal kısıtlamalar getirebildiği müzakere yoluyla anlaşma hallerinde meydana gelir.
3. Bu PK'nun uygulaması insan hakları ve özgürlüklerine ve özellikle de yeterli konut hakkı ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkına⁴ duyulan evrensel saygıyla ve bu hakların gözetilmesiyle tutarlıdır ve bunları destekler. Bir ihtilaf sonucunda yeniden yerleştirme yapılmış olması halinde, bu PK Ülke İçinde Zorunlu Göç Ettirme Konusunda Yol Gösterici İlkelerden⁵ rehberlik alır.
4. Uygun şekilde yönetilmediği takdirde gönülsüz yeniden yerleştirme etkilenen kişiler ve toplulukların uzun süreli yokluk ve yoksulluğu kadar çevresel hasar ve iskân edildikleri alanlarda olumsuz sosyo-ekonomik etkilerle de sonuçlanabilir. Bazı koşullar altında, kötü bir şekilde uygulanan gönülsüz yeniden yerleştirme müşteriyi hukuk davalarına maruz kalma durumunda bırakılabilir. Bu nedenle, gönülsüz yeniden yerleşimden sakınılmalıdır. Ancak, sakınmanın mümkün olmadığı hallerde, yeniden yerleşim en aza indirilmeli ve yerlerinden edilen kişiler ve bunları kabul eden ev sahibi topluluklar⁶ üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için uygun önlemler dikkatle planlanmalı ve uygulanmalıdır. Tecrübe göstermektedir ki, müşterinin yeniden yerleşim faaliyetleri ile doğrudan ilgilenmesi ve proje tasarımının mümkün olan en erken aşamasında bir değerlendirme yapılması bu faaliyetlerin zamanında, maliyet etkin ve verimli bir şekilde uygulanması ile sonuçlanabilir ve aynı zamanda yeniden yerleşimden etkilenenlerin geçimlerinin ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi için yenilikçi yaklaşımları da teşvik eder.

Amaçlar

¹ Arazi edinimi, hem doğrudan mülk alımlarını hem de kullanım hakkı veya geçiş hakkı gibi erişim haklarının satın alınmasını içerir.

² Örnekler zanaatkâr madencilerin devlete ait yer altı maden haklarına erişiminin kaybını; proje faaliyetleri nedeniyle deniz balıkçılığı alanlarına erişimin kaybını; müşteri tarafından edinilmeyen devletçe belirlenmiş yasak bölgeler içinde bulunan kaynaklara erişimin kısıtlanmasını; ve tarım, hayvancılık, orman, avcılık ve balıkçılık verimlerinde projeye ilişkili rahatsızlık ve/veya kirlilik nedeniyle görülen düşüşleri içerir.

³ Bu kısıtlamalar, yasal olarak korunan ve uluslararası tanınan önemli biyolojik çeşitlilik alanlarına erişime getirilen kısıtlamaları içerebilir.

⁴ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme.

⁵ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) Ülke İçinde Zorunlu Göç Ettirme Konusunda Yol Gösterici İlkeler.

⁶ Ev sahibi topluluk, yer değiştirmeye uğramış (yerinden edilmiş) kişileri kabul eden topluluk anlamındadır.

5. Bu Performans Koşulunun amaçları şöyledir:

- Alternatif proje tasarımları bularak gönülsüz yeniden yerleşimi önlemek veya önlenemiyorsa en aza indirmek;
- Etkilenen kişiler üzerindeki arazinin kullanımının veya erişiminin kısıtlanmasından veya arazi edinmeden doğan olumsuz sosyal ve ekonomik etkileri (i) varlıkların kaybını yerine koyma maliyeti⁷ üzerinden tazmin ederek ve (ii) yeniden yerleşim faaliyetlerinin uygun bilgi açıklaması, istişare ve etkilenenlerin bilgilendirilmiş katılımıyla yapılmasını sağlayarak azaltmak;
- Yer değiştirilen kişilerin⁸ geçimlerini ve yaşam standartlarını eski haline getirmek veya mümkün olan yer değiştirme öncesindeki düzeylere göre iyileştirmek;
- Yeniden yerleşim alanlarında⁹ kullanım teminatı dahil yeterli konut¹⁰ sağlamak suretiyle fiziksel yer değiştirmeye uğrayan kişiler arasında yaşam koşullarını iyileştirmek.

Uygulama kapsamı

6. Bu PK aşağıdaki işlem türlerinden kaynaklanan tam, kısmi, kalıcı veya geçici olabilecek fiziksel veya ekonomik yer değiştirmeler için geçerlidir:

- Kamulaştırma veya diğer zorunlu prosedürler vasıtasıyla bir proje için elde edilen arazi hakları veya arazi kullanım hakları;
- Müzakerenin başarısız olması halinde kamulaştırma veya diğer zorunlu süreçlere neden olabileceks, ülkenin kanunları altında tanınan veya tanınabilir örf ve adete dayalı haklar dâhil mal sahipleri veya arazide yasal hakkı olanlarla uzlaşmış yeniden yerleştirmeler aracılığıyla bir proje için elde edilen arazi hakları;
- Kısıtlama haklarının uzlaşma, kamulaştırma, zorunlu satın alma veya devlet düzenlemesi aracılığıyla elde edilmesinden bağımsız olarak kişilerin fiziksel varlıklara veya doğal kaynaklara erişim kaybı yaşaması ile sonuçlanan kısıtlamaların konması.

7. İşgal ettikleri arazide tanınabilir yasal hakkı veya hak talebi olmayan yeniden yerleştirilen kişilere karşı gereklilikler ve sorumluluklar aşağıda 18, 32 ve 37. paragraflarda belirtilmiştir.

⁷ Bu genellikle varlıkların piyasa değeri artı söz konusu varlıkları eski durumuna getirmeye ilişkin işlem maliyetleri olarak hesaplanır. Yeniden yerleştirme maliyetlerinin hesaplanması arazinin muhtemel çeşitliliği, arazi kullanımı üzerinde hak iddia edenler ve üye ülkeler arasında arazi piyasası gelişiminin farklı seviyelerde olması nedeniyle karmaşıktır. Bu nedenle müşteriler arazi edinme yüzünden yer değiştirecek tüm kişiler ve toplulukları ve yeniden yerleştirilecek kişileri alacak ev sahibi toplulukları saptamalı ve onlarla arazi tapuları, hak talepleri ve kullanımı hakkında yeterli bilgi alacak şekilde görüşmelidir. Yerine koyma maliyetinin belirlenmesine yönelik kıymet biçme yöntemi Yeniden Yerleştirme ve/veya Geçim Araçlarının Restorasyonu planlarında belgelenmelidir. Arazi piyasalarının hala oluşum aşamasında olduğu yerlerde müşteriler harici bağımsız profesyonel değer biçme uzmanlarına (veya profesyonel değer biçme uzmanları yoksa EBRD ve müşteri tarafından kabul edilebilir olan ilgili deneyime sahip diğer profesyonellere) kıymet biçmelidir. Ayrıca aşağıdaki 12 ve 14. notlara bakınız.

⁸ Bunlar arazide yasal olarak kabul edilebilir haklara veya taleplere sahip olanları, arazi üzerinde örf adet gereğince hak talepleri olanları, arazide yasal olarak tanınabilir hak veya talepleri olmayanları, çobanlar/balıkçı aileleri gibi mevsimsel kaynak kullanıcılarını, proje alanı içinde yerleşik bölge halkıyla bağımsız ekonomik ilişkileri olabilecek toplayıcılar ve avcılarını içerebilir.

⁹ Bir yeniden yerleşim yerinin kullanım teminatı sunması için, yeniden yerleştirilen kişileri mümkün olan en kapsamlı şekilde zorla tahliyeden koruması gerekir.

¹⁰ Yeterli konut veya barınak kalite, güvenlik, satın alınabilirlik, yaşanabilirlik, kültürel uygunluk, erişilebilirlik ve konumsal özelliklerle ölçülebilir. Yeterli konut istihdam seçeneklerine, pazarlara ve su, elektrik, sıhhi tesisat, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel altyapı ve hizmetlere erişime olanak vermelidir. Müşteriler yeniden yerleşim yerinde, özellikle işgal ettikleri arazide yasal olarak kabul edilebilir hakkı veya hak talebi olmayanlar için, iyileştirilmiş yaşam koşulları sunmak amacıyla yeterli konut kavramının bu hususlarını dâhil etmelidir.

8. Bu PK gönüllü arazi işlemlerinden doğan (yani satıcının satmaya yükümlü olmadığı ve pazarlıklar başarısızlıkla sonuçlanırsa alıcının kamulaştırma veya diğer zorunlu prosedürlere başvuramadığı piyasa işlemleri) yeniden yerleştirmeler için uygulanmaz.
9. Bu PK'nun uygulanabilirliği, çevresel ve sosyal değerlendirme süreci sırasında yukarıda 6 ila 8. paragraflarda belirtilen kıstaslara göre belirlenecektir. Yeniden yerleştirmenin zaten yapılmış olması halinde, değerlendirmede (i) boşluklar ve (ii) bu PK ile uygunluğu sağlamak için gerekli düzeltici önlemler belirlenecektir. Daha sonra bir eylem planı üzerinde mutabık kalınacaktır.

Koşullar

10. Müşteriler, satıcının rızası olmadan araziye erişim kazanmak için yasal çarelere sahip olsalar bile arazi haklarını müzakere yoluyla anlaşmaya vararak edinmeye teşvik edilmektedir. Müzakere yoluyla anlaşma, istimlakten sakınılmasına yardımcı olmakta ve insanları araziden zorla çıkartmak için devlet otoritesini kullanma ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Müzakere yoluyla anlaşma, çoğu zaman etkilenen kişi veya halka adil ve uygun tazminatların ve diğer menfaat ve teşviklerin sağlanmasıyla ve pazarlık gücü ve bilgi asimetrisi risklerinin azaltılmasıyla ele edilir.

Yer değiştirmenin önlenmesi veya en aza indirilmesi

11. Müşteri çevresel, sosyal ve ekonomik maliyet ve faydaları dengelerken fiziksel ve/veya ekonomik yer değiştirmeleri önlemek veya en azından en aza indirmek için uygulanabilir alternatif proje tasarımlarını göz önüne alacaktır.

İstişare

12. En erken evrelerden başlayarak tüm yeniden yerleştirme faaliyetleri sırasında müşteri, ev sahibi toplulukları da içerecek şekilde, etkilenen kadın ve erkekleri sürece dahil edecektir. Bu, söz konusu kişilerin yeniden yerleştirme ile ilgili karar alma süreçlerine erken evrede ve bilgilendirilmiş bir şekilde katılmasını kolaylaştıracaktır ve PK 10'da:
 - Etkilenen kişilere, uygunluk niteliği şartları, tazminat paketleri, yeniden yerleşim yardımı, teklif edilen yeniden yerleşim sahalarının ve zamanlamasının uygunluğu ile ilgili müzakerelere katılma fırsatı verilmelidir.
 - Yerli Halkları (PK 7'de belirtildiği gibi) ve hassas gruplara¹¹ ait bireyleri içeren istişareler için ek şartlar geçerlidir.
 - Bu PK'nın amaçlarıyla tutarlı sonuçlara ulaşmak için, tazminat ödemesinin ve yeniden yerleştirmenin uygulama, izleme ve değerlendirme süreçleri boyunca istişare devam edecektir.
13. Müşteri, dezavantajlı veya hassas olabilecek kişi veya grupları da göz önünde bulunduracaktır. Özellikle, müşteri hassas grupların yeniden yerleşim sürecinde dezavantajlı konumda olmamalarını, haklarının farkında ve haklarıyla ilgili tamamen bilgilendirilmiş olmalarını ve yeniden yerleşimin sunduğu fırsat ve faydalardan eşit şekilde

¹¹ Bu Politikanın amaçları çerçevesinde, hassas grup terimi toplumsal cinsiyet kimliği, etnik köken, yaş, engellilik, ekonomik dezavantaj veya sosyal statü nedeniyle diğer kişilere göre proje etkilerinden daha olumsuz etkilenebilecek olan ve projenin sağladığı faydaları talep etme veya bunlardan yararlanma yetisi sınırlı olabilecek kişileri ifade eder. Hassas bireyler ve/veya gruplar ayrıca yoksulluk sınırının altında yaşayanları, toprağı olmayanları, yaşlıları, kadın ve çocukların aile reisi olduğu hane halklarını, mültecileri, kendi ülkelerinde yerinden edilmiş olan insanları, etnik azınlıkları, doğal kaynağına bağımlı toplulukları veya ulusal ve/veya uluslararası hukukun koruma sağlamadığı diğer yerinden edilmiş kişileri de içerebilir.

yararlanabilmelerini sağlamak için gerekli adımları atacaktır. Bu gruplar çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinde belirlenmelidir (PK 1'de ana hatlarıyla açıklandığı üzere).

Sosyoekonomik değerlendirme ve sayım

14. Müşteri, toprak edinimiyle ve toprak kullanımına getirilen kısıtlamalarla ilgili etkiler dahil olmak üzere projeden etkilenen insanlar hakkında bir sosyoekonomik mevcut durum değerlendirmesi gerçekleştirecektir. Değerlendirme, projenin sosyal bağlamı içinde etkileri ve etkilenen kişilerin hak ve ihtiyaçlarını belirleyecek ve yeniden yerleştirmenin etkilerini en aza indirmek ve azaltmak için uygun eylemleri geliştirecektir.
15. Müşteri, (i) projeye yerinde edilecek kişileri saptamak; (ii) kimlerin tazminat ve yardım almaya hak kazanacağını belirlemek ve (iii) etkilenen arazi ve mülklerin bir envanterini çıkarmak amacıyla ayrıntılı bir sayım gerçekleştirecektir. Sayım, sayım sırasında proje alanında olmayan mevsimlik kaynak kullanıcılarının ihtiyaçlarını da göz önüne alacaktır.
16. Özel ulusal resmi prosedürlerin olmadığı yerlerde, müşteri tazminat ve yardıma uygunluk için kapanış tarihini geçerli mevzuatta ve proje takviminde öngörüldüğü şekilde belirleyecektir. Çoğu zaman, en uygulanabilir kapanış tarihi mevcut durum değerlendirmesi veya sayım sırasında. Kapanış tarihiyle ilgili bilgi, iyi bir şekilde belgelenecek proje bölgesine duyurulacaktır. Bir kapanış kararı belirlemek, tazminat ve yardıma uygunluk konusuna netlik kazandıracaktır. Kapanış tarihinden sonra proje alanına taşınan kişiler tazminat veya diğer yardımları alma hakkına sahip değildir.

Yerinden edilen kişiler için tazminat

17. Müşteri, yerinden edilen tüm kişi ve topluluklara varlık kaybı için tam yerine koyma maliyetini¹² ve diğer yardımları teklif edecektir. Bunun yerinden edilen kişilerin yaşam standartlarını ve/veya geçimlerini¹³ eski haline getirmesi ve potansiyel olarak yer değiştirme öncesindeki düzeylere göre iyileştirmesi amaçlanmaktadır. Tedbirler arazi, kaynaklar, ücretler ve/veya iş faaliyetlerini temel alabilir. Tazminat standartları şeffaf ve proje içinde tutarlı olacaktır. Tazminat, yer değişimi veya erişim kısıtlamalarının öncesinde verilecektir. Yerinden edilen kişilerin geçimleri toprağa dayalıysa veya arazinin toplu şekilde sahip olunması halinde, müşteri mevsimlik ve tarımsal zamanlama gereklerini göz önünde bulundurarak, fizibil yerlerde arazi temelli tazminat önerecektir. Müşteri, yerinden edilen kişi ve topluluklara projeden uygun kalkınma faydalarını alabilmeleri için fırsatlar sağlayacaktır.
18. Yer değiştiren kişiler: (i) arazi üzerinde resmi yasal hakkı olanlar (ulusal kanunlar altında tanınan geleneksel ve göreneksel haklar dâhil), (ii) sayım sırasında arazi üzerinde resmi yasal hakkı olmayan ama ulusal kanunlar altında kabul edilmiş veya kabul edilebilir hak talepleri olanlar veya (iii) işgal ettikleri arazi üzerinde resmi yasal hakkı veya hak talebi olmayan kişiler olarak sınıflandırılabilir.
19. Tapular ve kira anlaşmaları gibi mülkiyet veya zilyetlik gösteren belgeler (tazminat ödemesi için oluşturulmuş banka hesapları dahil), uygun olduğu şekilde, her iki eşin adına veya tekil hanelerde tek reisin adına çıkarılmalıdır. Beceri eğitimi, kredi ve iş olanaklarına

¹² Kayıp varlıklar için tazminat oranı, işlem masraflarını içerecek şekilde yerine koyma maliyetinin tamamı olarak hesaplanacaktır. Parasal olarak kolaylıkla değer biçilemeyen veya telafi edilemeyen kayıplar için aynı tazminat uygun olabilir. Ancak bu tazminat, eşdeğer veya daha yüksek değerli ve kültürel olarak uygun mal veya kaynaklarla yapılmalıdır. Bakınız: Not 7 ve 14.

¹³ Geçim kaynakları ücrete dayalı gelirler ve/veya kaynak kullanımı sonucu bireyler, aileler ve/veya topluluklar tarafından elde edilen gelirleri içerebilir.

erişim gibi diğer yeniden yerleşim yardımları, kadın ve erkeklere eşit şekilde sunulmalı ve bunların ihtiyaçlarına göre uyarlanmalıdır.

20. Müşteri, özellikle kadınların resmi finansal kurumlara erişime veya banka hesabına sahip olma olasılığının daha düşük olduğu ülke ve bölgelerde tazminat için alternatif yöntem ve/veya biçimler sunmayı düşünmelidir. Ulusal hukukun ve mülkiyet sistemlerinin kadınların mülk sahibi olma veya mülk alma ve satma haklarını tanımadığı hallerde, mümkün olduğu ölçüde kadınların kullanım teminatına sahip olmasını sağlamak için hükümler getirilmelidir.

Şikayet Mekanizması

21. Müşteri süreç içerisinde mümkün olan en erken zamanda etkili bir şikayet mekanizması tesis edecektir. Söz konusu mekanizma, yerinden olan kişiler ve/veya bunları kabul eden ev sahibi toplulukların üyeleri tarafından tazminat ve yer değiştirme ile ilgili olarak dikkat çekilen özel kaygıları almak ve değerlendirmek için bu PK ile ve PK 10'un ilke ve amaçlarıyla tutarlı olacaktır. Şikayet mekanizması, ihtilafları tarafsız bir şekilde çözüme kavuşturmak için tasarlanan bir başvuru mekanizmasını içerecektir.

Yeniden Yerleştirme ve/veya Geçim Araçlarının Restorasyonu Çerçevesi

22. Fiziksel ve/veya ekonomik yer değiştirmeye neden olma potansiyeline sahip bir projeyle ilgili arazi kullanımı kısıtlamalarının veya arazi ediniminin tam doğası veya büyüklüğünün proje geliştirme aşaması nedeniyle bilinmediği yerlerde, bir Yeniden Yerleştirme ve/veya Geçim Araçlarının Restorasyonu Çerçevesi geliştirilecektir. Bu çerçeve genel ilkeleri, prosedürleri ve hak kazanma çerçevesini bu PK ile tutarlı olacak şekilde belirtecektir. Tek tek proje bileşenleri tanımlandıktan ve gereken bilgi erişilebilir hale geldikten sonra, çerçeve aşağıdaki 26 ila 39. paragraflara uygun olarak ayrıntılı bir Yeniden Yerleştirme Eylem Planı (YYEP) veya Geçim Araçlarının Restorasyonu Planı (GARP) geliştirilmesi için bir temel olarak hizmet görecektir.

İzleme

23. Yeniden yerleşim ve geçim araçlarının onarılması sürecinin izlenmesi PK 1 uyarınca yapılacaktır ve bu izleme projeden etkilenen topluluklar gibi kilit paydaşların katılımını içermelidir.
24. Bir projedeki yeniden yerleştirmelerin ölçeğine bağlı olarak, ilgili hükümlerin yerine getirilip getirilmediğini belirlemek için müşterinin bir YYEP/GARP tamamlanma raporunu kurum dışı hazırlatması uygun olabilir. Tamamlanma raporu, gelişim göstergeleri dahil süreçteki tüm girdilerin tamamlanmasından sonra hazırlanmalıdır. Rapor, müşteri tarafından tamamlanması gereken başka eylemleri saptayabilir. Vakaların çoğunluğunda, tamamlanma raporunda belirlenen düzeltici eylemlerin tamamlanması, müşterinin yeniden yerleşim, tazminat, geçim araçlarının restorasyonu ve gelişim faydalarına yönelik yükümlülüklerini sonlandırmaktadır.

Yer Değiştirme

25. Projeyle ilişkili arazi edinimleri ve/veya arazi kullanımı kısıtlamaları çoğu zaman insanların hem fiziksel hem de ekonomik yer değişimlerine yol açmaktadır. Bu nedenle, bu PK'nin fiziksel yer değişim ve ekonomik yer değişim ile ilgili koşulları eş zamanlı olarak geçerli olabilir. Böyle bir durumda, 36 ila 39. paragraflarda ekonomik yer değiştirmeye

ilgili olarak belirlenen özel koşullar, Yeniden Yerleştirme Eylem Planları veya Çerçevesine dahil edilmelidir.

Fiziksel yer değişim

26. 6. paragrafta açıklandığı gibi insanların fiziksel yer değişimini içeren işlemlerde, müşteri asgari olarak ve ne kadar kişinin etkilendiğinden bağımsız olarak bu PK'da belirlenen geçerli koşulları kapsayan bir YYEP geliştirecektir. Söz konusu plan, yer değiştirmenin olumsuz etkilerini azaltmak, potansiyel faydaları belirlemek ve hassas birey ve grupların ihtiyaçlarına özellikle dikkat etmek suretiyle tüm etkilenen kişi kategorilerinin (ev sahibi topluluklar dahil) haklarını belirlemek için tasarlanacaktır. Plan, arazi haklarının elde edilmesine yönelik tüm prosedürleri ve tazminat tedbirleri ile yer değişim faaliyetlerini belgeleyecektir. Planda yeniden yerleşim faaliyetlerinin uygulanmasını izleme ve değerlendirmeye yönelik prosedürler belirlenecek ve gerektiği gibi düzeltici eylemler uygulanacaktır.
27. YYEP'in kapsam ve düzeyi, yer değişiminin büyüklüğüne ve olumsuz etkileri azaltmak için gereken tedbirlerin karmaşıklığına göre değişiklik gösterecektir. Tüm vakalarda, plan bu PK amaçlarına hangi yol ve yöntemlerle ulaşılacağını açıklayacaktır.
28. YYEP, yer değiştiren insanlara arazi ediniminden önce idari gerekleri tamamlamalarına ve gerekiyorsa mahkemelere başvurmalarına olanak sağlamak için yasal yardım sağlamaya yönelik tedbirler içermelidir.
29. Müşteri YYEP'yi hazırlarken etkilenen insanlara danışmalı ve etkilenen insanların tazminat prosedürlerini anlamalarını ve projenin çeşitli aşamalarında ne beklemeleri gerektiğini bilmelerini (örneğin kendilerine bir teklif götürüldüğünde ne kadar zamanda yanıt vermeleri gerektiği, şikayet prosedürleri, müzakerelerin başarısız olması halinde izlenecek yasal prosedürleri) sağlamak için halka duyurmak üzere YYEP'de yer alan bilgileri özetleyecektir.
30. Proje alanında yaşayan insanlar başka bir yere taşınmak zorundaysa, müşteri (i) yer değiştiren kişilere yeterli yeniden yerleşim konutu veya uygun olduğu durumlarda nakit tazminat dahil uygulanabilir yeniden yerleşim seçeneklerinin de arasında bulunduğu tercihler sunacak ve (ii) yeri değiştirilen kişilerin her bir grubunun ihtiyaçlarına, özellikle yoksul ve hassas kişilerin ihtiyaçlarına özel önem vererek, uygun yeniden yerleşim yardımı sağlayacaktır. Alternatif konut ve /veya nakit tazminat yeniden yerleşimden önce hazır hale getirilecektir. Yeniden yerleştirilen kişiler için yapılan yeni yerleşim sahaları asgari olarak yer değiştirme öncesindeki yaşam koşullarını ve mümkün olan yerlerde yaşam standartlarını iyileştirmek için sürdürülebilir ve etkin maliyetli fırsatlar sunacaktır.
31. Paragraf 18 (i) ve (ii) kapsamında fiziksel olarak yeri değiştirilen kişiler olması durumunda müşteri eşit veya daha yüksek değerde ikame mülkiyet veya uygun olduğunda tam yerine koyma değeri üzerinden nakit tazminat¹⁴ teklif edecektir.
32. Paragraf 18 (iii) kapsamında yer alan fiziksel olarak yer değiştiren kişiler olması halinde müşteri onlara mülkiyet hakkı teminatıyla uygun konut için seçenekler arasından tercih

¹⁴ Kaybedilen varlıklar için nakit tazminat ödenmesi (i) geçim yolu arazi temelli olmadığında; (ii) geçim yolu arazi temelli olmasına karşın proje için alınan arazinin etkilenen varlığın küçük bir kısmını oluşturması ve kalan arazinin ekonomik olarak yaşatılabilir olması halinde; veya (iii) arazi, konut ve iş gücü için aktif pazarların var olması ve etkilenen kişilerin bu pazarları kullanıyor olması ve yeterli arazi ve konut tedarikinin olması halinde uygun olabilir. Nakit tazminat seviyeleri kayıp araziye ve diğer varlıkları yerel piyasalarda tam yerine koyma bedelinden yerine koymak için yeterli olmalıdır. Ayrıca bakınız Not 7 ve 12.

teklif edecek, böylece onlar da zorunlu tasfiye riski ile karşılaşmadan yasal olarak yeniden yerleşebileceklerdir.

- Dipnot 14'te açıklanan koşulların olduğu ispat edilemediği sürece, uygulanabilir olan yerlerde nakit tazminat yerine aynı tazminat teklif edilecektir. Bu, ülke kanunları altında kabul edilen geleneksel ve göreneksel hakları olanlar, kapanış tarihinden önce arazi üzerinde resmi yasal haklara sahip olmayan ama söz konusu arazi veya varlık üzerinde örneğin fiili zilyetlik¹⁵ yoluyla hak iddia edenler ve 18. paragrafta belirtilen niteliklere tabi olmak koşuluyla, işgal ettikleri arazi üzerinde kabul gören hiçbir yasal hak veya iddiası olmayanlar için geçerlidir.
 - Söz konusu yeri değiştirilen kişilerle istişareye dayanarak, müşteri yeterli bir alternatif bölgede yaşam standartlarını eski durumuna getirmeye ve mümkün olan yerlerde iyileştirmeye yetecek kadar yeniden yerleşim yardımı sağlayacaktır.¹⁶
33. Etkilenen kişilerin bu PK gereklerini karşılayan tazminat tekliflerini geri çevirmeleri ve bunun sonucunda istimlak veya diğer yasal işlemlerin başlatılması durumunda, müşteri sorumlu devlet makamıyla işbirliği yapma fırsatları arayacak ve söz konusu devlet makamının izin vermesi halinde yeniden yerleşimin planlama, uygulama ve izleme aşamalarında aktif rol alacaktır.
34. Müşteri, yeniden yerleşim sürecinden etkilenebilecek ev sahibi topluluklar üzerindeki potansiyel olumsuz etkileri belirleyecek ve değerlendirecektir. Ev sahibi topluluk tarafından üzerinde anlaşmaya varılan azaltma tedbirleri YYEP'ye dahil edilmelidir.
35. Yerli Halk topluluklarının ortaklaşa ellerinde bulundurdukları, geleneksel veya göreneksel olarak kullandıkları arazilerinden çıkartılarak fiziksel olarak yer değiştirileceği hallerde, müşteri bu PK ve PK 7'nin geçerli koşullarını karşılayacaktır.

Ekonomik yer değişim

36. 6. paragrafta tanımlanan işlemler sadece ekonomik yer değişimini içeriyorsa, müşteri bir Geçim Araçlarının Restorasyonu Planı (GARP) hazırlayacak ve uygulayacaktır. GARP etkilenen kişi ve toplulukların hak kazanımlarını belirleyecek ve bunların şeffaf, tutarlı ve eşitlikçi bir şekilde verilmesini sağlayacaktır.
37. 6. paragrafta tanımlanan türden bir işlem gelir veya geçim yolu kaybına, örneğin bir kişinin işine veya üretken varlıklarına erişiminin ortadan kalkmasına veya kesintiye uğramasına neden olursa, etkilenen kişilerin fiziksel olarak yer değişimine uğrayıp uğramadığına bakılmaksızın, müşteri:
- Ekonomik olarak yer değişimine uğrayan kişileri varlıkların kaybı veya varlıklara erişimin kaybı için tam yerine koyma bedelinden derhal tazmin edecektir. Bu süreç, yer değişimi öncesinde başlatılmalıdır. Tazminatın sorumlu bir devlet dairesi tarafından ödenecek olması halinde müşteri ödemeleri hızlandırmaya yardım etmek için devlet dairesi ile işbirliği yapacaktır.
 - Arazi edinmenin ticari yapıları etkilemesi halinde, etkilenen iş sahibini (i) ticari faaliyetlerini herhangi bir yerde yeniden kurmanın bedeli (ii) geçiş sürecindeki net gelir kaybı ve (iii) tesis, makine ve diğer donanımın aktarılması ve yeniden kurulmasının maliyetleri için, uygulanabildiği şekilde, tazmin edecektir.

¹⁵ Mülkün belli koşullar altında yasal bir süre boyunca elde tutulması yoluyla gayrimenkulün tapusunu elde etme yöntemi.

¹⁶ Resmi olmayan yerleşimcilerin kentsel alanlara yeniden yerleştirilmesinin çoğu zaman ödünleşimleri vardır. Örneğin yeniden yerleştirilen aileler mülkiyet teminatı kazanabilir fakat yer avantajlarını kaybedebilirler.

- Arazi üzerinde ulusal kanunlar (paragraf 18(i) ve (ii)'de belirtildiği gibi) altında tanınmış veya tanınabilir yasal hakları veya hak talepleri olan kişilere eşit veya daha yüksek değerde ikame mülk (örn. tarımsal veya ticari alan) veya uygun yerlerde tam ikame bedelinden nakit tazminat verecektir.
- Bir bölge halkının ortaklaşa elinde bulundurduğu kaynakların¹⁷ tüm kaybını karşılayacak yardım sağlayacaktır. Bu bölge halkının erişimi olan kalan kaynakların verimliliğini artıracak girişimler, erişim kaybı için aynı ya da nakdi tazminat veya kayıp kaynağın alternatif kaynaklarına erişim sağlanması şekillerinde olabilir.
- Arazide yasal olarak hak talep edemeyen (paragraf 18(iii) e bakınız) ve ekonomik olarak yer değiştiren kişileri arazi harici (mahsulleri, sulama altyapısı ve arazide yapılan diğer iyileştirmeler gibi) varlıklarının kaybı için tam ikame bedelinden tazmin edecektir. Müşterinin proje alanını kapanış tarihinden sonra işgal edip yerleşen fırsatçı yerleşimcileri tazmin etmesi veya onlara yardım etmesi gerekmemektedir.
- Gelir kazanma yeteneklerini, üretim seviyelerini ve yaşam standartlarını eski haline getirmek ve mümkün olan yerlerde iyileştirmek için ek hedeflenmiş yardımlar (örneğin kredi olanakları, eğitim veya iş fırsatları) ve fırsatlar sağlayacaktır. İşletmelerin projeye ilişkin yer değiştirme sonucunda geçici kayıplara uğraması veya kapanmak zorunda kalması halinde, hem işletme sahibi hem de ücretlerini veya işlerini kaybeden çalışanlar söz konusu yardıma hak kazanırlar.
- Ekonomik olarak yer değişimine uğrayan kişilere, gerektiği gibi, gelir kazanma yeteneklerini, üretim düzeylerini ve yaşam standartlarını eski durumuna getirmek için gerekli zamanın makul bir hesaplamasına dayanan geçiş desteği sağlayacaktır.

38. Müşteri, etkilenen kişilerin tazminat prosedürlerini anlamasını ve projenin çeşitli safhalarında ne beklentileri gerektiğini bilmelerini sağlamak için kamuya açıklanmak üzere GARP'da yer alan bilgilerin bir özetini hazırlayacaktır.

39. Projeye ilişkin arazi edinme sonucunda Yerli Halk topluluklarının ekonomik olarak yer değiştirmesi (fakat yeniden yerleştirilmemesi) halinde müşteri bu PK'nun ve PK 7'nin uygulanabilir ilkelerini yerine getirecektir.

Kamu imkanlarının kaybı¹⁸

40. Bir proje kamusal imkanların kaybını gerektirdiğinde müşteri uygun bir alternatif saptamak ve mümkün olduğunda üzerinde anlaşmak için yerel olarak etkilenmiş bölge halkıyla PK 10'a göre anlamlı bir istişare gerçekleştirecektir.

Devletçe yönetilen yeniden yerleştirmede özel sektörün sorumlulukları

41. Arazi edinme ve yeniden yerleştirmenin ev sahibi hükümetin sorumluluğunda olduğu durumlar olabilir. Bu tür durumlarda, müşteri bu PK'nun amaçları ile tutarlı sonuçlar elde etmek için sorumlu devlet dairesi ile, daire tarafından izin verildiği ölçüde, işbirliği yapacaktır. İlaveten hükümet kapasitesinin sınırlı olduğu durumlarda müşteri yeniden yerleştirme planlaması, uygulaması ve izlemesi sırasında aktif görev alacaktır. Müşteri, sorumlu devlet dairesi tarafından hazırlanan belgelerle birlikte bu PK'nun koşullarını karşılayacak bir plan (veya çerçeve çalışması) hazırlayacaktır. Müşteri bu plana (i) geçerli kanun ve yönetmelikler altında yer değiştiren kişilere tanınan hakların bir tanımını, (ii) söz konusu haklarla bu PK'nun gerekleri arasındaki boşluklara köprü olması için teklif edilen

¹⁷ Bunların örnekleri meraları ve otlakları, kereste harici orman kaynaklarını (örn. tıbbi bitkiler, inşaat ve el sanatları malzemeleri) kerestelik ve yakacak odun için yetiştirilen korulukları; tarım, rekreasyon veya balıkçılık amaçlı su kaynaklarını içerir.

¹⁸ Kültürel mirasın kaybı PK 8'de kapsanmıştır.

önlemleri ve (iii) devlet dairesi ve/veya müşterinin finansal ve uygulama sorumluluklarını dâhil etmeye gerek duyabilir.

EBRD Performans Koşulu 6:

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), biyolojik çeşitliliğin¹ korunmasının ve canlı doğal kaynakların² sürdürülebilir yönetiminin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açısından temel öneme sahip olduğunu kabul etmektedir.
2. Bu PK, ekosistemlerin ve destekledikleri biyolojik çeşitliliğin temel ekolojik işlevlerinin korunmasının önemini kabul etmektedir. Tüm ekosistemler, canlı organizmalardan oluşan karmaşık bir yapıyı destekler ve türlerin zenginliği, bolluğu ve önemi açısından değişiklik gösterir.
3. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve canlı kaynakların sürdürülebilir yönetiminde amaç, biyolojik çeşitliliğin ve canlı doğal kaynakların optimize edilmiş bir şekilde birden çok ekonomik, sosyal ve kültürel değeri kullanma potansiyeliyle dengelenmelidir.
4. Burada, (i) geçimleri biyolojik çeşitlilik veya canlı doğal kaynaklara erişime veya bunların kullanımına bağımlı olan Yerli Halkların ve etkilenen toplulukların proje faaliyetlerinden etkilenebileceği (ii) bunların biyolojik çeşitliliğin korunmasında ve canlı doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminde olumlu bir rolü olabileceği kabul edilmektedir.

Amaçlar

5. Bu Performans Koşulunun amaçları şöyledir:
 - İhtiyatlı bir yaklaşım kullanarak biyolojik çeşitliliği korumak ve muhafaza etmek;
 - Biyolojik çeşitlilikte sıfır net kayba ulaşma veya uygun yerlerde net bir biyolojik çeşitlilik kazancı elde etmek amacıyla azaltma hiyerarşisi³ yaklaşımının benimsenmesi;
 - Canlı doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminde ve kullanımında uluslararası iyi uygulamaların desteklenmesi.

Biyolojik çeşitliliğin korunması

Uygulama kapsamı

6. Müşteri, çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların proje döngüsü boyunca nasıl ele alınıp yönetileceğini belirleyecektir. Bu PK'nın şartlarını karşılamak için gereken eylemlerin uygulaması, projeyi bu PK ile uygunluğunu kabul edilebilir bir süre içinde sağlamak için müşterinin genel çevresel ve sosyal yönetim sistemi (ÇSYS) ve Biyolojik Çeşitlilik Yönetim Planlarını ve uygun yerlerde özel bir Biyolojik Çeşitlilik

¹ Bu PK, biyolojik çeşitlilik teriminin Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinde "diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olduğu ekolojik kompleksler de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin kendi içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistem çeşitliliği de buna dahildir" olarak yer alan tanımını benimsemektedir.

² "Canlı doğal kaynaklar" terimi "ister yabani ister insan eliyle yetiştirilen bir ortamda insan ve hayvan tüketimi ve kullanımı için yetiştirilen bitki ve hayvanlar olarak tanımlanmaktadır. Buna her tür ormancılık, biyoyakıtlar, hem yıllık hem çok yıllık ürünler dahil tarım ve besi hayvanları dahil hayvancılık; hem omurgalı hem omurgasız her türlü deniz ve tatlı su organizması dahil yabani balıkçılık ve tarla balıkçılığı dahildir."

³ Azaltma hiyerarşisi, geliştirme faaliyetlerinin en başından itibaren biyolojik çeşitlilik üzerinde etkilerin ortaya çıkmasından sakınmak için tedbirler alınmasını veya bunun mümkün olmadığı yerlerde herhangi bir potansiyel artık olumsuz etkiyi en aza indirmek, hafifletmek ve son çare olarak dengelemek veya telafi etmek üzere ek tedbirlerin uygulamaya konmasını içerir.

Eylem Planını⁴ içeren projeye özgü çevresel ve sosyal yönetim planları çerçevesinde yönetilecektir. Çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim koşulları PK 1'de verilmiştir.

Genel koşullar

Sorun ve etkilerin değerlendirilmesi

7. Değerlendirme süreci, mevcut durum koşullarını etkilerin beklenen risk ve önemiyle orantılı ve bunlara özgü bir dereceye kadar nitelendirecektir. Mevcut durum değerlendirmesi, bunlarla sınırlı olmaksızın habitat⁵ kayıplarını, bozulma ve parçalanmaları, istilacı yabancı türleri, aşırı kullanımı, göç koridorlarını, hidrolojik değişiklikleri, besin yükleme ve kirliliği ve ayrıca iklim değişikliğiyle ve uyumla ilgili etkileri içerecektir. Biyolojik çeşitlilikle ilgili mevcut durum ve etki değerlendirmeleri planlarken ve gerçekleştirirken, müşteri gerektiği gibi masa başı ve saha temelli yaklaşımlar benimseyerek ilgili iyi uygulamaların rehberliğine başvuracaktır. Potansiyel etkilerin önemine ilişkin daha büyük kesinlik sağlamak için daha fazla incelemenin gerekli olduğu yerlerde, müşteri geri döndürülemez etkilere neden olabilecek proje faaliyetlerine başlamadan önce ek etütler ve/veya izleme çalışmaları gerçekleştirmelidir.
8. Değerlendirme süreci yoluyla, müşteri proje yaşam döngüsünün erken evrelerinde, projeye ilişkili potansiyel fırsatları, riskleri ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkileri tespit etmeli ve nitelendirmelidir. Değerlendirmenin kapsamı, etkileri olasılık, önem ve ciddiyet derecelerine göre nitelendirmek ve etkilenmesi olası toplulukların ve uygun hallerde diğer paydaşların kaygılarını yansıtmak için yeterli olmalıdır. Değerlendirme aynı zamanda doğrudan, dolaylı ve kümülatif etkileri göz önüne almalı ve projeye uygulanacak azaltma tedbirlerinin etkinliğini ve fizibilitesini değerlendirmelidir. Değerlendirme süreci peyzaj düzeyinde oluşabilecek etkilerin ve koruma statülerinden ve degradasyon veya bozulmalarının derecesinden bağımsız olarak ekosistemlerin ekolojik bütünlüğü üzerindeki etkilerin göz önüne alınmasını içermelidir.
9. Değerlendirme, bu biyolojik çeşitlilik kaynaklarını kullanımlarının projeden etkilenebileceği Yerli Halklar ve/veya projeden etkilenmesi olası topluluklar tarafından ekosistemlerin kullanımını ve bu kaynaklara bağımlılığı ele alacaktır. Değerlendirme aynı zamanda projenin bu ekosistemlere bağımlılığını ele alacaktır. Projenin bu ekosistemleri etkileme olasılığının olduğu ve müşterinin doğrudan yönetim kontrolüne veya önemli nüfuza sahip olduğu hallerde, olumsuz etkilerden kaçınılmalıdır. Eğer bu etkilerden kaçınılamıyorsa, müşteri bu ekosistemlerin genel işlevselliğini muhafaza etme amacıyla söz konusu etkileri en aza indirecek ve/veya uygun azaltma tedbirlerini uygulayacaktır.
10. Yerli Halklar ve yerel bölge halkı üzerinde bu tür etkiler yaratabilecek projeler için, müşteri (i) PK 5'te ekonomik yer değiştirme konularını ele alan koşullara; (ii) Yerli Halklar üzerinde oluşabilecek etki ve sorunların yönetilmesiyle ilgili olarak PK 7'de yer verilen özel koşullara; ve (iii) PK 10'da yer alan paydaş katılımı koşullarına uygun olarak, canlı doğal kaynakların kullanımından elde edilen faydaların adil ve eşitlikçi bir şekilde paylaşılması için fırsatlar sağlayacaktır.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasına ilişkin koşullar

⁴ Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planları (BÇEP) tipik olarak, öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerinde veya kritik habitatlarda net kayıp olmaması/net kazanç olması için artık etkilerin azaltılmasına yönelik bir dizi amaç, hedef ve yönetim tedbiri içerir. Amaç/hedef gerçekçi olmalı ve ölçülebilir hedefleri temel almalıdır. Her bir amaç, bir dizi eylem belirlemeli ve tamamlama göstergelerini veya izleme hedeflerini ve sorumlu taraf ile zaman çerçevesini içermelidir. BÇEP'ler hükümet, dış uzmanlar, yerel/uluslararası doğa koruma kuruluşları ve projeden etkilenen topluluklar dahil ilgili paydaşlarla istişare içinde geliştirilmelidir.

⁵ Habitat (yaşam alanı) ifadesi, canlı organizma topluluklarını ve bunların cansız ortama etkileşimlerini destekleyen, kara, tatlı su veya denizde bulunan bir coğrafi birim veya hava yolu olarak tanımlanmaktadır.

11. Değerlendirmenin biyolojik çeşitlilik üzerinde oluşabilecek projeye ilişkili etkileri belirlediği hallerde, müşteri risklerini azaltma hiyerarşisine ve uluslararası iyi uygulamalara uygun olarak yönetecektir. Müşteri ihtiyatlı bir yaklaşım benimsemeli ve azaltma ve yönetme tedbirlerinin uygulamasının değişen koşullara ve proje yaşam döngüsü boyunca proje izleme çalışmalarından alınacak sonuçlara duyarlı olduğu uyarlanabilir yönetim uygulamalarını tatbik etmelidir.
12. Yukarıdakinden bağımsız olarak, projeden etkilenen bazı alanlar "öncelikli biyolojik çeşitlilik özellikleri"⁶ olarak değerlendirilebilir; bunlara (i) tehdit altındaki habitatlar; (ii) hassas türler; (iii) geniş bir paydaşlar kümesi ve hükümetler (örneğin Kilit Biyolojik Çeşitlilik Alanları veya Önemli Kuş Alanları) tarafından belirlenen önemli biyolojik çeşitlilik özellikleri; ve (iv) bu paragrafta açıklanan öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerinin yaşayabilirliğini korumak için gereken ekolojik yapı ve işlevler dahildir.
13. Değerlendirme sonucunda projenin öncelikli biyolojik çeşitlilik özellikleri üzerinde önemli, olumsuz ve geri döndürülemez etkiler yaratabileceğinin saptanması durumunda, müşteri:
 - Teknik veya ekonomik açıdan fizibil alternatifler varsa;
 - Toplam faydalar biyolojik çeşitlilik üzerindeki proje etkilerinden fazla değilse;
 - PK 10 uyarınca paydaşlara danışılmadıysa;
 - Öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerini kabul eden uygulamadaki çevre kanunları çerçevesinde projeye izin verilmiyorsa;
 - Ölçülebilir koruma sonuçlarına ulaşmak için uzun vadede öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerinde net kayıp olmamasını ve tercihen net kazanç olmasını sağlamak üzere, azaltma hiyerarşisine⁷ uygun olarak uygun hafifletici tedbirler alınmıyorsa projeye ilgili hiçbir faaliyeti uygulamamalıdır.
14. En hassas biyolojik çeşitlilik özellikleri, aşağıdakilerden birini içeren kritik habitatlar olarak tanımlanmaktadır: (i) yüksek tehdit altında veya eşsiz olan ekosistemler; (ii) tehlikedeki⁸ veya kritik tehlikedeki türler için büyük önemi olan habitatlar; (iii) endemik veya sadece belli bir coğrafyada yaşayan türler için büyük öneme sahip habitatlar; (iv) küresel olarak önemli göçmen veya yoğunlaşan türleri destekleyen habitatlar; (v) kilit önemdeki evrimsel süreçlerle ilişkili alanlar; ya da (vi) bu paragrafta anlatılan biyolojik çeşitlilik özelliklerinin yaşayabilirliğinin korunmasında hayati önemi olan ekolojik işlevler.
15. Değerlendirmede projenin kritik habitatlar üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceği saptanmışsa, müşteri söz konusu kritik habitat üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerin bir değerlendirmesini yapacaktır.
16. Kritik habitat, ekolojik bütünlüğüne veya biyolojik çeşitliliğinin önemine zarar verecek derecede daha fazla parçalanmamalı, dönüştürülmemeli veya bozulmamalıdır. Sonuç olarak, kritik habitat

⁶ Öncelikli biyolojik çeşitlilik özellikleri özellikle yerine konamayan veya hassas olan ama kritik habitatlardan (paragraf 14'te açıklandığı gibi) daha düşük öncelik düzeyine sahip bir biyolojik çeşitlilik alt kümesidir.

⁷ Son çare olarak, önemli artık etkilerin hala olduğu durumlarda, müşterinin biyolojik çeşitlilik dengelemeleri gibi telafi edici tedbirlerin kullanımını düşünmesi gerekebilir.

⁸ Doğal Hayatı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği tarafından Nesli Tükenme Tehlikesi Altında Olan Türlerin Kırmızı Listesinde (IUCN Kırmızı Listesi) yer aldığı şekliyle. Diğer sıralamalara göre kritik habitatlar şöyle belirlenmiştir: (i) IUCN'nin rehberliğini benimseyen ülkelerde, eğer bir tür ulusal/bölgesel olarak kritik tehlikede veya tehlikede olarak listelenmişse, kritik habitat belirlemesi yetkin profesyonellerle istişare içinde proje temelli olarak yapılacaktır; ve (ii) ulusal veya bölgesel olarak listelenen türlerin sınıflandırmaları tam olarak IUCN sınıflandırmalarına uymuyorsa (örneğin, bazı ülkeler "koruma altındaki" veya "sınırlı" gibi daha genel sınıflandırmalarla türleri sınıflandırmaktadır), listelenmenin gerekçe ve amacını belirlemek için bir değerlendirme yapılacaktır. Bu durumda, kritik habitat belirlemesi söz konusu değerlendirmeyi temel alacaktır.

alanlarında, müşteri aşağıdaki koşullar yerine getirilmediği sürece proje faaliyetlerini uygulamayacaktır:

- projenin biyolojik çeşitlilik açısından daha az değere sahip habitatlarda geliştirilmesi için bölgede başka uygulanabilir alternatif olmaması;
- PK 10 uyarınca paydaşlara danışılması;
- öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerini kabul eden uygulamadaki çevre kanunları çerçevesinde projeye izin verilmesi;
- projenin paragraf 14'te anlatıldığı şekilde habitatı kritik kılan biyolojik çeşitlilik özellikleri üzerinde ölçülebilir olumsuz etkilere yol açmaması;
- projenin projeden etkilenen kritik habitat için net kazançlar⁹ sağlamak üzere tasarlanmış olması;
- Projenin, makul bir zaman diliminde¹⁰, kritik tehlike veya tehlike altındaki türlerin popülasyonunda¹¹ net azalmaya yol açmasının beklenmemesi;
- Kritik habitat statüsünün değerlendirilmesini amaçlayan sağlam ve uygun şekilde tasarlanmış, uzun dönemli bir biyolojik çeşitlilik izleme ve değerlendirme programının müşterinin uyarlanabilir yönetim programına entegre edilmiş olması.

17. Müşterinin 16. paragrafta öngörülen şartları yerine getirebildiği durumlarda, projenin hafifletme stratejisi Biyolojik Çeşitlilik Yönetim Planında veya Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planında tanımlanacaktır.
18. Öncelikli biyolojik çeşitlilik özellikleri veya kritik habitat için biyolojik çeşitliliği karşılığı ile dengelemenin (ofset) önerildiği yerlerde, müşteri bir değerlendirme ile projenin biyolojik çeşitlilik üzerindeki önemli artı etkilerinin 13 ve 15-17. paragraflarda yer alan koşulları karşılayacak şekilde yeterli düzeyde azaltılacağını ispatlamalıdır. Bu durumlarda, müşteri karşılığı ile dengeleme tasarımında ve uygulamasında bilgi sahibi olan deneyimli dış uzmanlar tutacaktır.

Yasal olarak korunan ve uluslararası tanınan biyolojik çeşitlilik değerine sahip alanlar

19. Projenin yasal ya da diğer etkili yollarla korunan¹² ve/veya uluslararası olarak tanınan¹³ veya ulusal hükümetlerce bu statü için önerilen bir alanda gerçekleşmesi veya olumsuz etkiler yaratma potansiyeline sahip olması halinde müşteri, projeye ilgili olası etkileri saptayıp değerlendirmeli ve projeden kaynaklanan etkilerin söz konusu alanın bütünlüğünü, koruma hedeflerini ve/veya biyolojik çeşitlilik açısından önemini olumsuz etkilememesi için azaltma hiyerarşisi uygulamalıdır.

⁹ Net kazançlar, habitatı kritik kılan biyolojik çeşitlilik değerleri için ulaşılabilen ek koruma sonuçlarıdır. Net kazançlar biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetleri yoluyla elde edilebilir ve/veya müşterinin bu Performans Koşulunda 16. paragrafta belirtilen koşulları bir biyolojik çeşitlilik dengelemesi olmadan karşıladığı durumlarda, müşteri habitatı iyileştirmek ve biyolojik çeşitliliği korumak için in situ (yerinde) uygulanabilen programlar yoluyla net kazanç elde etmelidir.

¹⁰ Müşterilerin kritik tehlike veya tehlike altındaki türler için "sıfır net azalma" olduğunu hangi zaman diliminde kanıtlamaları gerektiği, dış uzmanlara danışılarak vaka bazında belirlenecektir.

¹¹ Net azalma, türün global ve/veya bölgesel/ulusal ölçekte nesiller veya uzun bir dönem boyunca ayakta kalmasını etkileyebilecek şekilde tekil veya kümülatif birey kaybını ifade eder. Potansiyel net azalmanın boyutu (örneğin global ve/veya bölgesel/ulusal) ilgili türün IUCN'in Kırmızı Listesi (global) ve/veya bölgesel/ulusal listelerde yer almasına göre belirlenir. Hem IUCN'in Kırmızı Listesi (global) hem de bölgesel/ulusal listelerde yer alan türler için net azalma ülke/bölge popülasyonuna göre belirlenecektir.

¹² Bu PK, IUCN'nin "Korunan Alanlar" tanımından rehberlik almaktadır.

¹³ UNESCO Dünya Doğal Miras Alanları, UNESCO İnsan ve Biyosfer Rezervleri, Başlıca Biyolojik Çeşitlilik Alanları ve Uluslararası Önem Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi) dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla uluslararası anlaşma ve sözleşmelerde belirlenen alanlar.

20. Değerlendirmede projenin yasal olarak korunan alanlar veya biyolojik çeşitlilik açısından uluslararası olarak değerli olarak tanınan alanlar içindeki öncelikli biyolojik çeşitlilik özellikleri ve/veya kritik habitatları olumsuz etkileme potansiyeline sahip olduğunun saptanması halinde, müşteri sırasıyla 13 veya 15-17. paragraflara uygun olarak söz konusu etkileri önlemeye çalışacaktır. Ayrıca, müşteri:

- Teklif edilen her türlü geliştirmeye kanunların izin verdiğini kanıtlayacaktır ki bu, korunan alanlar üzerinde projeye bağlantılı olarak oluşan etkilerin özel bir değerlendirmesinin ülke kanunları çerçevesinde gerektiği şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği anlamına gelebilir;
- Söz konusu alanlar için devlet tarafından kabul edilmiş yönetim planlarıyla tutarlı bir şekilde davranacak;
- Teklif edilen proje hakkında PK 10'a uygun olarak korunan alanın yöneticilerine, ilgili makamlara, yerel topluluklara ve diğer paydaşlara danışacak;
- Korunan alanın koruma hedeflerini desteklemek ve güçlendirmek için uygun şekilde ek programlar uygulayacaktır.

İstilacı Yabancı Türler

21. Müşteri, biyolojik çeşitlilik üzerinde önemli olumsuz etkiler doğurabilecek yabancı türlerin kazara veya kasten bölgeye getirilmesinden sakınmalı ve bunu proaktif bir şekilde engellemelidir; özellikle:

- Müşteriler, söz konusu türlerin hareketine ilişkin düzenleyici yasal bir çerçeveye göre yapılmadığı sürece, yabancı türleri normal olarak bulunmadıkları alanlara kasten getirmeyeceklerdir. Hiçbir koşul altında, istilacı olduğu bilinen türler yeni ortamlara getirilmeyecektir.
- Müşteri, yabancı türlerin kazara nakledilmesi veya serbest bırakılması¹⁴ ile ilgili potansiyel riskleri, etkileri ve bunları azaltma seçeneklerini belirleyecektir.
- Yabancı türlerin önerilen proje ülkesinde veya bölgesinde önceden yer etmiş oldukları durumlarda, müşteri istilacı türlerin henüz tutunmadıkları alanlara yayılmaması için özen gösterecektir. Uygulanabilir olduğu ölçüde, müşteri, üzerinde yönetim kontrolüne sahip olduğu biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanlarda bu gibi türlerin kökünü kazımak için tedbirler alacaktır.

Canlı doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi

Uygulama kapsamı

22. Bu PK, canlı doğal kaynakların birincil üretimini içeren veya bu tür kaynakların projenin ana işlevleri için merkezi öneme sahip olduğu projeler için uygulanır¹⁵.
23. Müşteri, çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların proje döngüsü boyunca nasıl ele alınıp yönetileceğini belirleyecektir. Müşteri, genel ÇSYS ve/veya ÇSYP'sinin bir parçası olarak bu PK'ya uygunluğu sağlamak için tedbirler benimseyecek ve uygulayacaktır. Çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim koşulları PK 1'de verilmiştir.

Koşullar

¹⁴ Mal ve hizmetlerin uluslararası nakliyatıyla ilgili olarak, bu Performans Koşulu, Uluslararası Gemi Balast Suyu ve Sedimentlerinin Kontrolü ve Yönetimi Sözleşmesinin (BWM) rehberliğini kabul etmektedir. Bu tür nakliyat faaliyetleri içeren bir proje için EBRD finansmanı almak isteyen müşterilerin söz konusu sözleşmenin çerçevesinde geliştirilen uygun yükümlülükleri yerine getirmesi beklenir.

¹⁵ Tarım ürünü veya hayvan üretimini, doğal veya dikilmiş ormanlarda ormancılığı, su ürünleri yetiştiriciliğini veya balıkçılığı ve enerji için biyokütle üretimini ve kullanımını ve biyoyakıt üretimini içeren projeler bu PK'ya tabidir.

Genel koşullar

24. Müşteriler canlı doğal kaynakları proje düzeyinde uygulanabilir olduğu şekilde ilgili AB temel çevre standartlarının ve ulusal yasal gereklerin uygulanması yoluyla yöneteceklerdir.
25. Müşteriler makul bir zaman dilimi içinde bağımsız sertifikasyon veya verifikasyona tabi olan ilgili küresel, bölgesel veya ulusal olarak tanınan standartların benimsenmesine ve uygulanmasına öncelik verecektir. Proje için geçerli belirli canlı doğal kaynaklarla ilgili standartların olmaması halinde, müşteri sektöre özgü uygun, sürdürülebilir yönetim uygulamalarını kullanmayı taahhüt edecektir.

Sorun ve etkilerin değerlendirilmesi

26. Canlı doğal kaynakların kullanımını içeren projelere sahip müşteriler kaynağın sürdürülebilirliğini değerlendirecek ve ekosistemler ve destekledikleri biyolojik çeşitlilik üzerindeki potansiyel etkileri ve aşağıdaki ilkeleri göz önünde bulunduracaktır:
 - Her türlü canlı doğal kaynağın kullanımı, ekosistem içinde sağladığı temel ekolojik işlev bağlamında değerlendirilmelidir.¹⁶
 - Doğrudan, dolaylı ve kümülatif etkilerin göz önüne alınması.
 - Canlı doğal kaynakların kullanımı, azaltma hiyerarşisi yaklaşımı doğrultusunda olacak ve diğer kullanıcılar için ortaya çıkan faydaları optimize etmeyi amaçlayacaktır.
 - Bölgede doğal olarak bulunmayan ve yerel türler üzerindeki istilacılık ve/veya baskınlık düzeyleri henüz test edilmemiş olan türlerin veya popülasyonların üretimi ve/veya kullanımı kısıtlanmalı veya üretim veya kullanım öncesinde yeterli etütlerin yapılmasına ve ilgili ulusal yetkili makamlardan onay alınmasına tabi olmalıdır.

Tarım ürünü ve hayvan üretimi

27. Tarım ürünü veya hayvan üretimi yapan müşteriler, olumsuz etkileri ve kaynak tüketimini önlemek veya en aza indirmek için uluslararası iyi uygulamaları kullandıklarından emin olmalıdır.
28. Eti veya yan ürünleri (örneğin yumurta, süt, yün) için hayvan yetiştiriciliği, taşınması ve kesimi ile uğraşan müşteriler, ulusal yasal gerekleri, ilgili AB hayvan refahı standartlarını ve hayvan yetiştirme tekniklerine ilişkin uluslararası iyi uygulamaları benimseyecek ve uygulayacaktır.

Balık ve su ürünleri

29. Balık ve diğer su türlerinin yetiştirilmesi, hasadı veya işlenmesiyle uğraşan müşteriler, faaliyetlerinin sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirildiğini veya gerçekleştirileceğini kanıtlamalıdır. Bu, bağımsız sertifikasyon¹⁷ veya değerlendirme sürecinin bir parçası olarak gerçekleştirilen çalışmalar vasıtasıyla elde edilebilir. Balıkçılık faaliyetleri sadece ürün toplamayla sınırlı değildir. Farklı tür ve popülasyonların getirilmesi veya yeniden çoğaltılması halinde, özellikle göller gibi kapalı ortamlarda, yeni stokun mevcut yerel endemik/doğal balık türlerini tahrip etmemesi veya yerinden etmemesi sağlanmalıdır.

¹⁶ Örneğin, ormanların tamamen kesilmesi diğer biyolojik çeşitlilik, toprak erozyonu, havza hidrolojisi, su kalitesi ve balık yatakları üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir. Benzer şekilde, bir balık türünün aşırı avlanması ekosistemlerin uzun dönemli bütünlüğünü ve ekolojik dengesi etkileyebilir.

¹⁷ Örneğin, uluslararası kabul edilen sürdürülebilir balıkçılık programları Deniz Koruma Konseyi (Marine Stewardship Council) sertifikasyonunu içermektedir.

30. Su ürünü projeleri için, müşteriler yerel olmayan türlerin su ortamına kaçma riskini değerlendirecek ve en aza indirecektir. Müşteriler ayrıca hastalık ve/veya parazitlerin ortama bulaşma potansiyelini değerlendirmeli ve en aza indirmelidir.

Doğal ve ekilmiş orman

31. Temel ormancılık faaliyetleriyle uğraşan müşteriler, projeye ilişkili faaliyetleri öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerinin veya kritik habitatların dönüştürülmesiyle, parçalanmasıyla veya bozulmasıyla sonuçlanma potansiyeline sahipse operasyonlarını ekosistemler ve destekledikleri biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkileri önlemek veya en aza indirmek için planlamalıdır.
32. Müşteriler, üzerinde doğrudan yönetim kontrolüne sahip oldukları ormanlar ve/veya ekim alanları için uluslararası kabul görmüş sürdürülebilir orman yönetimi¹⁸ ilkelerinin ve standartlarının karşılandığına dair bağımsız sertifikasyon alacaktır. Değerlendirmenin orman yönetimi uygulamalarının söz konusu standartlara uygun olmadığını açığa çıkardığı hallerde, müşteriler makul bir zaman diliminde söz konusu sertifikasyonu almak için bir yönetim planı geliştireceklerdir.

Biyokütle yakıtı kullanımı ve biyoyakıt üretimi

33. Biyokütle üretimi ve kullanımında yer alan müşteriler ekosistemler ve destekledikleri biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkileri (i) teknik ve mali açıdan fizibil ve etkin maliyetli şartlarda mevcut olduğu yerlerde biyokütle yakıtının birincil kaynağı olarak artık ve atık materyalleri kullanarak; ve (ii) ilgili AB ilkelerini ve standartlarını benimseyip uygulayarak ve mevcut olduğu yerlerde operasyonlarını makul bir süre içinde söz konusu standartlara göre sertifikalandırmaya çabalarak en aza indirecektir.
34. Biyoyakıt üretiminde yer alan müşteriler, ekosistemler ve destekledikleri biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerin ve ayrıca her bir enerji birimini üretmek için gereken toprak, su ve diğer kaynakların kullanımının ve bunlar üzerindeki etkinin en aza indirilmesi için, sürdürülebilir bir şekilde üretilen ham maddeler kullanacaktır. Müşteri biyoyakıt ham madde üretimi için ilgili AB ilkelerini, standartlarını ve rehberlerini benimseyecek ve uygulayacak, mümkün olan yerlerde operasyonlarını makul bir süre içinde söz konusu standartlara göre sertifikalandırmaya çabalayacaktır.

Tedarik zinciri

35. Müşteri, genel ÇSYS ve ÇSYP'nın bir parçası olarak, (i) projenin canlı doğal kaynaklar için müşterinin üzerinde doğrudan yönetim kontrolüne sahip olmadığı dış tedarikçileri kullandığı; (ii) bu kaynakların projenin temel işlevleri için merkezi öneme sahip olduğu; ve (iii) tedarikçilerin ekosistemleri ve destekledikleri biyolojik çeşitliliği önemli derecede etkileme potansiyeline sahip olduğu hallerde, ana tedarikçilerini değerlendirmek için sürdürülebilir bir kaynak satın alma politikası, yönetim prosedürleri ve doğrulama sistemleri uygulayacaktır. Politikalar, prosedürler ve doğrulama sistemleri:

- Sadece yasal ve sürdürülebilir kökenli kaynakların satın alınmasını;
- Canlı doğal kaynakların kaynağının izlenip belgelenmesini;
- Canlı doğal kaynakların biyolojik çeşitlilik açısından değere, öncelikli biyolojik çeşitlilik özelliklerine veya kritik habitatlara sahip etkilenen ekosistemlerin, yasal olarak korunan alanların, uluslararası tanınan alanların temel ekolojik işlevlerinin olumsuz etkilenmemesini sağlayacaktır.

¹⁸ Uluslararası kabul görmüş ormancılık sertifikasyon programları arasında Orman Koruma Konseyi (FSC) ve Orman Sertifikasyonu Onaylama Programı (PEFC) yer almaktadır.

36. Müşteriler, varsa, satın alınan ürün için uluslararası kabul gören sürdürülebilir yönetim ilke ve standartlarına uygun olarak üretilen canlı doğal kaynakları satın almayı tercih etmelidir. Uluslararası kabul gören endüstri sürdürülebilirlik sertifikasyon sistemlerinin mevcut olduğu yerlerde, müşteri makul bir zaman dilimi içinde operasyonlarını ve tedarik zinciri yönetim sistemini bu tür standartlara göre sertifikalandırmaya çalışacaktır. Böyle bir sertifikasyon sisteminin olmaması durumunda, müşteri uluslararası iyi uygulamaları ve teknolojileri uygulayacaktır.

Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO'lar)

37. AB üye devletlerinde, GDO'lar yetkili otoritelerce onay verilmeden kullanılamamakta ve çevreye bırakılamamaktadır. EBRD'nin faaliyet gösterdiği diğer ülkelerde, GDO'lar AB temel standartları doğrultusunda bir risk değerlendirmesi yapılmadan kullanılamaz ve çevreye bırakılamaz.

EBRD Performans Koşulu 7:

Yerli Halklar

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), projelerin Yerli Halklara ekonomik ve sosyal kalkınma amaçlarını yerine getirmede onlara yardımcı olabilecek projeye ilişkin faaliyetlere katılma ve bunlardan yararlanma fırsatları yaratabileceğini kabul eder. Yerli Halklarla ilgili konuların yönetiminde hükümet çoğu zaman merkezi bir rol oynadığından, müşteriler kendi faaliyetlerinin risk ve etkilerinin yönetilmesinde sorumlu makamlarla ve ilgili topluluklarla uygun şekilde işbirliği yapmalı ve birlikte çalışmalıdır.
2. “Yerli Halklar” ifadesinin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Yerli Halklar farklı ülkelerde farklı terimlerle de anılabilmektedir. Bir ülke veya bölgede Yerli Halk olarak sınıflandırılmayabilecek grupların başka bir ülke veya bölgede böyle sınıflandırılabilmesi de kabul edilmektedir.
3. Bu Politikada ve bu PK’da “Yerli Halklar” terimi ulusal topluluklar içinde egemen gruplardan farklı olan, değişen derecelerde aşağıdaki niteliklere sahip sosyal ve kültürel bir gruba atfen teknik anlamda kullanılmıştır:
 - Kendilerini farklı bir yerli etnik veya kültürel grubun üyeleri olarak tanımlamaları ve bu kimliklerinin başkaları tarafından da kabul edilmesi,
 - Proje alanı içinde coğrafi olarak farklı yaşam alanlarına, geleneksel topraklara veya atadan gelme bölgelere ve bu yaşam alanları ve bölgelerindeki doğal kaynaklara toplu bağlılık¹,
 - Geleneksel² olarak ücret dışı (ve sıklıkla göçebelik/ yaylacılıkla) geçinme stratejileri izleyen ve konumları kendi örf ve adetleriyle veya özel kanun ve yönetmeliklerle düzenlenen nüfuslardan gelme,
 - Egemen toplum veya kültürünkilerden farklı göreneksel kültürel, ekonomik, sosyal veya siyasal kurumlar,
 - Ülke veya bölgenin resmi dil veya lehçesinden sıklıkla farklı bir dil veya lehçe.
4. Bir grup veya grup üyelerinin karma veya kentsel topluluklar içinde yaşaması ve/veya geleneksel topraklarını sadece mevsimsel olarak ziyaret etmesi, zorla göçe tabi tutulmuş olması ve göçebe veya yaylacılık yaşam şeklini izlemesi bu PK’nun uygulamasına *ilk bakışta* hiçbir engel teşkil etmez.
5. Bu PK, Yerli Halklara ortaklar gözüyle yaklaşmakta ve onlara değerleri kendilerinin ve ülkelerinin sosyoekonomik kalkınmasına büyük katkılarda bulunabilecek insanlar ve halklar olarak saygı duymaktadır. Ancak bu PK, ulusal toplumlarda egemen gruplardan farklı kimliklere sahip sosyal gruplar olarak Yerli Halkların nüfusun en marjinalleştirilmiş

¹ Zorunlu göç nedeniyle "proje alanı içinde coğrafi olarak farklı yaşam alanlarına, geleneksel topraklara veya atadan gelme bölgelere olan toplu bağlılıklarını" yitirmiş bir grup, projeden etkilenmesi bekleniyorsa hala bu PK kapsamında kabul edilir. "Zorunlu göç" çatışma, devletçe uygulanan yeniden yerleştirme programları, arazilerinin mülkiyetini kaybetmeleri, doğal afetler veya bölgenin kentsel alana dahil olması nedeniyle, coğrafi olarak farklı yaşam alanlarına, geleneksel topraklara veya atadan gelme bölgelere olan toplu bağlılığın yitirilmesini ifade eder. Bu PK amaçları kapsamında, "kentsel alan" normalde bir şehir veya büyük ilçe anlamındadır ve hiçbiri kesin belirleyici olmayan aşağıdaki özelliklerin hepsini göz önüne alır: (i) alanın iç hukuk çerçevesinde yasal olarak kentsel alan şeklinde belirlenmesi; (ii) yüksek nüfus yoğunluğu; ve (iii) tarım faaliyetlerine kıyasla tarım dışı ekonomik faaliyetlerin yüksek oranda olması

² Bu, bir önceki dipnot uyarınca, yapılmaya artık devam etmiyor olsa bile geçerlidir.

ve en savunmasız segmanları arasında olabileceğini kabul etmektedir. Yerli Halkların ekonomik, sosyal ve yasal statüleri çoğu zaman onların araziler ve doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki çıkarlarını ve haklarını (ister bireysel ister kolektif) savunma kapasitelerini sınırlamaktadır ve bu kişilerin kalkınmaya katılma ve kalkınmadan fayda sağlama yetilerini sınırlandırabilmektedir. Arazileri ve kaynakları kendi topluluklarının bir üyesi olmayan kişilerce dönüştürüldüğünde veya işgal edildiğinde bu kişiler özellikle savunmasızdır.

6. Bu PK, Yerli Halkların kimlik, kültür, arazi ve kaynaklarının benzersiz bir şekilde birbirine geçmiş olduğunu ve bazı yatırım türlerinin neden olduğu değişiklikler karşısında özellikle savunmasız olduklarını ve bu nedenle de dil, kültür, din, tinsel inanç ve kurumlarının tehdit edilebileceğini kabul etmektedir. Bu özellikler, Yerli Halkları farklı risk türlerine ve farklı ciddiyet derecesinde etkilere maruz bırakmaktadır; buna kimlik kaybı, kültür ve doğal kaynak temelli geçim kaynaklarının kaybı ve yoksulluk ve hastalığa maruz kalma dahildir. Yerli kültürlerde kadın, erkek ve çocuğun rollerinin egemen gruptakilerden farklı olabileceği de kabul edilmektedir; erkek ve kadınlar hem kendi toplulukları içinde hem de genel toplum içinde ayrımcılığa varabilecek farklı muameleler deneyimleyebilmektedir. Çocuklar, çocuk statüleri nedeniyle özellikle marjinalleştirilebilmektedir ve yerli statüleri nedeniyle de ayrımcılık yaşarlar. Bu gerçekler nedeniyle, Yerli Halklarla ilgili konular sık sık karmaşıktır. Ayrıca, egemen kültür bazen belli insan grupları için bir yerli statüsünün varlığını kabul etmekte çekingen davranabilmekte veya varlığının farkında bile olmayabilmektedir. Bu nedenle, yerli kadın ve erkeklerin dezavantajlı konuma düşmemelerini ve Banka destekli projeden uygun şekilde yararlanabilmelerini ve projeye dahil edilmelerini sağlamak için özel tedbirlere ihtiyaç vardır.
7. Bu PK, EBRD'nin faaliyet gösterdiği ülkelerdeki Yerli Halkların durumlarının kendi tarihleri nedeniyle eşsiz olduğunu kabul etmektedir. Yerli Halklar artık göreneksel geçimlik işlerde çalışmadıkları gibi kimlikleri de sadece bu tip geleneksel geçim yolu ve yaşam biçimleriyle ilişkilendirilememektedir. Ayrıca, Yerli Halkların çoğu zaman karma etnisiteli yerleşimlerde yaşadığı kabul edilmektedir. Göçebeliliğin ve yaylacılığın devam eden varlığı ve gönülsüz yeniden yerleştirme uygulamaları, belirli bölgelerle sürekli sabit bağlantılar beklenmesine yol açmıştır ve bu her zaman uygun değildir. Bu PK, Yeri Halkların geçim kaynaklarının ve örüntülerinin egemen kültürdekilerden hayli farklı olabileceğini ve zaman içinde değişikliklere uğramış olabileceğini anlamaktadır.

Amaçlar

8. Özel amaçlar aşağıdaki gibidir:
 - Geçiş sürecinin Yerli Halkların itibarı, insan hakları, özelemleri, kültürleri ve doğal kaynağa dayanan geçim yollarına tam saygıyı güçlendirmesini sağlamak;
 - Yerli Halkların hayatları ve geçim yolları üzerinde projelerin oluşturabileceği olumsuz etkileri önceden tahmin etmek ve önlemek veya önlemek mümkün olmadığında en aza indirmek, hafifletmek veya tazmin etmek;
 - Yerli Halkların projelerden kültürel olarak uygun şekilde yararlanmalarını mümkün kılmak;
 - Müşterinin proje sürecinin başından sonuna kadar bir projeden etkilenen Yerli Halklarla sürekli bir ilişki tesis etmesini ve sürdürmesini desteklemek;
 - Projeler Yerli Halklar tarafından kullanılan geleneksel veya göreneksel arazilerde konumlandırılacağına, göreneksel ve geleneksel olmayan geçim yolları projeden etkileneceğinde veya Yerli Halkların kültürel kaynaklarının ticari kullanımı halinde müşterinin Yerli Halklarla iyi niyetli uzlaşmaya varmasını ve Yerli Halkların bilgilendirilmiş katılımını teşvik etmek;

- Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Bildirgesinde³ yer verilen, aşağıda 30-34. paragraflarda belirtilen projeye ilgili faaliyetler için, Yerli Halkların bu tür projelerin olumsuz etkilerine karşı sahip oldukları özel savunmasızlık göz önüne alınarak projeden etkilenen Yerli Halkların önceden bilgilendirilmiş rızasının alınması gerektiği ilkesini tanımak⁴;
- Toplumsal cinsiyet konularını ele almak ve bir projenin cinsiyetler üzerinde orantısız etkiler yaratma potansiyelini azaltmak suretiyle, Yerli Halklardan kadın, erkek ve çocukların özel ihtiyaçlarını tanımak;
- Yerli Halkların göreneksel kanunlarını ve adetlerini tanımak ve saygı göstermek ve bunları tam olarak dikkate almak;
- Yerli Halkların kültür, bilgi ve uygulamalarına onların isteklerine göre saygı duymak ve bunları sürdürmektir.

Uygulama kapsamı

9. Bu PK bir projenin Yerli Halkları etkileme olasılığı bulunduğu uygulanacaktır. Bu PK'nun amacı kapsamında belirli bir grubun Yerli Halk olarak değerlendirip değerlendirilmeyeceğinin doğrulanması için müşteriden uzman görüşüne başvurması istenebilir.
10. Bu PK'nun uygulanabilirliği, çevresel ve sosyal değerlendirme süreci sırasında aşağıda 2-7. paragraflarda ana hatları belirtilen kısıtlara göre belirlenecektir. Bu koşullara uygunluk için gerekli eylemlerin uygulanması bu PK ve uygun şekilde PK 1, 5, 8 ve 10'a göre yönetilecektir.

Koşullar

11. Yerli Halkların etkilenmesi⁵ olası projelerde, müşterinin Yerli Halklar üzerindeki etkilerin bir değerlendirmesini yapması gereklidir. Bunun sonucuna bağlı olarak, müşterinin ilk olarak olumsuz etkileri önlemesi ve bunun uygulanabilir olmaması halinde, muhtemel olumsuz etkileri en aza indirecek ve/veya hafifletecek ve yararları belirleyecek şekilde bir Yerli Halkların Kalkınma Planını (aşağıdaki 19. paragrafa göre) hazırlaması beklenir. Müşterinin ayrıca etkilenen yerel bölge halkıyla bilgilendirilmiş istişare ve katılımını sağlaması, özel bir şikayet mekanizması uygulaması ve tazminat ve toplumlar için fayda sağlama fırsatları için uygun yöntemler saptaması ve belirlemesi beklenir. İstişarede bulunurken, müşteri bazı durumlarda Yerli Halkların geçim yapısında bir mevsimselliğin olduğu gerçeğini aklında tutacaktır; müşteri istişareyi Yerli Halkların görüşlerinin tasarım sürecine yeterli girdi sağlamaya yetecek süre tanınarak alınmasını sağlayan bir şekilde tasarlamalıdır.
12. Müşterinin Yerli Halkları etkilemiş olabilecek ve/veya etkileyebilecek proje faaliyetlerini başlatmış olması halinde, (i) boşlukları ve (ii) bu PK ile uygunluğu sağlamak için gerekli düzeltici adımları belirlemek için bir değerlendirme yapılacaktır. Daha sonra bir eylem planı üzerinde mutabık kalınacaktır.
13. Müşterinin kurumu içinde yeterli kaynak bulunmadığında, projenin geliştirilmesi ve uygulaması süresince deneyimli ve bağımsız sosyal uzmandan tavsiye alınmalıdır.

³ Genel Kurulun 13 Eylül 2007 tarihinde kabul edilen Yerli Halkların Hakları Bildirgesi.

⁴ Arazi, istihdam, sağlık ve sosyal güvenlik ve örf adet hukuku dahil olmak üzere Yerli Halklarla ilgili çok çeşitli konuları kapsayan 169 No.lu ILO Sözleşmesi (Yerli Halklar Sözleşmesi). İstişare ve katılım, Sözleşmenin köşe taşlarıdır.

⁵ Projeden etkilenen Yerli Halklar sosyo- ekonomik durumu ve/veya geleneksel kültürü ve yaşam şekli bir projeye etkilenenlerdir.

Değerlendirme

14. Özel türde bir sosyal değerlendirme için ulusal yasal şartın bulunması halinde, müşteri bu PK'da istenen ek sosyal değerlendirmeye ilaveten bu sosyal değerlendirmeyi gerçekleştirecektir.
15. Projenin henüz başlatılmadığı durumlarda, müşteri projeden doğrudan veya dolaylı olarak hem olumlu hem de olumsuz şekilde etkilenebilecek tüm Yerli Halk topluluklarını ve onlar üzerinde beklenen sosyal, kültürel (kültürel miras dahil) ve çevresel etkilerin niteliğini ve derecesini ve planlanan önlemleri bir sosyal değerlendirme aracılığıyla belirleyecektir. Bu değerlendirme, yerli toplulukların çevrelerinde ve yaşam biçimlerinde oluşan değişiklikler karşısındaki özel kırılabilirliklerini göz önünde bulunduracaktır. Müşteri, (i) olumsuz etkileri önlemek veya hafifletmek için ve (ii) projeye ilişkin faydaları paylaşmak için tedbirler planlayacaktır.
16. Teklif edilen proje bakımından inşaatın, projeye ilişkin faaliyetlerin veya operasyonların zaten başlatılmış olduğu durumlarda, müşteri (şirketin geçmiş performansına ilişkin olanlar dahil) tüm ilgili belgeleri ve bilgiyi ve mümkün olduğu kadar bu PK'da çerçevesi çizilen süreci izleyerek projeden etkilenen Yerli Halkların görüşlerini aldığını ve bu görüşler üzerine hareket ettiğini gösteren, daha önce yetkililere sunulmuş olan belgelerin bir kaydını sunacaktır.
17. 16. paragrafın koşulları yerine getirilmemişse, müşteri projenin Yerli Halklar üzerindeki etkileri ve Yerli Halkların projeye ilişkin görüşleri hakkında tarafsız ve objektif bir çalışma yaptıracaktır. Kültürel olarak uygun bir şekilde yapılacak olan bu çalışma, Yerli Halkların yaşamları ve geçimleri üzerinde o güne kadar olan etkileri, müşterinin hem olumsuz etkileri hafifletmek hem de projenin yararlarını belirlemek ve paylaşmak için gösterdiği çabalarını ve proje planlamasına ve uygulamasına Yerli Halkların katılım seviyesini gözden geçirecektir.

Olumsuz etkilerin önlenmesi

18. Tüm çabalar ilk olarak projenin Yerli Halklar üzerindeki olumsuz etkilerini önlemeye yöneltilmelidir. Olumsuz etkilerin önlenmesi uygulanabilir olmadığında, müşteri bu etkileri uygun ve orantılı bir şekilde en aza indirecek, hafifletecek veya tazmin edecektir.

Yerli Halkların Kalkınma Planının hazırlanması

19. Müşterinin olumsuz etkileri en aza indirmek, hafifletmek ve tazmin etmek ve faydaları belirlemek ve paylaşmak için teklif ettiği önlemler, etkilenen Yerli Halkların bilgilendirilmiş katılımı ile geliştirilecektir ve Yerli Halkların Kalkınma Planı (YHKP) gibi zamana bağlı bir planda veya Yerli Halklar için ayrı bileşenleri olan daha geniş bir topluluk kalkınma planının içinde bulunacaktır. Müşteri YHKP'yi hazırlamak için ilgili ve uygun teknik deneyimi olan nitelikli sosyal bilimciler tutacaktır. YHKP, projenin toplumsal cinsiyete ve farklı nesillere göre farklılaştırılmış etkilerini sistematik olarak değerlendirecek ve topluluktaki gruplar üzerindeki bu etkileri ele almaya yönelik eylemler içerecektir.

Yerli Halklar Kalkınma Planının (YHKP) kapsamı ve detaylarının düzeyi projeye ve proje etkinliklerinin kapsam ve doğasına göre değişiklik gösterecektir. Genel olarak, bir YHKP aşağıdaki bileşenleri kapsayacaktır:

Bölüm I – Sosyal değerlendirme özeti

- Mevcut durum bilgisi: mevcut durumun Yerli Halkların hem topluluk içi sosyal yapısı hem de hane içi rol ve sorumlulukları hakkında bir anlayış sağlaması önemlidir. Bu, uygun bir uygulama planının geliştirilmesine yardımcı olacaktır.
- Kilit bulgular: etkiler, riskler ve fırsatların analizi.

Bölüm II – İstişare ve katılım

- İstişarelerin sonucu ve gelecekteki katılım için plan

Uygulama planı

- Olumsuz etkileri önlemek, en aza indirmek ve hafifletmek için ve olumlu etkileri güçlendirmek için önlemler.
- Toplum temelli doğal kaynak yönetiminin devamını sağlayacak önlemler.
- Projeden yararlanma fırsatlarına katılımı sağlayacak önlemler.
- Şikayet mekanizması.
- Maliyetler, bütçe, zaman çizelgesi ve kurumsal sorumluluklar.
- İzleme, değerlendirme ve raporlama.

Bilgi açıklama, anlamlı istişare ve bilgilendirilmiş katılım

20. Müşteri proje planlama sürecinde mümkün olduğu kadar erken başlayan ve proje sürecinin başından sonuna kadar sürecek şekilde, Yerli Halkların etkilenen toplulukları ile devamlı bir ilişki tesis edecektir. Katılım süreci, onları doğrudan etkileyen meseleler, önerilen hafifletme önlemleri, gelişim faydalarının ve fırsatlarının paylaşımı ve uygulama sorunları hakkında bilgilendirilmiş katılımlarını ve etkilerin doğası ve süresi üzerine ortak bir anlayışı kolaylaştırmak için, Yerli Halklarla anlamlı bir istişare yürütülmesini sağlayacaktır.
21. Müşteri projeden etkilenen Yerli Halkların ilgili PK'lar hakkında ve onları etkileyen proje planları hakkında kültürel olarak uygun bir şekilde yeterince bilgilendirilmelerini sağlayacak, ilgili yerlerde topluluğun tüm parçalarının etkin katılımı için tedbirler alacaktır.
22. Toplumsal katılım süreci kültürel olarak uygun, Yerli Halkların toplu karar alma sürecine saygılı ve Yerli Halklar üzerindeki riskler ve muhtemel etkilerle orantılı olacaktır. Müşteri, bu sürecin uygun şekilde yürütüldüğünü kanıtlamak için yeterli belgelenmiş kanıt sunacaktır.
23. Özellikle, katılım süreci aşağıdakileri içerecektir:
 - Yerli Halkların temsilci organlarının (örneğin, diğerlerinin yanı sıra yaşlılar heyeti, köy meclisleri), Yerli Halkların örgütlerinin ve aynı zamanda bireysel olarak etkilenen yerli kişilerin katılımı;
 - İlgili örfi kanunları anlamak ve bunlara saygı göstermek;
 - Yerli Halkların toplu karar verme sürecine yeterli zaman ayırmak;
 - Yerli Halkların görüşlerini, kaygılarını ve tekliflerini kendi seçtikleri dilde ve dışarıdan manipülasyon, müdahale veya korkutma olmaksızın ve kültürel olarak uygun bir şekilde ifade etmelerinin kolaylaştırılması;
 - Yerli Halklara, yerli toplulukları etkileyen muhtemel sosyal ve ekolojik etkiler hakkındaki tüm ilgili plan ve bilgilerin kültürel olarak uygun bir şekilde ve dilde ve mesleki dil kullanmaksızın açıklanması;
 - Aşağıdakileri dikkate alarak toplumun heterojenliğinin kabulü:
 - Yerli Halklar yerli olmayan insanlarla birlikte karma topluluklarda yaşar;

- Yerli topluluklar çok seslidir; istişareler ve katılım farklı cinsiyet ve nesil gruplarını ve dışlanan grupları da kapsamalldır;
- Uygun bilginin EBRD'ye verilmesi ve uygulanabilir olduğunda EBRD'nin istişare sürecine katılımı;
- İstişare sürecinin tam olarak belgelendirilmesi⁶.

Şikayet mekanizması ve etnik temelli ayrımcılığın önlenmesi

24. Müşteri, proje için PK 10'da açıklandığı gibi kurulan şikâyet mekanizmasının kültürel olarak uygun ve Yerli Halklar için erişilebilir olmasını sağlayacaktır; bu, yazılı prosedürlere daha az bel bağlama ve sözlü raporlama kanallarının daha çok kullanılması anlamına gelebilir.
25. Banka tarafından finanse edilen projelerde Yerli Halkları ve bireyleri etnik nedenlerle istihdam fırsatları gibi faydalardan dışlayan örtülü etkenlerin olduğu durumlarda, proje etkinlikleri (i) Yerli Hakların örgütlerini ve bireylerini iş, sosyal, finansal ve işletme mevzuatı kapsamındaki hakları ve mevcut başvuru mekanizmaları hakkında bilgilendirmek, (ii) kredi, istihdam, iş hizmetleri, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri gibi fayda ve kaynaklara ve projeler tarafından üretilen veya kolaylaştırılan diğer faydalara erişim engellerini ortadan kaldırmak için uygun ve etkin bilgi yayma, eğitim ve önlemler ve (iii) Yerli çalışanlara, girişimcilere ve hak sahiplerine, mal ve iş gücü piyasalarındaki cinsiyet sorunlarını ve etnik ayrımı ve dile ilişkin etkenleri de hesaba katarak benzer sektörlerde ve kategorilerde diğer bireylere ulusal mevzuat altında sunulan aynı korumayı sağlamak gibi düzeltici önlemler içerecektir.

Tazminat ve menfaat paylaşımı

26. Katılımcı yaklaşımlar hafifletme, menfaat paylaşımı ve göreneksel hayat tarzını destekleyen önlemleri belirlemenin temeli olacaktır. Müşteri projeye ilişkin faaliyetler nedeniyle maruz kalınan (bu PK'na göre hesaplanacak) geçim kaybı için etkilenen Yerli Halkların tazmin edilmesini sağlayacak ve yerel toplumla anlaşma içinde durumu düzelterek. Tazminata hak kazanma hem bireysel olarak hem de topluca veya her ikisinin bileşimi temelinde olabilir. Tazminat hem göreneksel geçim yolları üzerindeki olumsuz etkiler hem de ücret ve kara bağlı ekonomik inisiyatifler üzerindeki olumsuz etkiler için geçerli olacaktır. "Göreneksel geçim yollarının" doğası (etnik turizm ve gıda işleme gibi çağdaş uyarlamaları da kapsayacak şekilde) esnek şekilde yorumlanacaktır. Tazminat hesaplanırken, müşteriler Yerli Halkların geleneksel yaşam tarzları ve aile hayatları üzerinde projenin yaratacağı olumsuz sosyal etkileri yeterince göz önünde bulunduracaktır. Bu, Yerli Halkların temsilcileri ve uzmanları ile işbirliği içinde yapılacaktır. Bu paragrafın hükümleri, müşteri yerel veya bölgesel yönetim makamlarına tazminat ödemek zorunda olduğunda da uygulanacaktır.
27. Tazminat ve YHKP'nın uygulanmasının kabul edilebilir ve yasal olarak uygulanabilir yolları Yerli Halklarla istişareler sırasında tartışılmalıdır. Bu istişarelere dayanarak, tazminatın ve/veya kaynakların aktarılması için bir mekanizma geliştirilmeli ve üzerinde anlaşma sağlanmalıdır. Arazi ve kaynakların topluca sahiplenildiği hallerde bunun toplu esasta sağlanması gerekebilir. Gerekirse müşteri tarafından uygun yönetim ve yönetim sistemlerinin tesisini mümkün kılmak için yardım/destek olanağı sağlanmalıdır.
28. Müşteri Yerli Halkların etkilenen toplulukları ile anlamlı istişare ve yukarıda 20-23. paragraflarda belirtildiği gibi onların bilgilendirilmiş katılımı aracılığıyla, kültürel olarak

⁶ Bunlar yazılı belgeler ve kayıtları ve/veya ses kayıtlarını kapsayabilir.

uygun kalkınma fırsatları sağlayacaktır. Söz konusu fırsatlar onların yaşam standartlarını ve geçim yollarını uygun şekilde iyileştirmek ve bağımlı olabilecekleri doğal kaynakların uzun vadeli sürdürülebilirliğini desteklemek amacıyla, proje etkilerinin derecesi ile orantılı olacaktır. Müşteri bu PK gerekleri ile tutarlı olarak belirlenen kalkınma faydalarını belgeleyecek ve vakitlice temin edecektir. Geleneksel ekonomik etkinlikler ve bunların el sanatları ve etnik turizm gibi modern türevleri dahil, göreneksel geçim faaliyetlerine güçlü destek verilmelidir.

Özel koşullar

29. Aşağıda açıklanan proje şartlarında Yerli Halklar özellikle savunmasız olabileceğinden, yukarıdaki genel koşullara ilaveten aşağıdaki özel koşullar da uygulanacaktır. Bu koşullarda ortak olan, Müşterinin:

- Yerli Halklarla iyi niyetli müzakereler yapması;
- Yerli Halkların bilgilendirilmiş ve içermeci katılımını sağlaması ve;
- Paragraf 30-35'te açıklanan bir faaliyete başlamadan önce Yerli Halkların özgür ve önceden bilgilendirilmiş rızasını (ÖÖBR)⁷ elde etme ihtiyacıdır.

Aşağıdaki koşullardan herhangi biri durumunda, müşteri bu PK'da 30-35. paragraflarda açıklanan faaliyetleri yürütmeye ve belgelemeye yardımcı olmaları için nitelikli bağımsız sosyal bilimciler tutacaktır.

Kullanımdaki geleneksel veya göreneksel araziler üzerindeki etkiler

30. Yerli Halklar sıklıkla göreneksel topraklarına ve ormanlarına, sularına, yaban hayatlarına ve diğer doğal kaynaklarına yakından bağlıdırlar ve bu nedenle, proje söz konusu bağları etkiliyorsa özel kaygılar söz konusu olur. Bu topraklar ulusal hukuka göre yasal mülkiyet altında olmayabilirken, Yerli Halklar toplulukları tarafından kimliklerini ve toplumlarını tanımlayan geçim yolları veya kültürel, törensel veya ruhsal amaçlarla bu arazilerin mevsimsel ve döngüsel kullanımı dahil kullanımı çoğu zaman desteklenebilir ve belgelendirilebilir.

31. Müşteri kullanılan göreneksel topraklar üzerinde projeyi konumlandırmayı veya kullanılmakta olan göreneksel topraklardaki doğal kaynakları ticari olarak geliştirmeyi teklif ederse ve Yerli Halkların kimlik ve toplumlarını tanımlayan geçim yolları veya kültürel, törensel veya ruhsal kullanımları üzerinde olumsuz etkiler⁸ beklenebilirse, müşteri onların kullanımına aşağıdaki şekilde saygı gösterecektir:

- Müşteri Yerli Halkların etkilenen toplulukları ile iyi niyetli uzlaşmaya varacak ve uzlaşma sonucu olarak özgür ve önceden bilgilendirilmiş katılımlarını ve rızalarını belgeleyecektir.
- Müşteri proje için teklif edilen, Yerli Halklar tarafından kullanılan, işgal edilen ve/veya sahip olunan arazileri önlemek veya en azından büyüklüklerini en aza indirmek için gösterdiği çabaları belgeleyecektir.
- Yerli Halkların arazi kullanımı, başka Yerli Halkların arazi üzerindeki hak iddiasına halel getirmeksizin Yerli Halkların etkilenen topluluklarıyla işbirliği içinde uzmanlar tarafından belgelenecektir.

⁷ ÖÖBR kavramının genel kabul gören bir tanımı yoktur, ancak bu PK amaçları kapsamında, rıza kelimesi etkilenen Yerli Halkların topluluğunun kendi kültürel adet, gelenek ve uygulamalarına göre bir karara vardıkları süreci ifade eder.

⁸ Olumsuz etkiler, proje faaliyetlerinin sonucunda varlık ve kaynakların kaybı, arazi kullanımı üzerinde kısıtlamalar veya geleneksel yaşam tarzı faaliyetlerini yürütememe sonucunda meydana gelen etkileri bunlarla sınırlı olmamak üzere içerir.

- Yerli Halkların etkilenen toplulukları, göreneksel hakları veya kullanımı tanıyan kanunlar dahil ulusal kanunlar altında bu topraklar bakımından sahip oldukları hakları konusunda bilgilendirileceklerdir.
 - Müşteri ulusal kanunlar altında Yerli Halkların topraklarının ticari olarak geliştirilmesi halinde, asgari olarak, adil tazminat ve hukuk sürecini kültürel olarak uygun gelişim fırsatları ile birlikte teklif edecektir; uygun olduğunda nakit tazminat yerine arazi temelli tazminat veya aynı tazminat teklif edilecektir.
 - Müşteri, Yerli Halkların rızasına tabi olmak koşuluyla, arazi için toplu mülkiyet hakları sağlayacaktır, kanunlarla yasaklanmamışsa, doğal kaynaklar tazminat olarak teklif edilecektir.
 - Müşteri, etkilenen yerli topluluklara müşterinin doğrudan veya dolaylı iradesini dayatması söz konusu olmaksızın, kendi aralarında bir anlaşmaya varmaları için yeterli zaman verecektir.
 - Müşteri proje ve/veya müşteri tarafından teklif edilen arazi kullanımı ve hafifletme paketi için topluluğun rıza vermesini kolaylaştırmak üzere bir kamu denetçisi ve/veya ilgili ulusal sistem içinden başka bir kamu kurumu gibi işlevleri kullanabilir.
 - Müşteri doğal kaynaklara erişimin devamını sağlayacak, kaynaklar için eşdeğer ikameler belirleyecek veya, son seçenek olarak, tazminat verecektir.
 - Yerli Halkların etkilenen topluluklarının kimliklerinin ve geçimlerinin ayrılmaz bir parçası olan kaynakların proje tarafından kullanılması sonucu ortaya çıkan faydaların adil ve eşit bir şekilde paylaşılması sağlanmalıdır.
 - Daha baskın sağlık, güvenlik ve emniyet kaygılarına tabi olmak koşuluyla, Yerli Halkların etkilenen topluluklarına müşteri tarafından, geliştirilen araziye ilişkin erişim, kullanım ve transit geçiş olanağı sağlanmalıdır.
32. Proje uygulaması sırasında, müşteri Yerli Halklarla müşteri arasında gerçekleşen ve proje şikayet mekanizmasından geçmiş olmasına karşın çözülmemiş kalan her türlü ihtilafı derhal EBRD dikkatine sunacaktır; müşteri ayrıca olguları değerlendirecek ve sorunu çözmek için uygun bir yaklaşım geliştirecektir.

Yerli halkların geleneksel veya göreneksel topraklarından başka yerde iskânı

33. Müşteri toplu olarak ellerinde tuttıkları kullanımları altındaki geleneksel veya göreneksel topraklardan Yerli Halkların başka yerlere iskânını önlemek için uygulanabilir alternatif proje tasarımları bulacaktır. Yeniden iskân önlenemez olduğunda, müşteri iyi niyetli müzakereler sonucu etkilenen Yerli Halklardan özgür ve önceden bilgilendirilmiş rıza almadan söz konusu yeniden iskânı uygulamayacaktır. Bu müzakereler Yerli Halkların kanunlarını, geleneklerini, adetlerini ve arazi zilyetlik haklarını dikkate alacak ve tam katılımlarını gerektirecektir. Yerli Halkların herhangi bir yeniden iskânı PK 5'in yeniden yerleştirme planlaması ve uygulama koşulları ile tutarlı olacaktır. Yerli Halklar, geleneksel olarak sahip oldukları veya başka şekilde işgal ettikleri veya kullandıkları ve özgür ve önceden bilgilendirilmiş rızaları olmadan proje nedeniyle müsadere edilen, alınan, işgal edilen, kullanılan veya zarar verilen arazileri, bölgeleri ve kaynakları için adil ve eşitlikçi tazminat almalıdır.
34. Uygulanabilir olan yerlerde, yeniden iskân edilen Yerli Halkların yeniden iskânlarının sebebi ortadan kalkarsa, geleneksel veya göreneksel arazilerine geri dönebilmeleri mümkün olmalı ve arazi tamamen eski haline getirilmelidir.

Kültürel miras

35. Bir proje Yerli Halkların kültürel kaynaklarının, bilgisinin, yeniliklerinin veya uygulamalarının ticari amaçlarla kullanımını öneriyorsa, müşteri Yerli Halkları i) ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesindeki hakları, (ii) önerilen ticari gelişmenin kapsamı ve yapısı ve (iii) söz konusu gelişmenin muhtemel sonuçları hakkında bilgilendirecektir. Müşteri (i) Yerli Halkın etkilenen topluluklarıyla iyi niyetli müzakerelere başlayamadığı takdirde, (ii) söz konusu faaliyete bilgilendirilmiş katılımlarını ve özgür ve önceden bilgilendirilmiş rızalarını belgelendirmediği ve (iii) söz konusu bilgi, yenilik veya uygulamanın onların gelenek ve adetleriyle tutarlı olarak ticarileştirilmesinin faydalarının adil ve eşit paylaşımını sağlamadığı takdirde söz konusu ticarileştirmeye devam etmeyecektir.

EBRD Performans Koşulu 8:

Kültürel Miras

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK) mevcut ve gelecek nesiller için kültürel mirasın önemini kabul eder. Amaç kültürel mirasın korunması ve müşterilere iş faaliyetlerinin gidişatında kültürel miras üzerindeki olumsuz etkileri önlemek veya hafifletmek için rehberlik etmektir. Müşterilerden, kültürel mirasın yönetimi ve sürdürülebilir kullanımı konusundaki yaklaşımlarında ihtiyatlı olmaları beklenir.
2. Hem maddi hem de manevi kültür mirasları ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli varlıklarıdır ve kültürel kimlik ve uygulamaların devamının (geleneksel beceriler, bilgi, inançlar ve/veya lehçe ve diller dahil) ayrılmaz parçalarıdır.
3. Bu koruma ve muhafaza amaçlarını takip ederek, bu PK geçerli uluslararası sözleşmeler ve diğer araçlardan rehberlik almaktadır. Bu PK aynı zamanda bir projeden etkilenebilecek kültürel mirasa ilişkin kanun ve yönetmeliklere ve ev sahibi ülkeler tarafından onanmış uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler altındaki yükümlülüklerle tüm tarafların saygı duyması gerektiğini kabul eder. Bu kanunlar kültürel miras veya eski eserler, planlama ve inşaat rızası, koruma alanları, korunan alanlar hakkında, ayrıca inşa edilmiş tarihi ortamlara ilişkin diğer kanun ve yönetmelikler veya Yerli Halkların kültürlerinin korunmasına ilişkin kanunlar olabilir. Yerli Halkların korunmasına ilişkin ayrıntılı koşullar PK 7'de verilmiştir.

Amaçlar

4. Bu Performans Koşulunun amaçları:
 - Kültürel mirasın muhafazasını ve korunmasını desteklemek;
 - Proje faaliyetlerinin olumsuz etkilerinden kültürel mirası korumak için azaltma hiyerarşisi yaklaşımını benimsemek;
 - İş faaliyetlerinde kültürel mirasın kullanılmasından elde edilen faydaların eşit paylaşımını teşvik etmek;
 - Mümkün olan her yerde kültürel miras bilincini ve takdirini teşvik etmektir.

Uygulama kapsamı

5. Müşteri çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak bu PK'nın ilgili koşullarını ve bunların müşterinin genel Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi (ÇSYS) ve/veya projeye ait Çevresel ve Sosyal Yönetim Planının (ÇYP) ayrılmaz bir parçası olarak nasıl ele alınacağını belirleyecektir. Çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim koşulları PK 1'de verilmiştir. Ek olarak, müşteri, projenin daha önce belirlenmemiş bir kültürel mirası (maddi veya manevi) etkilemesi veya etkileme potansiyeline sahip olması durumunda, proje uygulaması sırasında bu PK'yı uygulayacaktır.
6. Bu PK'nun amaçları çerçevesinde, kültürel miras veya kültür mirasları ifadeleri kişilerin mülkiyetten bağımsız olarak, gelişen değerlerinin, inançlarının, bilgi ve geleneklerinin bir yansıması ve ifadesi olarak belirledikleri geçmişten miras kalan bir kaynaklar grubu olarak tanımlanmaktadır. Kültürel miras, yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde veya uluslararası toplulukta kabul gören maddi (fiziksel) ve manevi kültür miraslarıdır.

- Fiziksel kültürel miras arkeolojik, paleontolojik, tarihsel, mimari, dini, estetik veya diğer kültürel öneme sahip taşınabilir ve taşınmaz cisimleri, yerleri, yapı gruplarını ve bunlarla ilişkili kültürel ve kutsal alanları, doğal özellikleri ve manzaraları ifade eder.
 - Manevi kültürel miras toplumların, grupların veya bazı durumlarda bireylerin kendilerinin kültürel miraslarının bir parçası olarak kabul ettikleri ve nesilden nesle aktarılan uygulamalar, beyanlar, ifadeler, bilgi ve beceriler anlamına gelir.
7. Kültürel miras değeri veya önemi arz eden alanların veya cisimlerin veya kültürel geleneklerin beklenmedik yerlerde ortaya çıkabileceği kabul edilerek, bir proje, eğer:
- Fiziksel ortamda önemli kazılar, yıkımlar, toprak taşınması, su basması veya diğer değişiklikleri gerektiriyorsa;
 - Faaliyet ülkesi tarafından kabul edilen bir kültürel miras sahasında veya civarında yer alıyorsa; veya
 - Yerli Halklar da dahil insanların kültür mirasının manevi biçimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecekse, bu PK'nun hükümlerine tabi olacaktır.

Koşullar

Değerlendirme süreci

Kültürel miras üzerindeki etkilerin incelenmesi

8. Çevresel ve sosyal değerlendirmenin erken bir aşamasında, müşteri herhangi bir kültürel mirasın projeden dolayı olumsuz etkilenme olasılığının olup olmadığını saptayacak ve herhangi bir rastlantısal buluntu olabilirliğini değerlendirecektir. Bunu yaparken, müşteri ilgili bakanlıklarla, uzmanlar ve yerel bölge halkıyla ve diğer paydaşlarla uygun şekilde görüşecektir. Kültürel kaynaklar çalışmasının yoğunluğu, ilgili paydaşların kaygılarını yansıtmalı, projenin potansiyel etki ve sorunlarını nitelendirmeye yeterli olmalıdır.

Etkilerin önlenmesi

9. Müşteri, inceleme sürecinin sonuçlarını temel alarak, kültür mirası üzerinde önemli bir etki oluşmasından sakınacak şekilde proje yerini seçecek ve proje tasarımını yapacaktır. Müşterinin inceleme sürecinin proje gelişiminin erken aşamalarında potansiyel olumsuz etkiler saptaması halinde, tasarım ve yer seçim aşamaları sırasında olumsuz etkileri önlemeye öncelik verilmelidir.

Önlenemeyen etkilerin değerlendirilmesi

10. Etkilerin önlenemediği durumlarda müşteri, hazırlık incelemesinin sonuçlarına dayanarak, muhtemel etkileri değerlendirmek ve gerekirse tasarımda gerekli değişiklikleri yapmak için gereken çalışma ve istişareleri gerçekleştirecektir. Bu çalışma ve istişarelerin kapsamı, vaka bazında ve kültür mirasının korunmasıyla görevlendirilmiş ulusal ve yerel düzenleyici makamlarla istişare içinde belirlenecektir. Çalışmalar nitelikli ve deneyimli kültürel miras uzmanları tarafından, ister genel çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bir parçası olarak ister ayrı olarak yürütülecektir.
11. Kültür mirası üzerindeki etkilerin değerlendirilmesi ve azaltılması çalışmaları, ulusal ve/veya yerel kanunların ilgili hükümlerine, korunan alanların yönetim planlarına ve düzenlemelerine, uluslararası hukuk ve uluslararası iyi uygulamalar çerçevesindeki ulusal yükümlülüklerle uygun olarak gerçekleştirilecektir.

Kültürel miras üzerindeki etkilerin yönetimi

12. Müşterinin kültürel miras üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek ve hafifletmek için uygun önlemleri geliştirmesi gerekmektedir. Hafifletici tedbirler saha etütlerinin sonuçlarını, kültür mirasının önemine ilişkin uzman değerlendirmesini, ulusal mevzuat ve ilgili uluslararası sözleşmeleri ve etkilenen topluluklarla ve diğer ilgili paydaşlarla yapılan istişarelerin sonuçlarını ele alacaktır. Bu tür hafifletme önlemleri müşterinin genel ÇSYS ve projeye özgü ÇSYP veya her bir hafifletici tedbir için bir kaynak ihtiyacı tahminini ve bir uygulama takvimini içerecek olan özel bir Kültürel Miras Yönetim Planına dahil edilecektir. Müşteri ayrıca hafifletme önlemlerinin uygulamasını denetlemek için eğitilmiş ve nitelikli personelin hazır bulunmasını ve yükleniciler gibi projede çalışan üçüncü şahısların gerekli becerilere ve deneyime sahip olmasını ve PK 1 uyarınca yönetilmesini ve izlenmesini sağlayacaktır.
13. Proje sahasının kültür mirası üzerindeki etkilerle ilişkili olduğu veya daha önce erişilebilen kültür mirası sahalarına erişimi engellediği yerlerde, müşteri sahanın etkilenen topluluklarca kullanımını değerlendirecektir. Sahanın uzun süredir devam eden kültürel amaçlarla etkilenen topluluklarca kullanıldığı hallerde, müşteri, istişare temelinde ve sağlık, güvenlik ve emniyet kaygılarına tabi olmak kaydıyla kültür sahasına erişimin devamına izin verecek veya alternatif bir erişim güzergahı sağlayacaktır;

Rastlantısal bulgular prosedürü

14. Müşteri proje uygulaması sırasında beklenmedik şekilde karşılaşılan ve fiziksel kültürel miras olarak tanımlanan rastlantısal bulguları yönetmek için hükümlerin uygulamada olmasını sağlayacaktır. Bu tür hükümler, bulunan obje veya sahaların yetkili makamlara bildirilmesini, keşfedilmekte olan rastlantısal bulgular olasılığı hakkında proje personelinin uyarılması ve daha fazla bozulma veya imhayı önlemek için bulgu alanlarının emniyete alınmasını içerecektir. Müşteri görevlendirilmiş ve nitelikli bir uzman tarafından bir değerlendirme yapılarak ve ulusal mevzuata ve bu PK'na uygun adımlar belirlenene kadar hiçbir rastlantısal bulguyu bozmayacaktır.

Etkilenen topluluklarla ve diğer paydaşlarla istişare

15. Bir projenin kültürel mirası etkileyebileceği durumlarda, müşteri önemli kültürel mirası belirlemek ve söz konusu kültürel miras hakkında etkilenen bölge halkının görüşlerini müşterinin karar verme sürecine eklemek için çoktandır var olan kültürel amaçlarla hatırlanan geçmişte kültürel mirası kullanmış olan veya halihazırda kullanan ev sahibi ülke içindeki etkilenen topluluklarla görüşecektir. Müşteri projenin kapsam, yer ve süresi ve kültürel miras üzerinde etkisi olabilecek faaliyetler hakkında, etkilenen topluluklara şeffaf ve uygun bir dille bilgi verecektir. Söz konusu istişare PK 10'un gereksinimlerini izlemelidir ve projenin çevresel ve sosyal etkileri hakkında daha geniş bir istişare sürecinin bir parçası olabilir. İstişare aynı zamanda kültürel mirasın korunmasıyla görevli ilgili ulusal veya yerel makamlar, kültür mirası uzmanları ve sivil toplum kuruluşları gibi diğer ilgili paydaşları içine alacaktır. Kültürel miras üzerindeki etkiler, etkilenen toplulukların özgür ve önceden bilgilendirilmiş katılımıyla uygun şekilde hafifletilecektir.

Projenin kültürel miras kullanımı

16. Bir proje yerel toplulukların geleneksel yaşam tarzlarını oluşturan kültürel kaynaklarının, bilgisinin, yeniliklerinin veya uygulamalarının ticari amaçlarla kullanılmasını öneriyorsa, müşteri bu toplulukları: (i) ulusal hukuk kapsamındaki hakları, (ii) teklif edilen ticari

geliştirmenin kapsamı ve doğası ve (iii) söz konusu geliştirmenin muhtemel sonuçları hakkında bilgilendirecektir. Müşteri söz konusu ticarileştirmeye sadece: (i) geleneksel yaşam tarzlarını bünyesinde barındıran etkilenen topluluklarla iyi niyetli müzakereye girdiğinde, (ii) yerel toplulukların bilgilendirilmiş katılımlarını ve müzakerenin başarılı sonucunu belgelendirdiğinde ve (iii) söz konusu bilgi, yenilik veya uygulamanın adet ve geleneklerle uyumlu olarak ticarileştirilmesinden doğan faydaların etkilenen yerel topluluklarda adil ve eşit paylaşımını sağladığında devam edebilecektir. Bir proje Yerli Halkların kültürel kaynaklarını, bilgisini, yeniliklerini veya uygulamalarını kullanmayı teklif ettiğinde, PK 7'nin şartları uygulanır.

EBRD Performans Koşulu 9:

Finansal Araçlar

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), Finansal Araçların (FA) sürdürülebilir finans piyasalarını teşvik etmek için kilit bir vasıta olduğunu ve mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletme (KOBİ) sektörüne fon yönlendirmek için bir kanal sağladıklarını kabul eder. FA'lar özel sermaye fonları, bankalar, finansal kiralama şirketleri, sigorta şirketleri ve emeklilik fonları dahil çeşitli finansal hizmet sağlayıcıları içerir. Finansal Araçlar mikro- finans, KOBİ kredileri, ticari finansman, büyük ölçekli altyapı finansmanı, orta ve uzun vadeli kurumsal finansman veya proje finansmanı ve konut finansmanı gibi geniş bir dizi faaliyetle uğraşırlar.
2. Finansal aracılığın doğası, FA'nın çevresel ve sosyal değerlendirme, risk yönetimi ve izleme sorumluluğunu ve toplam portföy yönetim sorumluluğunu üstlenmesi demektir. Görev devrinin doğası, sağlanan finansmanın türü gibi bir dizi faktöre dayalı olarak çeşitli biçimlere bürünebilir. FA'ların çevresel ve sosyal risk yönetimlerinin etkililiği, proje yaşam döngüsü boyunca sürekli esasta değerlendirilecek ve izlenecektir.

Amaçlar

3. Bu Performans Koşulunun amaçları:
 - FA'ların iş faaliyetlerine ilişkin çevresel ve sosyal riskleri yönetebilmesini sağlamak ve onların müşterileri arasında iyi çevresel ve sosyal iş uygulamalarını teşvik etmek;
 - Finans sektöründeki uluslararası iyi uygulamalar doğrultusunda, FA'ların yatırımları yoluyla bu PK ile tutarlı, çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir iş uygulamalarına ulaşabileceği ve destek verebileceği pratik bir yol oluşturmak; ve
 - FA'lar arasında iyi çevresel ve insan kaynakları yönetimini teşvik etmektir.

Uygulama kapsamı

4. Bu PK'da "proje" terimi, EBRD Yönetim Kurulu ya da diğer bir karar organı tarafından kabul edilmiş olan ve EBRD'den finansman istenen tanımlı bir iş faaliyetleri kümesini, ya da finansman zaten verilmişse finansman anlaşmalarında tanımlanan iş faaliyetleri kümesini ifade eder; "alt proje" ise FA'lar tarafından finanse edilen projelerdir.
5. Projenin net bir şekilde tanımlanmış bir iş faaliyetleri kümesini (örneğin, kredi hattı veya diğer hedefli finans araçları) içerdiği hallerde, bu PK'nın özel koşulları tüm alt projeler için geçerli olacaktır.
6. Projenin özsermaye, ara finansman veya tahsil önceliği kısıtlanmış tali borçlar gibi özel alt proje finansmanına bağlanamayan genel kurumsal finansmanı içerdiği hallerde, bu PK'nın gerekleri FA'nın tüm gelecekteki alt projeleri için uygulanacaktır.
7. Bir FA projesinin olumsuz çevresel ve sosyal risklere sahip olmadığı veya sadece minimal düzeyde sahip olduğu tüketici kredileri vermek ve kurlar arası baz swap işlemleri gibi hallerde, FA'nın herhangi bir çevresel ve sosyal risk yönetim prosedürü uygulamasına gerek olmayacaktır.

8. Bir FA'dan, FA'nın doğasına, iş faaliyetlerine, portföyüne ve faaliyet gösterdiği ülkeye bağlı olarak, ek veya alternatif çevresel ve sosyal gerekler benimsemesi veya uygulaması istenebilir.

FA içinde kurumsal kapasite

9. FA, PK 2: İşgücü ve Çalışma Koşulları altındaki insan kaynakları politikaları, yönetim sistemleri ve uygulamalarına ve PK 4: Sağlık ve Güvenlik başlığı altındaki ilgili iş sağlığı ve güvenliği gereklerine sahip olacak ve bunları işçilerine iletacaktır. FA işçilerine ve yüklenicilerine güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlayacaktır.
10. FA, bu PK, PK 2 ve PK 4'ün (yukarıda atıfta bulunulduğu gibi) uygulanması da dahil olmak üzere çevre, sağlık ve güvenlik konularında ve sosyal konularda genel sorumluluğu almak üzere FA'nın üst düzey yönetiminin temsilcisini atayacaktır. Sorumlu üst yönetim temsilcisinin aşağıdakileri yapması gerekecektir: (i) çevresel ve sosyal gereklerin gündelik uygulanmasından sorumlu olacak ve uygulama desteği sağlayacak bir personel tayin edilmesi; (ii) çevresel ve sosyal eğitim ihtiyaçlarını ve gerekli olan bütçeyi belirlemek; ve (iii) Potansiyel olarak önemli olumsuz çevresel ve sosyal etki ve sorunları olan alt projeleri yönetmek ve değerlendirmeler gerçekleştirmek için ister kurum içinden ister dışarıdan olsun, yeterli teknik uzmanlığın mevcut olmasını sağlamak.

Koşullar

11. FA, finansal aracılığın doğasıyla, FA'nın iş faaliyetleriyle ilişkili çevresel ve sosyal risklerin düzeyiyle ve proje ve alt projelerin türüyle orantılı bir çevresel ve sosyal politika ve çevresel ve sosyal prosedürleri¹ içeren, net bir şekilde tanımlanmış bir Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemini (ÇSYS) uygulamaya koyacaktır.
12. FA'nın zaten bir ÇSYS uyguladığını ispat edebildiği yerlerde, FA söz konusu ÇSYS hakkında yeterli belgelenmiş kanıt sunacaktır.
13. Çevresel ve sosyal prosedürler,
 - Tüm müşterileri/alt projeleri, ÇSP'de Ek 1 olarak yer verilen FA Çevresel ve Sosyal Dışlama Listesiyle karşılaştırmalı taramak,
 - Teklif edilen alt projelerin çevresel ve sosyal risklerini (düşük/orta/yüksek) EBRD'nin FA'lar için Çevresel ve Sosyal Risk Sınıflandırma Listesine uygun olarak sınıflandırmak,
 - Yapacağı değerlendirme yoluyla, alt projelerin çevresel ve sosyal konularla ilgili olan ve gerekli yerlerde müşterilere düzeltici eylem planları uygulama şartı getiren ulusal yasal gereklere uygunluğu sağlayacak şekilde yapılandırılmasını sağlamak,
 - Finanse edilen alt projelerin EBRD Çevresel ve Sosyal Politika (ÇSP) belgesinde Ek 2 olarak yer alan A Sınıfı projelerin gösterge niteliğindeki listesinde yer alan kriterleri karşılamasını sağlamak; bu alt projelerin PK 1 ila 8 ve 10 gereklerini karşılaması gerekecektir,
 - Alt projelere ilişkin çevresel ve sosyal kayıtları tutmak ve düzenli olarak güncellemek,
 - Ulusal çevre, sağlık ve güvenlik ve iş kanunlarına uygunluğu sağlamak için alt projelerin izlenmesiamacıyla, uygun olduğu şekilde risk değerlendirme ve izleme mekanizmalarını içermelidir.

¹ Bir ÇSYS ve prosedürlerini uygulamaya koymada FA'lara yardımcı olmak için, EBRD çeşitli FA ve finansal hizmet türleri için rehberliği de içeren bir çevresel ve sosyal risk yönetimi el kitabı geliştirmiştir. Eşdeğer prosedürleri olmayan FA'ların ilgili alt projeler için el kitabının ilgili kısımlarını kullanması gerekmektedir.

Paydaş katılımı

14. FA, çevresel ve sosyal konulara ilişkin dış iletişimle uğraşacak bir sistem uygulamaya koyacaktır. Bu örneğin çevresel ve sosyal konulara ilişkin kaygılar dahil olmak üzere halkın soracağı sorularla ilgilenecek bir bağlantı noktası oluşturmak şeklinde olabilir. FA söz konusu sorulara ve kaygılara zamanında yanıt vermelidir. FA'lar aynı zamanda kurumsal çevresel ve sosyal politikalarını veya ÇSYS'lerinin bir özetini varsa web sitelerinde yayınlamaya teşvik edilmektedir. Mümkün olan yerlerde, FA'lar web sitelerinde, finanse ettikleri A Sınıfı alt projelere ait tüm Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) raporlarının bağlantısını listeleyecektir.

EBRD'ye raporlama

15. FA, kendi ÇSYS'inin, bu PK, PK 2, PK 4'teki iş sağlığı ve güvenliği gereklerinin uygulaması ve kendi alt proje portföyünün çevresel ve sosyal performansı hakkında EBRD'ye yıllık çevresel ve sosyal raporlar sunacaktır.

Gönüllü inisiyatifler

16. FA'lar, projenin parçası olsun olmasın tüm kredi verme ve yatırım operasyonlarında çevresel ve sosyal yönetim için uluslararası iyi uygulamaları izlemeye teşvik edilmektedir. Özellikle, FA'lar:

- ÇSYS ve çevresel ve sosyal risk yönetim prosedürlerini bu PK'nın geçerli olmadıkları da dahil tüm iş faaliyetlerine yaygınlaştırmaya
- Uygun yerlerde, çevresel ve/veya sosyal faydaları yüksek olan finansal ürünler geliştirmek için fırsatlar belirlemeye (örneğin, enerji verimliliği, yenilenebilir enerjiler veya biyolojik çeşitliliği destekleyen işletmeler için finansman, kadın girişimcileri hedefleyen ürünler, mikro girişimciler için makro krediler)

teşvik edilmelidir.

FA'lar ayrıca Ekvator Prensipleri, UNEP Finans İnisiyatifi ve Sorumlu Yatırım İlkeleri gibi finans sektöründe en iyi uygulamaları teşvik eden uygun mevcut uluslararası inisiyatiflere katılmayı düşünmeye teşvik edilmektedir.

EBRD Performans Koşulu 10:

Bilgi Açıklama ve Paydaş Katılımı

Giriş

1. Bu Performans Koşulu (PK), uluslararası iyi uygulamaların ve kurumsal vatandaşlığın elzem bir ögesi olarak müşteri, işçileri, projeden doğrudan etkilenen yerel topluluklar ve uygun yerlerde diğer paydaşlar arasında açık ve şeffaf bir ilişkinin önemini kabul etmektedir.¹ Bu ilişki ayrıca projelerin çevresel ve sosyal sürdürülebilirliklerini iyileştirmenin de bir yoludur. Özellikle, projenin doğasına ve ölçeğine uygun, etkili bir toplum katılımı, sağlıklı ve sürdürülebilir çevresel ve sosyal performansı destekler ve daha iyi mali, çevresel ve sosyal sonuçlarla birlikte toplum için daha fazla fayda sağlayabilir. Paydaş katılımı, projenin çevresel ve sosyal etki ve sorunlarının başarılı bir şekilde yönetilmesinde büyük önemi olan güçlü, yapıcı ve duyarlı ilişkiler kurulmasında merkezi önemdedir. Etkili olabilmesi için, paydaş katılımı proje döngüsünün erken bir aşamasında başlatılmalıdır.
2. Paydaş katılımı,(i) uygun bilginin kamuya açıklanmasını, (ii) paydaşlarla anlamlı istişareyi; ve (iii) kişilerin yorum veya şikâyetlerin iletebilecekleri etkili bir prosedür veya politikayı gerektiren, sürekli devam eden bir süreçtir. Paydaş katılım süreci projenin planlanmasının en erken aşamasında başlamalı ve proje ömrü boyunca devam etmelidir. Paydaş katılımı süreci, projenin çevresel ve sosyal etki ve sorunlarının değerlendirilmesi, yönetilmesi ve izlenmesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle bu Performans Koşulu PK1 ile ve PK 2'de işçilerin katılımıyla ilgili gereklerle bağlantılı olarak okunmalıdır. Gönülsüz yeniden yerleştirmeler ve/veya ekonomik yer değiştirmeleri içeren ve Yerli Halkları etkileyen ve kültür mirası üzerinde olumsuz etkisi olan projelerde, müşteri ayrıca PK 5, PK 7 ve PK 8'de öngörülen özel bilgilendirme ve istişare gereklerini uygulayacaktır.

Amaçlar

3. Bu Performans Koşulunun amaçları:
 - Müşterilerin paydaşlarıyla, özellikle de doğrudan etkilenen topluluklarla yapıcı bir ilişki kurmalarına ve zaman içinde bu ilişkiyi sürdürmelerine yardımcı olmak üzere paydaş katılımına sistematik bir yaklaşımın çerçevesini çizmek;
 - Proje paydaşlarıyla etkili iletişim yoluyla müşterinin sosyal ve çevresel performansının iyileştirilmesinin desteklenmesi;
 - Proje döngüsü boyunca, etkilenen topluluklarla, onları etkileme olasılığı olan konularda yeterli iletişim yollarını teşvik etmek ve sağlamak ve proje paydaşlarına anlamlı çevresel ve sosyal bilgilerin verilmesini sağlamak;
 - Etkilenen topluluklardan ve diğer paydaşlardan gelen şikâyetlerin uygun şekilde yanıtlanması ve yönetilmesidir.

¹ Bu Performans Koşulu, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyinin (UNECE) Çevreyle İlgili Konularda Bilgiye Erişim, Karar Alma Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesinin kamuya açıklama ve paydaş katılımı konusundaki ruhunu, ilkeleri ve nihai hedeflerinden rehberlik almaktadır.

Uygulama kapsamı²

4. Bu PK çevre, işçiler ve projeden doğrudan etkilenen yerel topluluklar üzerinde olumsuz çevresel ve sosyal etkiler doğurması muhtemel tüm projeler için geçerlidir. Müşterilerin PK 1'de belirtildiği gibi genel çevresel ve sosyal yönetim sistemlerinin (ÇSYS), projeye ait çevresel ve sosyal değerlendirme süreçlerinin ve çevresel ve sosyal yönetim planlarının (ÇSYP) ayrılmaz bir parçası olarak paydaşları belirlemesi ve paydaş katılımını sağlaması beklenmektedir.

Koşullar

5. Müşteriler projeden doğrudan etkilenen yerel topluluklara ve diğer ilgili katılımcılara zamanında, ilgili, anlaşılır ve erişilebilir bilgilere kültürel açıdan uygun bir tarzda, manipülasyon, müdahale, zorlama ve gözdağı olmaksızın erişim sağlama temelinde paydaş katılımını gerçekleştirecektir.
6. Paydaş katılımı şu öğeleri içerecektir: paydaş tespiti ve analizi, paydaş katılımı planlaması, bilgi açıklama, istişare ve katılım, şikayet mekanizması ve ilgili paydaşlara devamlı raporlama.
7. Paydaş katılımının doğası ve sıklığı, projenin doğası ve ölçeğiyle ve etkilenen topluluklar üzerindeki olumsuz etki yaratma potansiyeliyle, çevrenin hassasiyetiyle ve kamu ilgisinin düzeyiyle orantılı olacaktır. Katılımı müşterilerin ve projenin özelliklerine göre düzenlemek için, müşterilerin aşağıda belirtildiği gibi paydaşları tespit etmesi büyük önem taşır. Kamunun bilgilendirilmesi ve kamuyla istişare hakkında uluslararası hukuk çerçevesindeki ev sahibi ülke yükümlülüklerini uygulayan yasalar dahil olmak üzere ulusal hukukta yer alan gereklere her zaman uyulmalıdır.
8. Müşteri, paydaş katılımına yönelik faaliyetlerin uygulama ve izlenmesinden sorumlu olacak özel bir personeli atayacak ve bununla ilgili yetki, görev ve sorumlulukları açıkça tanımlayacaktır.

Proje hazırlığı sırasında katılım

Paydaş belirleme

9. Müşteri, (i) projeden (dolaylı veya doğrudan) etkilenen veya etkilenmesi muhtemel (etkilenen taraflar); ya da (ii) projeye ilgilenmesi muhtemel (diğer ilgilenen taraflar) çeşitli kişi ve grupları belirleyecek ve belgeleyecektir.
10. Müşteri, dezavantajlı veya hassas durumları (bakınız PK 1, 5 ve 7) nedeniyle projeden farklı derecelerde veya orantısız olarak etkilenebilecek bireyleri ve grupları belirleyecektir ve bu bireylerin veya diğer paydaş gruplarının ana istişare sürecine katılmama veya bu süreçlerin dışında tutulma olasılığını veya sürece katılmak için özel tedbirler ve/veya yardımlara ihtiyaç duyma olasılığını belirleyecektir. Uygun yerlerde, müşteri ayrıca belirlenen gruplar içindeki farklı ilgi düzeylerini belirleyecektir. Bu, farklı yaş, cinsiyet ve etnik ve kültürel çeşitlilik gibi konulardan dolayı ortaya çıkıyor ve proje etkileri, azaltma tedbirleri ve faydalar konusunda farklı kaygı ve önceliklere yol açıyor olabilir. Bu nedenle, bunun için farklı ve/veya ayrı katılım biçimleri gerekebilir. Müşteri aynı zamanda

² İlaveten, PK4'te acil duruma hazırlıklı olma ve müdahale hakkında özel hükümler bulunmaktadır.

paydaşların nasıl etkilenebileceklerini ve olası (gerçek veya algılanan) etkilerin boyutunu da belirleyecektir. Etkilerin algılanıyor olması halinde, etkilerin değerlendirilen seviyesi hakkında bilgi ve güven vermek için ilave iletişim gerekebilir. Proje için uygun iletişim seviyesini belirlemek için yeterli düzeyde detay, paydaş belirleme sürecine dahil edilmelidir.

Paydaş Katılım Planı

11. Olumsuz çevresel ve sosyal etki ve sorunlara yol açması muhtemel projeler için, müşteri projenin doğasına, ölçeğine veya risklerine, etkilerine ve gelişim aşamasına uygun bir Paydaş Katılım Planı (PKP) geliştirecek ve uygulayacaktır. Bir Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesine (ÇSED) gerek duyan tüm projeler için, PKP 21-25. paragraflarda yer alan bilgi açıklama ve istişare gereklerini uygulayacaktır. PKP, etkilenen tarafların ana özelliklerini ve ilgi alanlarını ve etkilenen taraflar ve diğer ilgi gösteren taraflar için uygun olabilecek farklı katılım ve istişare düzeylerini göz önüne alacak şekilde tasarlanacaktır. PKP, öngörülen şikayet mekanizması (bakınız aşağıda) da dahil, belirlenen paydaşlarla iletişimin proje hazırlık ve uygulama evreleri boyunca nasıl gerçekleştirileceğini belirtecektir. Ayrıntı düzeyi vaka bazında belirlenecektir. Kamu bilgilendirme ve istişare için mevcut olan kaynaklar ilk önce etkilenen taraflara odaklanmalıdır.
12. PKP istişarenin toplumdaki farklı gruplarla nasıl yapılacağını belgeleyecek ve katılımın önündeki engelleri kaldırmak için hangi önlemlerin uygulanacağını belirleyecektir. Bunlar cinsiyet, yaş veya diğer farklılıklar gibi konulara ve farklı etkilenen grupların görüşlerinin nasıl belgeleneceğine dayanabilir. Uygun yerlerde, PKP dezavantajlı veya hassas olarak belirlenen kişilerin etkin katılımına olanak vermek için farklılaştırılmış tedbirler içerecektir. Bu paydaşlarla etkili iletişim kurabilmek için özel yaklaşımlara ve artırılmış kaynak düzeylerine ihtiyaç olabilir. Paydaş katılımın temel olarak topluluk temsilcilerine³ dayandığı hallerde, müşteri bu kişilerin gerçekten de etkilenen toplulukların görüşlerini temsil ettiğini ve topluluklarına bilgi ileterek ve kendi görüşlerini müşteriye veya resmi makama ileterek iletişim sürecini kolaylaştırdıklarını doğrulamak için makul çabayı gösterecektir.
13. Paydaş katılımının ilgili devlet dairelerinin sorumluluğu olduğu hallerde, müşteri bu PK ile tutarlı sonuçlara ulaşmak için izin verilen ölçüde kadar, sorumlu devlet dairesiyle işbirliği yapacaktır. Yerel yasal gereklerle bu PK arasında boşlukların olması halinde, müşteri resmi düzenleyici süreci desteklemek ve uygun yerlerde destekleyici eylemler gerçekleştirmek için katılım etkinlikleri belirleyecektir.
14. Projenin kesin yerinin tam bilinmediği durumlarda, PKP müşterinin genel ÇSYS'sinin bir parçası olarak bir çerçeve yaklaşım formatını alacak, etkilenen paydaşları belirlemeye yönelik genel ilkelere ve bir stratejiye yer verecek ve tam konum öğrenilir öğrenilmez uygulanmak üzere bu PK'ya uygun bir katılım süreci planlayacaktır.
15. Birden fazla sahada operasyonları olan müşteriler ve genel kurumsal finansman, işletme sermayesi veya sermaye finansmanını içeren projeler kurumsal bir PKP benimseyecek ve uygulayacaktır. Kurumsal PKP, müşterinin işinin doğasıyla ve ilişkili çevresel ve sosyal etkilerle ve kamu ilgisinin düzeyiyle orantılı olacaktır. PKP, zamanında tesislere yaygınlaştırılacaktır. PKP, tesis düzeyinde yeterli paydaş katılım faaliyetlerinin yürütülmesini ve tesislere yakın paydaşların ilgili tesisin çevresel ve sosyal performansı hakkında bilgi almasını sağlamaya yönelik prosedür ve kaynakları içerecektir.

³ Örneğin, toplum liderleri ve dini liderler, yerel yönetim temsilcileri, sivil toplum temsilcileri, politikacılar, öğretmenler ve/veya bir veya daha fazla paydaş grubunu temsil eden diğerleri.

Bilgi açıklama

16. İlgili proje bilgilerinin açıklanması paydaşların proje risklerini, etkilerini ve fırsatlarını anlamalarına yardımcı olur. Toplulukların projenin olumsuz çevresel veya sosyal etkilerinden etkilenme olasılığı varsa, müşteri onlara aşağıdaki bilgilere (“Bilgi”) erişim sağlayacaktır:
 - Projenin amacı, doğası, ölçeği ve proje faaliyetlerinin süresi;
 - Paydaşlar üzerindeki riskler ve potansiyel etkiler ve teklif edilen azaltma planları;
 - Varsa, öngörülen paydaş katılım süreci ve halkın katılım sağlayabileceği yollar ve fırsatlar;
 - Tasarlanan halk toplantılarının yeri/zamanı ve toplantıların bildirildiği, özetlendiği ve raporlandığı süreç;
 - Şikayetlerin yönetileceği süreç.
17. Bilgi, PKP'de belirtildiği gibi yerel dil(ler)de ve erişilebilir ve kültürel açıdan uygun bir şekilde açıklanacaktır. Bu, statüleri nedeniyle projeden farklı veya orantısız şekilde etkilenebilecek grupların özel ihtiyaçlarını veya nüfusun özel bilgi ihtiyaçları olan gruplarını göz önünde bulunduracaktır.

Anlamli İstişare

18. Anlamli istişare iki yönlü bir süreçtir. Etkilenen taraflarla istişare süreci, içermeci ve kültürel açıdan uygun olacak şekilde ve PKP'de belirlenen veya PKP'nin uygulaması sırasında müşterinin farkına vardığı çeşitli grupların görüşlerini ve özel ihtiyaçlarını yansıtan bir tarzda gerçekleştirilecektir. İstişare ayrıca, etkilenen tarafların ötesinde, diğer ilgilenen taraflar olarak belirlenen tüm grup ve bireyleri içerecektir. Müşteri etkilenen tarafların ana dil tercihlerini, karar alma süreçlerini ve dezavantajlı ve savunmasız grupların ihtiyaçlarını göz önüne alacaktır. Müşteri, istişarenin dış manipülasyonlardan, müdahalelerden, zorlama veya gözdağından uzak olmasını sağlayacaktır.
19. Her türlü özel istişare ihtiyacı ve bunun mahiyeti, projenin etkilenen topluluklar üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerinin doğasına ve ölçeğine dayalı olarak, paydaş belirleme temelinde kararlaştırılacaktır. Etkilenen toplulukların projeden kaynaklanan önemli olumsuz etkilere maruz kalabileceği hallerde, müşteri paydaşlara proje riskleri, etkileri ve azaltma tedbirleri hakkındaki görüşlerini ifade etme fırsatları veren ve müşterinin bu görüşleri değerlendirmeye alıp yanıtlamasına olanak veren anlamli bir istişare süreci yürütecektir. Anlamli istişare, sorunların, etkilerin ve fırsatların mahiyeti evrimleştikçe, sürekli bir esasta gerçekleştirilecektir: Eğer müşteriler böyle bir sürece zaten başlamışlarsa, bunun yeterli belgelenmiş kanıtını sunacaklardır.
20. Müşteri kamu istişare sürecine zamanında katılmış olanları projeye ilgili son karar, ilgili çevresel ve sosyal azaltma tedbirleri ve projenin yerel topluluklar için arz ettiği faydalarla birlikte kararın dayandığı gerekçe ve kaygılar ve mevcut şikayet mekanizması veya süreci hakkında bilgilendirecektir.

A Sınıfı projeler hakkında açıklama ve istişare

21. A Sınıfı projeler⁴, hemen tespit edilemeyen ve gelecekte gerçekleşebilecek potansiyel olarak önemli olumsuz çevresel ve/veya sosyal etkilerle sonuçlanabileceğinden, müşterinin resmileştirilmiş, katılımcı bir Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) süreci yürütmesi gerektirecektir. Açıklama ve istişare gerekleri, ÇSED sürecinin her aşamasına vaka bazında dahil edilecektir. Bilgilendirilmiş katılım, önerilen hafifletme önlemleri, projelerden doğan fayda ve fırsatların eşit paylaşımı ve uygulama sorunları gibi kendilerini doğrudan etkileyen meseleler hakkında etkilenen tarafların görüşlerini müşterinin karar verme süreci içinde birleştirmesine yol açan organize ve tekrarlayan istişareyi gerektirir.
22. Müşteri, ÇSED'nin bir parçası olarak değerlendirilecek kilit konuların belirlenmesini sağlamak için ÇSED sürecinin erken bir evresinde ilgilenen taraflarla ve belirlenen paydaşlarla bir kapsam belirleme süreci gerçekleştirecektir. Kapsam belirleme sürecinin bir parçası olarak, paydaşlar taslak PKP üzerinde ve diğer kapsam belirleme dokümanları üzerinde görüş ve tavsiye bildirebilmelidir.
23. Eğer ÇSED gerektiren bir proje için çevresel ve sosyal eylem planı (ÇŞEP) üzerinde anlaşmaya varıldıysa, müşteri PKP'na uygun olarak ÇŞEP'i etkili taraflara açıklayacaktır.
24. Ek olarak, istişare süreci ulusal çevre etki değerlendirme yasaları ve ilgili diğer yasalar çerçevesindeki her türlü geçerli şartı yerine getirmelidir. Müşteri proje ömrü boyunca ÇSED'yi kamusal alanda tutmalıdır; ancak zaman zaman, ek bilgilerle değiştirilebilir veya talep halinde zamanında emre amade olacak şekilde projenin tamamlanmasının ardından arşivlenebilir.
25. Müşterinin, çevresel ve sosyal performansına dair düzenli raporları, PKP'de ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere ilgilenen paydaşlarına ayrı bir yayın olarak veya web sitesinde sunması gerekmektedir. Bu raporlar, etkilenen toplulukların erişebileceği bir formatta olacak ve yılda bir kereden az olmamak kaydıyla etkilenen toplulukların kaygılarıyla orantılı bir sıklıkta yayınlanacaktır.

Proje uygulaması sırasında katılım ve dış raporlama

26. Tüm projeler için, müşteri belirlenen paydaşlara sürekli esasta ve projenin doğasına, olumsuz çevresel ve sosyal etkilerine ve sorunlarına ve kamunun ilgi düzene uygun şekilde, proje ömrü boyunca bilgi verecektir. Örneğin işletmenin başlaması gibi proje döngüsünün kilit önemdeki aşamalarında ve bilgi açıklama ve istişare sürecinin veya şikayet mekanizmasının etkilenen topluluklarca kaygı duyulduğunu saptadığı özel konular hakkında ek bilgilere ihtiyaç olabilir.
27. Projede etkilenen topluluklar için ek olumsuz etkiler veya kaygı konularıyla sonuçlanan maddi değişiklikler yapılması halinde, müşteri bu etki ve sorunların nasıl ele alındığı konusunda bu toplulukları bilgilendirecek ve PKP uyarınca güncellenmiş bir ÇSYP paylaşacaktır. Etkilenen topluluklar üzerindeki bu ek olumsuz etkiler önemliyse, müşteriden vaka bazında olmak üzere 16 ila 20. paragraflar doğrultusunda ek bilgi açıklamaları ve istişareler yapması istenebilir.

⁴ A Sınıfı projelerin gösterge mahiyetinde bir listesi bu EBRD'nin Çevresel ve Sosyal Politika Belgesinde Ek 2'de sunulmuştur.

Şikayet Mekanizması

28. Müşterinin paydaşlarının projeye ilişkin kaygılarından haberdar olması ve bu kaygılara zamanında cevap vermesi gerekir. Bu amaçla, müşteri paydaşlarının özellikle müşterinin çevresel ve sosyal performansı hakkındaki kaygılarını ve şikayetlerini almak ve çözümünü kolaylaştırmak için etkili bir şikayet mekanizması, süreci veya prosedürü tesis edecektir. Şikayet mekanizması projenin risklerine ve olası olumsuz etkilerine orantılı olmalıdır.

- Şikayet mekanizması, süreci veya prosedürü, kaygıları etkilenen topluluklar açısından hiçbir maliyet veya misilleme olmaksızın toplulukların tüm kısımları için kültürel olarak uygun ve kolayca erişilebilir olan şeffaf bir şekilde derhal ve etkin bir şekilde ele alınmalıdır. Mekanizma, süreç veya prosedür, yargısal veya idari çözümlere erişimi engellememelidir. Müşteri, topluluk katılım faaliyetleri sırasında etkilenen toplulukları şikayet süreci hakkında bilgilendirecek ve sürecin uygulaması hakkında halka düzenli rapor verecek, bunu yaparken ise etkilenen bireylerin özel hayatlarının gizliliğini koruyacaktır.
- Şikayetler kültürel açıdan uygun bir tarzda, ketum, objektif, duyarlı ve paydaşların ihtiyaç ve kaygılarına yanıt veren bir şekilde ele alınmalıdır. Mekanizma ayrıca isimsiz şikayetlerin bildirilip ele alınmasına izin vermelidir.